

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS
Eraõiguse instituut

Grete-Maarja Stelmak

**TÜÜPTINGIMUSE KAHJUKINDLUSTUSLEPINGU OSAKS
SAAMINE**

Magistritöö

Juhendaja: *magister iuris* Olavi-Jüri Luik

Tallinn
2014

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Tüüptingimuse arusaadavus	8
1.1 Tüüptingimuse arusaadavuse kriteeriumid	8
1.2 Arusaadavuse nõude täitmise olulisus	17
1.3 Kindlustuslepingus mõistete arusaadavalt formuleerimine	25
1.4 Tüüptingimuse kohaldamata jätmisel ja kindlustusvõtja kasuks tõlgendamisel vahetegemine	31
2. Tüüptingimuse üllatuslikkus.....	38
2.1 Kindlustusvõtja poolt lepingust oodatava sisustamine	38
2.2 Kindlustusvõtja hooletus hüvitusvälistusena	44
2.3 Kindlustusjuhtumi defineerimine läbi välistuste.....	49
2.4 Kohtupraktika järeluste kasutamine kindlustustingimustes ning kindlustusvõtjate kaitse tagamine	57
Kokkuvõte	65
Standard terms deemed as a part of the non-life insurance contract: Summary	69
Kasutatud allikad	74
Kasutatud kirjandus.....	74
Kasutatud kohtupraktika	75
Kasutatud õigusaktid	76
Kasutatud tüüptingimused	77
Kasutatud internetiallikad.....	78
Kasutatud lühendid	80

Sissejuhatus

Kindlustusõigus puudutab suuremal või vähemal määral enamikku täiskasvanueas elanikkonnast. Levinud on lepingu sõlmimine oma sõiduki või eluaseme kindlustamiseks. Ka reisile minnes sõlmitakse tavapäraselt kindlustusleping. Seda loetelu võib üsna pikalt jätkata. Soovitakse kõikvõimalike elus eettulevate ebameeldivuste ja õnnetuste juhtumise korral olla kindel, et tekkivat kahju tuleb kanda minimaalselt. Kindlustusvõtjad soovivad läbi kindlustuslepingu sõlmimise saavutada kindlustunde.

Ilmselt ei ole keskmisel kindlustusvõtjal võimalik mõjutada kindlustuslepingu tingimuste sisu, vaid ta peab nendega nõustuma. Nii tasub ta lepingusõlmimise järgselt heausklikult kindlustusmakseid, olles veendunud kindlustuskaitse olemasolus. Paraku võib kindlustusvõtjale suureks üllatuseks tekkida olukord, kus kindlustusandja keeldub kahjujuhtumi toimumisel kindlustushüvitise tasumisest, viidates mõnele enda formuleeritud tüüptingimustest. Näiteks on kindlustusandja defineerinud kindlustusjuhtumi toimumist niivõrd kitsalt, et sellest arusaamiseks on vaja eriteadmisi või esinevad lepingus hüvitusvälistused, mille olemasolu ei suutnud kindlustusvõtja hoomata. Sellises olukorras tunnetab kindlustusvõtja ebaõiglust – ta on oma kohustused kohaselt täitnud, kuid kindlustusandja keeldub enda omi täitmast.

Majandus- ja kutsetegevuses ollakse suunatud kasumile.¹ Kasumi teenimise eesmärgi nimel on kindlustusandjad huvitatud kindlustushüvitise tasumise juhtumite minimeerimisest. Kehtivast võlaõigusseadusest (edaspidi: VÕS)² tuleneb eeldus, et kõik kindlustusjuhtumist tulenevad kulud on kindlustusega kaetud.³ Kindlustusandja võib siiski kindlustusvõtjaga kokku leppida hüvitusvälistustes, aga need peavad olema selgelt sõnastatud.⁴ Kindlustusvõtjale peab olema teada, millises olukorras on tal kindlustushüvitise nõudeõigus.

VÕS § 35 lg 1 kohaselt loetakse tüüptingimuseks lepingutingimust, mis on eelnevalt välja töötatud tüüplepingutes kasutamiseks või mida lepingupooled muul põhjusel ei ole eraldi läbi rääkinud ja mida tüüptingimust kasutav lepingupool kasutab teise lepingupoole suhtes, kes ei

¹ M.T.Schaper. Competition regulation, open markets and small business. European Competition Law Review. 2012, 33(8). P 333.

² Võlaõigusseadus. - RT I, 29.11.2013, 4.

³ RKTko 3-2-1-178-12 p 17.

⁴ *Ibid.*

ole seepärast võimeline mõjutama tingimuse sisu. Tüüptingimuste kasutamine on teatud aladel praktiline ja möödapääsmatu.⁵ Kindlustussektor on üks neist aladest. On kujutelmatu, et iga kindlustuslepingu sõlmimiseks asutakse põhjalikele läbirääkimistele.

Kindlustuslepingu regulatsioon on võrreldes mitmete teiste lepinguliikide regulatsioonidega oluliselt imperatiivsem. Sellise imperatiivse regulatsiooni eesmärk on kindlustusvõtja kaitsmine.⁶

VÕS § 37 lg 3 kohaselt ei loeta lepingu osaks tüüptingimust, mille sisu, väljendusviis või esituslaad on niivõrd ebatavaline või arusaamatu, et teine lepingupool ei võinud selle tingimuse olemasolu lepingus mõistlikkuse põhimõttest lähtudes oodata või seda tingimust olulise pingutuseta mõista. Kindlustusandjad peavad VÕS § 37 lg-st 3 tulenevalt formuleerima kindlustuslepingu tingimused arusaadavalt ning ettenähtavalt, lähtudes sealjuures tavapärase keskmise isiku (mõistliku isiku)⁷ arusaamisvõimest. Tüüptingimuste kasutajale teatud määral kahju tekitamine on sobilik karistus ebaõiglaste tingimuste kasutamise eest.⁸ Nii peab kindlustusandja siiski tasuma kindlustushüvitist, kui ta on hüvitusvälistuse sätestanud niivõrd arusaamatult või üllatuslikult, et see ei saa lepingu osaks.

Võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaandes⁹ on eristatud tüüptingimuse olemust arusaadavuse ja üllatuslikkuse järgi. Autor võtab sellest lähenemisest eeskju ning eristab tüüptingimustega lepingus mittesiduvaid tingimusi nende arusaamatu ning üllatusliku iseloomu järgi.

Käesoleva töö eesmärgiks on analüüsida, kuidas sisustada arusaadavuse nõuet ning milliste kriteeriumide järgi mõista kindlustuslepingus kasutatava tüüptingimuse üllatuslikkust, pöörates seejuures tähelepanu just kahjukindlustusele. Autor sisustab kindlustuslepingu arusaamatust ning üllatuslikkust läbi Eesti ja Euroopa Kohtu praktika. Samuti võrdleb autor, kuidas on erinevates Euroopa Liidu riikides tüüptingimuste mittesiduvuse temaatikale teoreetiliselt lähenetud.

⁵ C.Ginter. Tüüptingimustest VÕS ja direktiivis 93/13/EMÜ, *Juridica*, 2001, nr.7. Lk 503.

⁶ J.Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn, Juura 2007. Lk 26.

⁷ RKTko 3-2-1-76-07 p 22.

⁸ M.Tenreiro. *Fairness in Consumer Contracts: The Case of Unfair Terms*. Cornwall, 2007. Lk 207.

⁹ P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura 2006, lk 137.

Kindlustuslepingus sisalduvate tüüptingimustega seonduvalt on ka varasemalt magistritööid kirjutatud, kuid mitte käesoleva töö autoriga samast uurimisvaatenurgast lähtuvalt. Kadi Aavik keskendus oma 2009. aastal koostatud töös¹⁰ kindlustusandja täitmiskohustuste piirangutele vabatahtlikus kahjukindlustustes, Magnus Braun¹¹ uuris 2010. aastal magistritöös kindlustusvõtja lepingueelse teavitamiskohustuse sisu ning kindlustusrisi suurendamist ning Moonika Möller¹² analüüsis 2013. aastal kindlustusrisi suurenemist ja selle mõju kindlustusandja täitmiskohustusele. Bakalaureusetöö mahus on Laura Sulin¹³ 2013. aastal uurinud, mis on ebaõigluse kontrollist välistatud lepingu põhiobjekti ja hinda määratlevate tüüptingimuste tõlgendamiskriteeriumid. Autori teada ei ole Eestis varem kindlustuslepingute kontekstis uuritud, missugused tüüptingimused ei saa lepingu osaks ega kuidas sisustada tüüptingimuse üllatuslikkust ja arusaamatust kahjukindlustuse puhul.

Nõukogu direktiiv 1993/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (edaspidi: Direktiiv nr 1993/13)¹⁴ on VÕS-i tüüptingimuste regulatsiooni esmane alus.¹⁵ VÕS-i tüüptingimuste regulatsioon laieneb ka majandus- ja kutsetegevuses tegutsevatele isikutele.¹⁶

Et tüüptingimuste regulatsioon kohaldub nii tarbijatele kui ka oma majandus- ja kutsetegevuses kindlustuslepingus sõlminud isikutele, on autor analüüsinud kohtupraktikat, kus hagejaks on olnud mõlemat tüüpi kindlustusvõtjad. Tuleb märkida, et direktiivi nr 1993/13 alusel tehtud lahendid ning ka selle õigusakti eesmärged ja sisu analüüsiv teoreetiline kirjandus käsitleb vaid tarbijaid. Siiski tuleneb neist indikaator, kuidas sisustada arusaadavuse ning ettenähtavuse kriteeriume ka majandus- ja kutsetegevuses kindlustuslepingu sõlminud isikute puhul, võttes arvesse, et Eestis kehtib tüüptingimuste regulatsioon ka neile.

Tüüptingimuse lepingu osaks mittesaamise kohta on Eestis aastate jooksul kohtud teinud mitmeid lahendeid. Sealjuures on konkreetseid tüüptingimusi välistatud lepingu osaks

¹⁰ K.Aavik. Kindlustusandja täitmiskohustuse piirangud vabatahtlikus kahjukindlustuses. Magistritöö. Juhendaja: Villu Kõve. Tartu, 2009.

¹¹ M.Braun. Kindlustusvõtja lepingueelne teavitamiskohustus ja kindlustusrisi suurendamine. Magistritöö Juhendaja: J. Lahe . Tartu 2010.

¹² M.Möller. Kindlustusrisi suurenemine ja selle mõju kindlustusandja täitmiskohustusele. Magistritöö. Juhendaja: Olavi-Jüri Luik. Tallinn, 2013.

¹³ L.Sulin. Ebaõigluse kontrollist välistatud lepingu põhiobjekti ja hinda määratlevate tüüptingimuste tõlgendamiskriteeriumid. Bakalaureusetöö. Juhendaja: Mari-Ann Simovart. Tallinn, 2013.

¹⁴ Euroopa Nõukogu 05.04.1993 direktiiv nr 93/13/EEC ebaõiglaste tüüptingimuste kohta tarbijatega sõlmitud lepingutes.

¹⁵ P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. *Supra nota* 9. lk 137.

¹⁶ *Ibid*, lk 125.

mittesaamisest ning tuvastatud nende tühisus. Autor analüüsib kindlustusseltside hetkel kehtivaid tüüptingimusi kohtupraktika valguses ning selgitab välja, kas kindlustusseltsid on oma tüüptingimusi õiguspäraseks muutnud.

Kindlustusandja kasutab arusaamatuid, ebatavalise sisuga ning kindlustusvõtjaid ebamõistlikult kahjustavaid tüüptingimusi lootuses, et keskmine kindlustusvõtja ei pöördu oma õiguste kaitseks ning kindlustushüvitise nõudes kohtusse. Direktiivist nr 1993/13 tulenevad ka liikmesriikidele kohustuslikud meetmed ebaõiglase tüüptingimuste kasutamise lõpetamiseks. On oluline selgeks teha, kas direktiivi nr 1993/13 eesmärgid on Eestis kindlustusõiguse puhul realiseerunud.

Autor uurib, kas transpertsuse printsiip kajastub VÕS-is, võttes arvesse, et selle printsiibi kohaldumine ei ole VÕS §-s 37 lg 3 sõnaselgelt sätestatud. Autor püstitab hüpoteesi, et Eestis kasutusel olev mitmeastmeline test tüüptingimuse lepingu osaks saamise ning tühisuse kohta on õigustatud. Autori üheks lahendatavaks hüpoteesiks on, kas Eesti õiguskorras esineb ebaselgus, kas tüüptingimust tuleb asuda kindlustusvõtja kasuks tõlgendada või analüüsida selle lepingu osaks saamist või tühisust. Autor uurib, kas Eestis kindlustusandjate, aga eeskätt tarbijate, kaitseks kasutusele võetud meetmed on kohased või tuleks riiklikul tasandil astuda täiendavaid samme kindlustusvõtjate kaitseks.

Esimeses peatükis analüüsib autor tüüptingimuse arusaadavuse nõuet, selle kriteeriume ning kuidas peaks kindlustuslepingus mõisteid formuleerima, et vastavad tingimused saaks lepingu osaks. Autor uurib, mis on arusaadavuse nõude täitmata jätmise tagajärg teistes Euroopa Liidu riikides. Autor analüüsib, kas teatud juhtudel võib tüüptingimuse arusaamatuse korral hoopis tingimust kindlustusvõtja kasuks tõlgendada ning kumba lähenemist on eelistatud Eesti kohtupraktikas.

Teises peatükis otsib autor vastust küsimusele, missugune tüüptingimus on üllatuslik. Autor leiab, et tüüptingimuse üllatuslikku iseloomu saab avada läbi kindlustusvõtja õiguspärase ootuse lepingust saadava suhtes. Autor hindab keskmise mõistliku kindlustusvõtja õiguspärase ootuse kujunemist ning sisustamist. Autor uurib, missugune hüvitusvälistus võib olla üllatuslik.

Käesolevas töös on läbivalt kõrvutatud kohtupraktika järeldusi ning kindlustusseltside käesolevalt kasutatavaid tüüptingimusi. Autor toob läbi kohtupraktika näiteid tüüptingimuse lepingu osaks mittesaamisest ning kõrvutab kohtulahenditest tulenevaid järeldusi kindlustusseltside kehtivate tüüptingimustega. Autor analüüsib, kas kohtupraktika järeldused kajastuvad kindlustuslepingutes ehk kas kindlustusvõtjad järgivad VÕS-i regulatsioonist tulenevaid nõudeid tüüptingimustele.

Autor kasutab peamiselt analüüsiv-võrdlevat meetodit. Välisallikatenä on peamiselt käsitletud uuemat tüüptingimusi ja sellega seonduvaid regulatsioone käsitlevat teoreetilist kirjandust. Autor soovib eriti esile tõsta autoreid H-W.Micklitz ja O.Brand, kelle avaldatud artiklid osutusid selle töö kirjutamisel asendamatuks.

1. Tüüptingimuse arusaadavus

1.1 Tüüptingimuse arusaadavuse kriteeriumid

Direktiivis¹⁷ on transparentsuse reegel sätestatud artiklis 5, mille kohaselt peavad lepingutingimused olema koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles. Tüüptingimuse lepingu osaks saamisel peab olema täidetud arusaadavuse ehk transparentsi reegel. See tähendab, et tüüptingimus peab olema esitatud teisele poolele arusaadaval viisil.¹⁸ *Consensus ad idem* on üks tüüptingimuse lepingu osaks saamise analüüsil kohaldatavaid doktriine. Selle mõtteks on analüüsida, kas poolte eeldatavad ühised arusaamad kohtuvad lepingus.¹⁹ Arusaamatu tingimuse puhul ei ole poolte tahe lepingus ühtinud.

Laura Sulin on oma bakalaureusetöös leidnud, et võlaõigusseaduses ei sisaldu ühtegi sätet, mis ütleks otse, et tüüptingimused peavad olema koostatud selges ja arusaadavas keeles.²⁰

Autor leiab, et VÕS § 37 lg 3 grammatiliselt tõlgendades²¹ saab viidatud sättest tuletada arusaadavuse nõude. Antud sätte kohaselt ei loeta lepingu osaks tüüptingimust, mille sisu, väljendusviis või esituslaad on arusaamatu. Sätte sõnastus on eitavalt formuleeritud, mis tähendab, et lepingu osaks loetakse arusaadavat tingimust. Autori antud tõlgenduse kohaselt sisaldub VÕS-is ka transparentsuse kriteerium. Ka Võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaandes on märgitud, et üks tüüptingimuse kasutaja kohustusi on esitada tüüptingimus teisele poolele arusaadaval viisil ehk käituda kooskõlas transparentsi ehk arusaadavuse reegluga,²² mis kinnitab antud printsiibi kohaldumist Eesti õiguses.

Transparentsuse keeleliseks tähenduseks on läbipaistvus²³. Rahvusvahelises õiguses, nagu ka Euroopa Liidu õiguses, ei ole transparentsuse mõiste üheselt defineeritud, seda sisustatakse

¹⁷ Nõukogu direktiiv 93/13/EMÜ, 5. aprill 1993, ebaõigluste tingimuste kohta tarbijalepingutes.

¹⁸ P. Varul jt. Võlaõigusseadus I kommenteeritud väljaanne. *Supra nota* 9. Lk 137.

¹⁹ British Columbia Law Institute. Unfair Contract Terms: An Interim Report. P 20.

²⁰ Laura Sulin. Ebaõigluse kontrollist välistatud lepingu põhiobjekti ja hinda määratlevate tüüptingimuste tõlgendamiskriteeriumid. *Supra nota* 13. Lk 11.

²¹ Autor peab grammatilise tõlgendamise all silmas õigusakti tähenduse selgitamist keeleliselt, määrates kindlaks sõnade ja lausete tähenduse lingvistiliselt.

²² P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. *Supra nota* 9. Lk 137.

²³ Eesti Õigekeelsussõnaraamat. Kättesaadav: <http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=pinnavesi&F=M>.

mitmete kriteeriumite järgi. Transparentsuse printsiibi kohaselt käitumine sisaldab endas läbinähtavust ning objektiivset ettenähtavust lepingupoole edasiste tegevuste suhtes.²⁴ Autor leiab, et kindlustusvõtjale tekivad lepingusõlmimisel teatud ootused. Lepingutingimustega tutvudes peab kindlustusvõtjal olema võimalik kujundada arusaam, mida kindlustusandjalt oodata.

Tüüptingimuse muutumiseks lepingu osaks ei piisa viitest tüüptingimusele või selle olemasolu eeldamisest ja võimalusest sellega tutvuda, kui sisust tegelik teadasaamine ei ole tagatud selle tõttu, et tüüptingimus on arusaamatu.²⁵ Oluline on lahti mõtestada mõiste „arusaadav“ sisu. Tüüptingimuse mõistetavust sisustatakse läbi keskmise kindlustusvõtja vaatevinkli.²⁶ Mõisted „ebatavaline“, „arusaamatu“ ning „lihtne ja arusaadav keel“ on subjektiivsete kriteeriumite järgi hinnatavad. Peamiselt läbi kohtupraktika, aga ka läbi eri arutelude on võimalik neid mõisteid ühtselt sisustada.

Riigikohus on sedastanud, et kindlustuslepingu tüüptingimus on VÕS § 37 lg 3 mõttes arusaamatu juhul, kui kindlustusvõtja ei võinud mõistlikkuse põhimõttest lähtudes seda tingimust olulise pingutuseta mõista ning et arusaamatud on eelkõige nii keeleliselt raskestimõistetavad tüüptingimused kui ka tüüptingimused, millest ei ole lepingu teisi tingimusi ja lepingu ülesehitust arvestades mõistlikult võimalik aru saada.²⁷

Niisiis saavad kindlustuslepingu osaks vaid tüüptingimused, mis on ettenähtavad ning arusaadavad. Need kaks kriteeriumi täiendavad üksteist ning neid on raske eristada. Lepingutingimused on ettenähtavalt sõnastatud, kui neis puuduvad ebaselgused, arusaamatused ning kahtlused mõistete tähenduses.²⁸

Laura Sulin on oma bakalaureusetöös leidnud, et lepingutingimus on arusaadav, kui lepingupoolel on võimalik aru saada selle peamisest sisust. Lepingutingimus on arusaadav, kui poolel on selle põgusal vaatlusel võimalik hoomata peamisi lepingulisi õigusi ja

²⁴ Sebneem Ulusoy. Transparency concerning online insurance. Transparency in Insurance Law. Istanbul, 4th May 2012. Lk 39.

²⁵ P. Varul jt. Võlaõigusseadus I kommenteeritud väljaanne. *Supra nota 9*. Lk 137.

²⁶ Principles of European Insurance Contract Law (PEICL). Prepared by the Project Group: Restatement of European Insurance Contract Law, established by: Fritz Reichert-Facilides; Chairman: H.Heiss. Edited by the Drafting Committee: J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss in cooperation with L. D. Locker. sellier. european law publishers GmbH, Munich 2009, lk 81. Edaspidi viidatud kui: **PEICL kommentaarid**. Lk 57.

²⁷ RKTko 3-2-1-17-08 p 11.

²⁸ British Columbia Law Institute. Unfair Contract Terms: An Interim Report. *Supra nota 18*. Lk 72.

kohustusi.²⁹ Tüüptingimused ei ole tarbija suhtes siduvad, kui ta peab tegema nende mõistmiseks märkimisväärseid pingutusi, selle asemel et neid esmasel lugemisel mõista.³⁰

Autor nõustub selle seisukohaga. Arusaadavaks ei saa lugeda lepingutingimust, mida kindlustusvõtja mõistab vaid tingimuste mitmekordsel põhjalikul ja mõtestatud lugemisel. Kindlustuslepingute puhul on äärmiselt oluline, et kindlustusvõtja mõistaks isegi tüüptingimuste pealiskaudsel lugemisel, millal toimub kindlustusjuhtum, mis riskide vastu on ta kindlustatud ning mis on tema ja kindlustusandja peamised kohustused kindlustusjuhtumi toimumisel.

Harju Maakohtu menetluses oli kaasus, kus kindlustusandja ja –võtja vahel oli sõlmitud kodukindlustuse leping. Kindlustuslepingu kehtivuse ajal toimus tulekahju, mille tagajärjel hävis täielikult elumaja koos koduse varaga ning saun. Analüüsiv kindlustuslepingu tingimus sätestas, et hoone, rajatise või korteri siseviimistlusega toimunud kindlustusjuhtumi korral makstakse hüvitist tingimusel, et kindlustusobjekt taastatakse kindlustuskohas. Hageja väitis, et see tüüptingimus oli tema jaoks arusaamatu ja kahjustas teda ebamõistlikult.³¹ Kohus leidis, et poolte vahel oli selgelt kokku lepitud kindlustusvõtja kohustuses asuda ehitist taastama juhul, kui kindlustusvõtja soovib saada kokkuleppelist hüvitist, mis vastab ehitise taastamise kuludele. Selline kokkulepe sisaldas kohtu arvates selgelt tüüptingimustes ning oli kirjaviisiga eraldi esile tõstetud. Tüüptingimuste sõnastus oli kohtu hinnangul keeleliselt selge, lihtne ja üheselt mõistetav. Antud kaasuses oli taastamiskohustust reguleeriv säte märgitud tumedamas kirjas ning markeeritud „NB!“ mäkega. Kohus leidis, et sellest tulenevalt oli tingimus kindlustusvõtjale piisavalt arusaadav.³²

Autor ei nõustu kohtu järeldustega selles kaasuses ning on seisukohal, et tingimuse eraldi markeerimine võib küll kaasa aidata tingimusest paremini arusaamisele, kuid vaid hästimärgatava kirjaviisi kasutamine ei tohi välistada tingimuse võimalikku sisulist arusaamatust. Kohus peab analüüsima, kas keskmine mõistlik kindlustusvõtja pidi analüüsitavas tingimuses sisalduvast kohustusest aru saama.

²⁹ L. Sulin bakalaureusetöö. *Supra nota* 13. lk 13.

³⁰ British Columbia Law Institute. *Unfair Contract Terms: An Interim Report. Supra nota* 18. Lk 74.

³¹ Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-12-56396 lp 1,3 ja 4.

³² *Ibid*, p 60-61.

Tüüptingimuste arusaadavus tähendab, et selles ei ole kasutatud keerulisi lauseid, ebatavalisi sõnu ega erialast terminoloogiat, mille tundmist ei saa keskmiselt tarbijalt oodata.³³ Tüüptingimuse kasutaja ei tohi kasu lõigata tarbija kogemuse vähesusest, teadmatusest, lepingu sõlmimise vajaduse paratamatusest ega nõrgast positsioonist lepingueelsetel läbirääkimistel ega lepingu sõlmimisel.³⁴ Autori hinnangul on kindlustuslepingute puhul kindlustusvõtja ja kindlustusandja jõupositsioonid väga erinevad, eeskätt kui kindlustusvõtjaks on tarbija. Näiteks kodukindlustuslepingut sõlmides on vähe tõenäoline, et kindlustusvõtja suudab omapoolseid tingimusi kehtestada.

Finantsinspektsiooni juhiste kohaselt peab lepingus avalikustatud informatsioon olema õige, täpne ja üheselt mõistetav. Informatsioon ei tohi olla eksitava sisuga ning sealt ei tohi välja jääda ega puududa midagi, mis mõjutaks oluliselt informatsioonis esitatud andmete sisu, tähendust ja nendest arusaamist, lähtuvalt mõistlikkuse põhimõttest.³⁵ Ka PEICL-i järgi peavad kõik kindlustusandja koostatud dokumendid olema selged ja arusaadavad.³⁶

Finantsinspektsiooni juhiste kohaselt ei tohi leping sisaldada peitesätteid, mille paigutusest või esitusviisist tulenevalt võib kindlustusvõtjal olla raskendatud lepinguga seotud asjaolude mõistmine või see võib soodustada eksitava arusaama tekkimist lepinguga seotud asjaoludest.³⁷

Oliver Brand on seisukohal, et kindlustusandja on transpertsuse printsiibiga kooskõlas käitunud, kui kohtuvad kolm nõuet: arusaadavus, määratlus ja õigsus, inglise keeles vastavalt „*correctness*“.³⁸ Määratluse põhimõtte kohaselt peavad kindlustuslepingu sätted olema ühese tähendusega selles mõttes, et ei anna kindlustusandjale diskretsiooniruumi.³⁹

³³ P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljanne. *Supra nota 9*. Lk 137.

³⁴ Office of Fair Trading. Consumer contracts. February 2011. Kättesaadav: http://www.offt.gov.uk/shared_offt/market-studies/consumercontracts/oft1312.pdf. Lk 4.

³⁵ Finantsinspektsioon. Nõuded kindlustuslepingu kohta teabe esitamisele. 2013. Kättesaadav: http://www.fi.ee/public/Soovituslik_juhendNouded_kindlustuslepingu_kohta_teabe_esitamisele.pdf. P 3.1.2.

³⁶ Restatement of European Insurance Contract Law. Kättesaadav: <http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/restatement/sprachfassungen/peicl-en.pdf> (edaspidi: **PEICL**). Article 1:203. Autori märkus - PEICL on välja töötatud rahvusvaheliselt tunnustatud kindlustusõiguse spetsialistide poolt, kes on analüüsinud Euroopa riikides kindlustusõigust puudutavaid õigusakte ning nende eeskujul koostanud parimad regulatsioonilahendused, arvestamaks mõlema lepingupoole huve ning kindlustusvõtjate kaitset. Tegemist on rahvusvahelise ühtse kindlustusõigusliku regulatsiooniga.

³⁷ Finantsinspektsioon. Nõuded kindlustuslepingu kohta teabe esitamisele. 2013. P 3.1.3.

³⁸ Euroopa Komisjoni teatis - Tegevusraamistiku „ühenduse õigustiku ajakohastamine ja lihtsustamine“ rakendamine. Arvutivõrgus kättesaadav: www.eur-lex.eu.

³⁹ O.Brand. Requirement regarding the transparency of standard terms. Istanbul, 4th May 2012. Lk 61.

Autori hinnangul on eriti oluline üheselt määratleda kindlustusandja kohustused kindlustusjuhtumi toimumisel. Kindlustuskaitsega hõlmatud riski olemuse ja ulatuse kindlakstegemine on kindlustuslepingutes keskse tähtsusega.⁴⁰ VÕS § 423 lg 1 sätestab, et kindlustusjuhtum on eelnevalt kokkulepitud sündmus, mille toimumise korral peab kindlustusandja täitma oma lepingust tuleneva täitmise kohustuse. Kindlustusjuhtum peab olema defineeritud nii selgelt ja üheselt, et kindlustusandjal ei ole selle toimumise fakti suhtes mingit diskretsiooniruumi. Teatud tüüpi tingimused tuleb sätestada ühe pealkirja all,⁴¹ näiteks kindlustusjuhtumi määratlusega seonduvat ei tohi arusaadavuse nimel sätestada lepingus mitmete peatükkide all.

Autori hinnangul ei käitu näiteks Seesam Insurance AS kodukindlustuse⁴² lepingutingimusi formuleerides transpertsuse printsiibiga kooskõlas. Antud kindlustusseltsi üldtingimuste preambulas määratletakse, et kindlustusjuhtum on eelnevalt kokkulepitud sündmus, mille toimumise korral peab Seesam täitma oma lepingust tuleneva täitmise kohustuse.⁴³ Selles alapeatükis on toodud ka välistusi. Lisaks sellele on tingimuste lõpus kindlustusandja sätestanud veel üldised hüvitusvälistused. Niimoodi kehtestatud tingimused ei ole autori hinnangul kindlustusvõtjale kergesti leitavad, mis omakorda pole transpertsuse printsiibiga kooskõlas.

Seadusest tuleneb eeldus, et kõik kindlustusjuhtumist tulenevad kulud on kindlustusega kaetud.⁴⁴ Kui kindlustusandja soovib sätestada välistusi, peavad need arusaadavuse põhimõttest tulenevat olema väga selgelt sõnastatud. Riigikohus on märkinud, et iseenesest ei keela seadus hüvitatavaid kulutusi piirata ka selliselt, et kindlustustingimustes loetletakse (positiivselt) üksnes hüvitamisele kuuluvad kulutused.⁴⁵

Autori arvates on korrektne sätestada tüüptingimustes konkreetselt ühe peatüki all, mida loetakse kindlustusjuhtumiks. Autori arvates tuleb vältida kindlustusjuhtumi defineerimist

⁴⁰ R.J.A. Hooley., L.S.Sealy. Commercial law: text, case and materials. Oxford, 2005. P 1141.

⁴¹ Office of Fair Trading. Consumer contracts. *Supra nota* 34. Lk 72.

⁴² Seesam Insurance AS kodukindlustuse tingimused. Kättesaadav:

[http://www.seesam.ee/uploads/files/household_insurance/Kodukindlustuse_tingimused_varakindlustus_1_2013_\(15.11.2013\)_EST.pdf](http://www.seesam.ee/uploads/files/household_insurance/Kodukindlustuse_tingimused_varakindlustus_1_2013_(15.11.2013)_EST.pdf)

⁴³ Seesam Insurance AS kindlustuslepingute üldtingimused. Kättesaadav: http://www.seesam.ee/uploads/files/%C3%9Cldised%20lepingutingimused%20%2801.07.2008%29_EST_2011.pdf

⁴⁴ RKTko 3-2-1-178-12 p 17.

⁴⁵ *Ibid.*

läbi välistuste ehk jaatava sõnastuse läbi kindlustusjuhtumi defineerimise asemel loetleda, mida kindlustusjuhtumiks ei loeta. Kui kindlustusandja soovib sätestada hüvitusvälistusi, tuleb need loetleda iga kindlustusjuhtumi definitsiooniga ühes peatükis. Näiteks kui kindlustusjuhtumiks on tulekahju, siis selle juhtumiga seotud välistused tuleb autori hinnangul reguleerida peatükis, kus sätestatakse põlenguga seonduv.

Ka If P&C Insurance AS ei käitu autori hinnangul kindlustusjuhtumi määratlemisel arusaadavuse nõudega kooskõlas. Näiteks on kindlustusseltsi sõidukikindlustustingimuste punkti 50 kohaselt kindlustusjuhtumiks tulekahju, milleks loetakse kindlustusobjekti ootamatut ja ettenägematut kahjustumist või hävimist tule (sh süütamise), suitsu, tahma või kustutustööde tõttu. Punkt 52 sätestab hüvitusvälistuse, mille kohaselt ei loeta tulekahjuks kindlustusobjekti kahjustumist või hävimist, kui kindlustusobjekt oli kahjustumise või hävimise ajal ebaseaduslikus valduses (varastatud, ärandatud, omavolilises kasutuses jms).⁴⁶ If P&C Insurance AS punktides 89-118 on sätestatud veel loetelu täiendavatest välistustest.

Seega on If P&C Insurance AS kindlustustingimustes sätestanud hüvitusvälistused eraldiseisvates kohtades ning nii on alust arvata, et keskmine mõistlik kindlustusvõtja ei hooa nende tegelikku sisu ehk tegemist ei ole arusaadavate tingimustega.

Oliver Brand leiab, et transpertsus väljendub ka selles, et kindlustusandja ei tohiks lepingus piirduda vaid õigusaktidele viitamisega, sest ei ole eeldatav, et kindlustusandja on õigusaktides sisalduva terminoloogiaga kursis. Eeltoodud viitamine on seega ebaaus, sest kindlustusvõtja ei pruugi üheselt oma õiguste ja kohustuste olemust mõista. Kindlustusandja võimuses on õigusaktidest tulenevaid mõisteid selgitada, mõtestades õigusaktidele viitamise asemel seal sätestatu sõna-sõnalt lahti.⁴⁷

Autori arvates on see seisukoht õigustatud. Näiteks selles asemel, et sätestada „omastamine karistusseadustiku mõttes ei ole kindlustusjuhtumiks“ võiks kindlustusandja defineerida, mis on omastamine karistusseadustiku mõistes. Kindlustusvõtja ei pruugi vastasel juhul aru saada, millises olukorras ei ole kindlustusandjal hüvitamise kohustust. Selliselt on maksimaalsel määral tagatud, et kindlustusandja ja –võtja saavad lepingus sätestatud mõistest ühtmoodi aru.

⁴⁶ If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. Kättesaadav:

<http://tingimused.if.ee/ViewPDF.aspx?ID=423901f6-5c57-434e-af9b461eb0a7fc66>.

⁴⁷ Oliver Brand. Requirement regarding the transparency of standard terms. *Supra nota* 39. Lk 59.

Seesam Kindlustus AS on sõidukikindlustuse tüüptingimustes sätestanud, et varguseks ei loeta sõiduki või selle osa kadumist kelmuse, omastamise või väljapressimise tagajärjel. Tüüptingimused sätestavad, et kelmuse, omastamise ja väljapressimise mõistete tõlgendamisel lähtutakse karistusseadustikus nimetatud mõistetele antud sisust.⁴⁸ Seesam Insurance AS sõidukikindlustuse tüüptingimuste punktis 7.6 on sätestatud, et sõidukiga ei tohi liigelda kaldaalal, soisel alal, vees ega maastikul liiklusseaduse mõistes.⁴⁹

Autori hinnangul ei ole selline kindlustusandja poolt õigusaktidele viitamine arusaadavuse nõudega kooskõlas. Kindlustusandja peaks lahti selgitama, mida mõistetakse näiteks kelmuse ja tee all, samuti mis on kaldaala ja soine ala liiklusseaduse mõistes.

RSA on kodukindlustuse tingimustes sätestanud, et hoone ja rajatise mõiste sisustamisel lähtutakse ehitusseadusest.⁵⁰ Siinkohal väärib märkimist, et RSA ise on mõisted „hoone“ ja „rajatis“ lahti selgitanud vastavalt Ehitusseaduses⁵¹ defineeritule. Siiski tekib küsimus, et kas sellisel juhul ei tekita viide seadusele tarbetut segadust.

Autor leiab, et kindlustusandja ei tohi anda mõistetele õigusaktides sätestatust erinevat sisu, sest see on segadusttekitav. RSA on autori järelduse kohaselt mõistetele seaduses sätestatuga sama tähendust andes käitunud transparentsuse nõudega kooskõlas.

Oliver Brand leiab, et õigsuse nõude sisuline tähendus on, et kui kindlustusandja viitab kindlustuslepingus mingitele õigusaktidele, sealjuures arusaadavuse nõudega kooskõlas olevalt neid lahti seletades, peab viide olema korrektne. Näiteks peab õigusakt kindlustusandjale olema viite järgi lihtsalt leitav ning kindlasti tuleb viidata kehtivatele õigusaktidele.⁵² Eeltoodud näidete puhul ei selgita kindlustusandja, kuidas on viidatavad õigusaktid kindlustusvõtja jaoks leitavad. Näiteks võiks õigusaktidele viitamise puhul lisada ka viite Riigi Teataja kodulehele, kust kindlustusvõtja kehtiva õigusakti leiab.

⁴⁸Seesam Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. Kättesaadav: [http://www.seesam.ee/uploads/files/carinsurance/S%C3%B5idukikindlustuse_tingimused_1_2012_\(22032012\)_EST.pdf](http://www.seesam.ee/uploads/files/carinsurance/S%C3%B5idukikindlustuse_tingimused_1_2012_(22032012)_EST.pdf)

⁴⁹ *Ibid.*

⁵⁰ https://www.rsagroup.ee/tingimused/Kodukindlustuse_tingimused_K100-2013-EST.pdf

⁵¹Ehitusseadus. RT I, 04.07.2013, 8.

⁵² Oliver Brand. Requirement regarding the transparency of standard terms. *Supra nota* 39. Lk 59.

ERGO Insurance SE sõidukikindlustuse tingimuste punkti 11.1.4 kohaselt vabaneb kindlustusandja täitmise kohustusest osaliselt või täielikult, kui kindlustusjuhtum on toimunud kindlustusvõtja või soodustatud isiku raske ettevaatamatuse tõttu. Raskeks ettevaatamatuse all mõistetakse olukorda, mil isik näeb ette oma käitumise tagajärgi, kuid loodab kergemeelselt, et tagajärjed jäävad tulemata tema enda käitumise või muu asjaolu tõttu.⁵³

Tahtluse liigid tulenevad VÕS-ist, mille § 104 lg 2 kohaselt on süü vormideks on hooletus, raske hooletus ja tahtlus. Eesti NSV tsiviilkoodeksi⁵⁴ regulatsiooni kohaselt oli süü vormiks ka raske ettevaatamatus. Samas on kindlustusandja defineerinud, mida ta mõistab raske ettevaatamatuse all. VÕS-ist ei tulene keeldu tüüptingimustes sätestada täiendav hüvitusvälistus teatud tahtluse liigi korral. Isik käitub KarS § 18 lg 2⁵⁵ kohaselt kergemeelselt, kui ta peab võimalikuks süüteo koosseisule vastava asjaolu saabumist, kuid tähelepanematus või kohusetundetuse tõttu loodab seda vältida.

Autor on seisukohal, et ERGO Insurance SE sõidukikindlustuse punkt 11.1.4 on kindlustusvõtjale arusaamatu VÕS § 37 lg 3 mõttes. Ei ole defineeritud, mida mõistetakse kergemeelsuse all. Keskmise kindlustusvõtja ei oska autori hinnangul tahtluse liigi definitsiooni karistusseadustikust otsida. Kindlustusvõtja peaks tingimustes selgitama, millist käitumist kergemeelsuse all silmas peetakse. Autor leiab, et kindlustusandja ei või kindlustushüvitise tasumise raske ettevaatamatusega käitumise korral välistada, sest see on imperatiivse VÕS §-ga 452 lg 1 vastuolus. Pealegi, kehtiv seadus sätestab kolm süü vormi ning kindlustuslepingus veel täiendavate süü alaliikide sätestamine on ebavajalik ning tarbetut segadust külvav.

Finantsinspektsiooni juhiste kohaselt tuleb lepingusisesel viitamisel vältida viitamist punktile, mis ise sisaldab viidet (edasiviitamise keeld).⁵⁶ Autori hinnangul ei tohi kindlustusandjad kasutada lepingusisest viitamist. Pidev tingimustes ristviitamine on kindlustusvõtjate tingimustest arusaamist pärssiv tüüptingimuste formuleerimise viis. Ristviitamine on kindlustustingimustes paraku üsna levinud. Näiteks kasutavad 65. Codan Forsikring A/S Eesti

⁵³ ERGO Insurance SE sõidukikindlustuse tingimused. Kättesaadav: <https://www.ergo.ee/erakliendile/soidukikindlustus/kaskokindlustus>

⁵⁴ Eesti NSV Tsiviilkoodeks.

⁵⁵ Karistusseadustik. RT I, 26.02.2014, 6.

⁵⁶ Finantsinspektsioon. Nõuded kindlustuslepingu kohta teabe esitamisele. *Sopra nota* 35. P 3.1.6.

filiaal (edaspidi: RSA),⁵⁷ Seesam Insurance AS⁵⁸ ja If P&C Insurance AS⁵⁹ oma kodukindlustuse tingimustes läbivalt ristviitamist.

If P&C Insurance AS on näiteks sõidukikindlustuse tingimuste punktis 115 sätestanud, et „kindlustusandjal ei ole kohustust hüvitada kahju, kui kindlustusobjekti juhil puudus liiklusõnnetuse toimumise ajal õigusaktiga ette nähtud Eesti Vabariigis kehtiv vastava kategooria juhtimisõigus, kehtiv vastava kategooria juhtimisõigust tõendav dokument (juhiluba) või kui vastava kategooria juhtimisõigus oli liiklusõnnetuse toimumise ajal peatatud“. Tingimuse punkt 116 sätestab, et „eelmises punktis toodud välistust ei kohaldata, kui kindlustusobjekt oli varastatud või röövitud ja selle kohta on esitatud avaldus kriminaalmenetluse algatamiseks. Käesolev punkt ei takista mistahes muude välistuste ja piirangute (sh p 110, kindlustusvõtjaga seotud isikute poolt tekitatud kahju) kohaldamist“. ⁶⁰

Autori hinnangul jääb kindlustusvõtja jaoks eeltoodud tingimustest arusaamatuks, millal esineb hüvitusvälistus. Samas on tingimuse punkti 116 esimene lause kindlustusvõtja jaoks soodne – sätestatakse, millal hüvitusvälistust ei kohaldata. Kindlustusvõtjal ei ole autori hinnangul mõistlik tugineda kõnealuse tüüptingimuse lepingu osaks mittesaamisele. Siiski leiab autor, et ristviitamise tendentsi peab arusaadavuse nimel ehk VÕS-i regulatsiooniga kooskõlas käitumiseks pigem vältida.

Antud alapeatüki kokkuvõttena leiab autor, et tüüptingimuse arusaadavuse nõue kajastub võlaõigusseaduses. Arusaadavuse reegli ehk transparentsuse printsiibi sisu kohaselt peab lepingu osaks saav tüüptingimus olema koostatud lihtsas keeles, kergesti hoomatav, võimalikult üheselt mõistetav ja täpne. Kindlustusandja käitumine peab poolele olema ettenähtav. Kindlustusandja kohustused peavad olema selgelt määratletud, nende osas ei tohi jääda diskretsiooniruumi. Kindlustusandja peab teatud tüüpi tingimused sätestama ühes peatükis. Vältida tuleb mõistete defineerimise asemel õigusaktidele viitamist ning tingimustesistest ristviitamist.

⁵⁷ Codan Forsikring A/S Eesti filiaali kodukindlustuse tingimused. Kättesaadav: https://www.rsagroup.ee/tingimused/Kodukindlustuse_tingimused_K100-2013-EST.pdf.

⁵⁸ Seesam Insurance AS kodukindlustuse tingimused. *Supra nota* 42.

⁵⁹ If P&C Insurance AS kodukindlustuslepingute tingimused. Kättesaadav: <http://tingimused.if.ee/ViewPDF.aspx?ID=37237de2-fecf-475a-a48f-cb4bf149ee13>.

⁶⁰ If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 46.

1.2 Arusaadavuse nõude täitmise olulisus

Vastavalt eeltoodule on arusaadavuse nõude täitmine üks tüüptingimuse lepingu osaks saamise eeldusi. Eestis on kasutusel n.ö „kaheastmeline test“ lepingutingimuse kohaldamiseks. Esiteks tuleb vaadata, kas tüüptingimus saab lepingu osaks. Siinkohal peab klausel olema formuleeritud transparentsuse printsiibiga kooskõlas. Teiseks tuleb kontrollida, kas lepingu osaks saanud tüüptingimus on sisult kindlustusvõtjat ebamõistlik kahjustav VÕS § 42 lg 1 mõttes. Direktiivist tulenev tüüptingimuse ebamõistliku kahjustamise keelu rikkumise küsimus tõusetubki tüüptingimuse tühisuse kontrolli puhul.

Kõigis Euroopa riikides ei ole Direktiivi regulatsiooni Eestiga sarnaselt siseriiklikusse õigusesse kohandatud.⁶¹ Test lepinguklausli siduvusest võib olla üheastmeline ehk kontrollitakse vaid tüüptingimuse siduvust ehk lepingu osaks saamist. Sellisel juhul tõusetub probleem, kas transparentsuse printsiibi rikkumisel on täidetud ka lepinguklausli ebaõigluse mõõdupuu.

Kuigi Eesti õiguses vaadeldakse tüüptingimuse siduvust ja tühisust eraldi, tasub siiski analüüsida, kas transparentsuse põhimõtte rikkumine võib automaatselt viia lepinguklausli ebamõistlikkuseni. Autori arvates esineb VÕS § 37 lg 3 ja § 42 lg 1 kohaldamisel segadus. Tekib küsimus, miks on Eestis tüüptingimuse kohaldumise ja sisu kontroll kahe-astmeline ning kas see on põhjendatud.

Euroopa Liidu liikmesriigid on transparentsuse printsiibi rikkumise tagajärgedest erinevatel arusaamadel. Küsimusele, kas transparentsuse printsiibi rikkumine võib automaatselt tähendada lepinguklausli ebaõiglust, ei anna ühest vastust ka Euroopa Kohtu praktika.

Euroopa Kohus⁶² on leidnud, et direktiivi nr 1993/13 kohaldamisalasse kuulumiseks peavad lepingutingimused vastuolus hea usu põhimõttega põhjustama lepingupoolte vahel nende õiguste ja kohustuste osas tarbija kahjuks märkimisväärset ebavõrdsust. Euroopa kohtu analüüsida oli kaasus, kus tüüptingimustel oli sõlmitud krediidileping. Tarbijatele anti reklaambrožüür, mille esimesel leheküljel teatas krediidiandja tasuta laenuteenuse pakkumisest. Reklaam oli formuleeritud suurte tähtedega. Teisel pool reklaamlehte olid väikeste tähtedega kirja pandud lepinguline intressimäär ja leppetrahvi suurus.⁶³

⁶¹M.Ebers. Consumer Law Compendium. Comparative Analysis. Unfair Contract Terms Directive (93/13). Bielefeld, 2008. Lk 343.

⁶² Euroopa Kohtu otsus asjas nr C-473/00. P 18.

⁶³ *Ibid.*

Austria kohtusüsteem⁶⁴ leidis, et tegemist on tarbijat eksitava tingimuste formuleerimise viisiga. Tarbijatele jäi õigustatult mulje, et tegemist on tasuta teenusega. Tingimused olid ebaselged ning kahetimõistetavad⁶⁵. Euroopa Kohus leidis, et direktiivi nr 1993/13 kohaldamisalasse kuulumiseks peavad lepingutingimused vastuolus hea usu põhimõttega põhjustama lepingupoolte vahel nende õiguste ja kohustuste osas tarbija kahjuks märkimisväärset ebavõrdsust. Euroopa Kohus ei välistanud lepingutingimuse ebaõiglust, kuid ei võtnud ka seisukohta transparentsuse põhimõtte rikkumise tagajärje osas.⁶⁶

Autor leiab, et seesugusel tingimuste formuleerimise viisil oli tegemist transparentsuse printsiibi rikkumisega. Siinkohal tõusetub autori hinnangul esile Eesti kaheastmelise süsteemi mõistlikkus. Transparentsuse põhimõtte rikkumine iseenesest ei tähenda lepinguklausli ebaõiglust ehk ühe poole ebamõistlikku kahjustamist. Arusaamatu tingimus ei saa lepingu osaks ehk on tarbijale mittesiduv. Ebaõigluse mõõdupuu täitmist tuleb vaadelda eraldi juhul, kui tingimus on transparentne ehk saanud lepingu osaks. Selline lähenemine avab autori hinnangul tee selgemale kohtupraktikale tingimuse arusaadavuse ning ebaõigluse kohta. Neid kahte eraldiseisvat kriteeriumit ei seota omavahel. Tüüptingimus võib olla vormilt arusaamatu, sisult ebaõiglane või lausa mõlemat. Kui aga siseriiklikus õiguses ei eristata tüüptingimuse lepingu osaks saamist ja tühisust ebaõigluse tõttu, tuleb autori hinnangul transparentsuse printsiibi rikkumisele omistada lepinguklausli tühisuse tagajärg. Vastasel juhul muutub direktiivi nr 1993/13 artiklist 5 tulenev transparentsuse reegel sisutühjaks.

Austrias on analoogselt Eestiga transparentsuse printsiibiga vastuolus olevad tüüptingimused mittesiduvad hoolimata, kas neil on ebaõiglane iseloom.⁶⁷ Eeltoodud Euroopa Kohtu kaasuse puhul ei tule seega ka Austria kehtiva õiguse kohaselt leida, et transparentsuse printsiibiga vastuolus ja n.ö peidetud krediidikulukuse määra sätestav tüüptingimus on arusaamatuse tõttu ühtlasi ka ebaõiglane – Austria siseriikliku õiguse kohaselt ei kohaldu see tingimus oma arusaamatuse tõttu niikuinii.

Transparentsuse printsiibi sünnimaal Saksamaal on läbipaistvuse nõude rikkumine tüüptingimuse mittesiduvaks tunnistamise iseseisvaks aluseks. Sealses kohtupraktikas on jõutud järeldusele, et lepinguklausli vastuolu transparentsuse printsiibiga kahjustab

⁶⁴ *Ibid*, p 21.

⁶⁵ *Ibid*.

⁶⁶ *Ibid*.

⁶⁷ Office of Fair Trading. Consumer contracts. *Supra nota* 34. Lk 78.

ebamõistlikult teist poolt, isegi kui tulenevalt asjaoludest viiks tingimuse kohaldamine mõistlike tulemusteni.⁶⁸

Ühendkuningriikide õiguses jääb ebaselgeks, kas transparentsuse põhimõttega vastuolus tüüptingimus leitakse alati ühtlasi olevat ka ebaõiglane. Siiski on võetud seisukoht, et peaks olema võimalik tunnistada lepingutingimus ebaõiglaseks juba vaid transparentsuse printsiibi rikkumise tõttu.⁶⁹

See on autori hinnangul direktiivi nr 1993/13 artikliga 5 kooskõlas olev lähenemine. Siiski on autori arvates eristatav, kas lepingutingimus on arusaamatu või sisult ebaõiglane. Ebaõigluse all mõistab autor ühe lepingupoole ebamõistlikku kahjustamist, see on sisuline aspekt. Arusaamatus tähendab, et keskmisel mõistlikul kindlustusvõtjal ei olnud võimalik hoomata lepingutingimuste sisu, tegemist võib olla ka formaalse küljega ehk näiteks tingimuste sätestamine ootamatu peatüki all. Ebaõiglus ja tingimuse arusaamatus on autori arvates eraldiseisvad. Kuid tõesti, kui siseriiklik õigus on direktiivi nr 1993/13 kohaldamisel näinud ette vaid tüüptingimuse tühisuse ning tingimuse lepingu osaks saamist eraldi ei kontrollita, tuleb direktiivist nr 1993/13 nõrgema poole kaitse eesmärkide saavutamiseks võrdsustada mittetransparentne säte ebaõiglasega. VÕS-i regulatsioon eristab tingimuse lepingu osaks mittesaamist arusaamatuse tõttu ning tingimuse tühisust ebamõistliku kahjustamise tõttu ning nii on igati tagatud direktiivi nr 1993/13 eesmärkide täitmine, eristades samas loogiliselt arusaamatust ning tingimuse sisulist ebaõiglust.

Kindlustuslepingute tingimused on tihti üsna sisutihedad. Tekib küsimus, kas lepingutingimus saab olla vaid osaliselt mittesiduv. Samuti, kas teatud juhul võivad kõik tüüptingimused mitte saada lepingu osaks.

A.Borselli leiab, et arusaamatuks loetakse pikka dokumenti väikses kirjas formuleeritud tingimusi.⁷⁰ Niisiis võib kehvast vormistuse tõttu mõni tingimus olla transparentsuse printsiibiga vastuolus ning mitte saada lepingu osaks VÕS § 37 lg 3 mõttes. Finantsinspektsiooni juhiste kohaselt peab lepingu struktuur olema loogiline ja tagama ülevaatlikkuse, mis seisneb mõistlikus liigenduses, loetavuses (nt tekstifondi piisav suurus) ja

⁶⁸ M.B.M.Loos. Standard Contract Terms Regulation In The Proposal For A Common European Sales Law. Amsterdam Law School Legal Studies Research Paper No. 2012-65. Centre for the study of European Contract Law Working paper No. 2012-04. Amsterdam 2012.Lk 16.

⁶⁹ Columbia Law report. *Supra nota* 18.

⁷⁰ A.Borselli. Unfair Terms in Insurance Contracts. European Insurance Law Review, No. 2, 2011 Bocconi Legal Studies Research Paper No. 2078866. Lk 4.

keelises arusaadavuses (tekst ei sisalda defineerimata erialatermineid). Selline struktuur võimaldab kindlustusvõtjal hõlpsasti leida kogu vajaliku informatsiooni tema jaoks tähtsust omavate asjaolude kohta, arvestades muuhulgas juhendis kehtestatud täpsemaid nõudeid kindlustuslepingutele.⁷¹ Autor leiab, et kindlustusvõtja võib küll olla huvitatud lepingutingimustega tutvumast ning annab oma parima nende sisust arusaamiseks, kuid mõistlikult võttes on liigväike tekstiformaat juba iseenesest kindlustusvõtja keskendumist pärssiv. Seega ühelt poolt rikub liigtihedas kirjas tüüptingimuste formuleerimine arusaadavuse printsiipi, ent teisalt tõusetub küsimus, kas selle tagajärjeks on kõigi tingimuste mittesiduvus.

Näiteks If P&C Insurance AS, BTA Insurance Company SE ja Salva Kindlustuse AS sõnastavad oma tüüptingimusi valdavalt väikses formaadis tiheda tekstina.⁷² Autori hinnangul on nende kindlustusseltside formuleeritud tingimused üsna raskesti jälgitavad. Seevastu näiteks Swedbank P&C Insurance AS⁷³, Seesam Insurance AS⁷⁴ ja RSA⁷⁵ kasutusel olevad tüüptingimused on formuleeritud piisavalt suures kirjaformaadis ning pigem hõreda tekstina, mis näitab autori hinnangul arusaadavuse nõude täitmist vähemalt tüüptingimuste vormistamisel.

Autor leiab, et tingimuste liigväikses kirjas formuleerimine iseenesest ei anna alust väiteks tingimuste tervikuna lepingu osaks mittesaamisest. Põhjapaneva tähtsusega on tingimuse sisu arusaadavus. Kui kindlustusandjal on tavaks tingimusi liigväikses kirjas formuleerida, peaks siinkohal sellist tegevust taunivaid samme astuma Tarbijakaitseamet, nõudes näiteks tarbijakaitseaduse⁷⁶ §-i 41 lg 1 alusel tarbijate kollektiivseid huve kahjustava tegevuse lõpetamist. Kõigi lepingutingimuste mittesiduvaks pidamist liigväikse tekstiformaadi tõttu peab autor kindlustusandjate suhtes siiski liigkarmiks.

Direktiivi nr 1993/13 artikkel 6 lg 1 kohaselt sätestavad liikmesriigid, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad ning leping on kõnealustel tingimustel

⁷¹ Finantsinspeksioon. Nõuded kindlustuslepingu kohta teabe esitamisele. *Supra nota* 35. P 3.1.3.

⁷² Siinkohal viitab autor If P&C Insurance AS, BTA Insurance Company ja Salva Kindlustuse Aktsiaselts kodu- ja sõidukikindlustus tüüptingimustele tervikuna.

⁷³ Swedbank P&C Insurance AS kodukindlustuse tingimused. Kättesaadavad:

https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/insurance/home/cond_homeins_est_2013_04_01.pdf.

⁷⁴ Seesam Insurance AS kodukindlustuse tingimused. *Supra nota* 42.

⁷⁵ RSA kodukindlustuse tingimused. *Supra nota* 37.

⁷⁶ Tarbijakaitseadus. RT I, 31.12.2013, 7.

lepinguosalistele jätkuvalt siduv ainult juhul, kui seda on võimalik jätkata nii, et see sisaldab ebaõiglasi tingimusi. Jääb selgusetuks, kas tingimuse osaliselt lepingu osaks saamine on direktiivi nr 1993/13 pinnalt võimalik.⁷⁷

Euroopa Liidu liikmesriigid on võtnud erinevad lähenemised küsimuses, kas on võimalik jagada lepingutingimused kehtivateks ja ebaõigluse tõttu mittekehtivateks osaliselt.⁷⁸ PEICL-i järgi jääb leping muus osas kehtima, kui see on mittesiduva tüüptingimusega võimalik. Kui mitte, siis asendatakse mittekehtiv tüüptingimus sellise sättega, mis võiks poolte vahel kehtida.⁷⁹ Direktiivi nr 1993/13 artikli 6 lg 1 kohaldamisel on mitmed liikmesriigid, sh Saksamaa, üle võtnud absoluutse tühisuse kontseptsiooni. Seevastu näiteks Prantsusmaal ja Luksemburgis on ebaõiglased lepingutingimused nn „mitte-eksisteerivad“ ehk ei saa lepingu osaks.⁸⁰ Saksamaal on sellist lähenemist põhjendatud sellega, et tühisuse absoluutsuse vähendamine viib ebaõiglaste lepingutingimuste kasutamise kasvule, vähendades seeläbi tarbijate kaitset.⁸¹ Osa õigusteadlasi leiab samuti, et ebaõiglane tüüptingimus on oma olemuselt absoluutselt tühine.⁸²

PEICL-i kommentaaritud väljaandes on leitud, et lepingu täielikult mittekehtivaks tunnistamine kannab tarbijakaitse eesmärki.⁸³ Euroopa Kohtu praktika kohaselt on ebaõiglase tüüptingimuse absoluutsel tühisusel tarbijate kaitsefunktsioon – tarbijate kaitse on tagatud, isegi kui too ei ole oma õigustest teadlik ega mõista tüüptingimuse ebaõiglast olemust.⁸⁴ Martin Ebers on leidnud, et kui arusaamatult formuleeritud tüüptingimus on osaliselt siduv, siis võib see olla vastuolus direktiivi nr 1993/13 tarbijakaitseliste eesmärkidega. Tüüptingimuse kasutaja võib jääda lootma mittetransparentse tüüptingimuse vähemalt osalisele siduvusele. Selline lähenemine ei pruugi tüüptingimuse kasutajat piisavalt motiveerida tüüptingimuse arusaadavaks formuleerimiseks.⁸⁵

Samas Euroopa kohus on leidnud, et „taolise reguleerimissüsteemi, mis näeb ühele lepingupoolele kasulikkuse korral kategooriliselt ja eranditeta ette kogu lepingu kehtetuse,

⁷⁷Office of Fair Trading. Consumer contracts. *Supra* nota 34. Lk 66.

⁷⁸*Ibid*, lk 70..

⁷⁹PEICL p 20.

⁸⁰British Columbia Law Institute. Unfair Contract Terms: An Interim Report. *Supra* nota 18. Lk 67.

⁸¹*Ibid*, lk 70.

⁸²*Ibid*, lk 68. lk 68.

⁸³PEICL kommentaarid. *Supra* nota 26. Lk 125.

⁸⁴British Columbia Law Institute. Unfair Contract Terms: An Interim Report. *Supra* nota 18. Lk 69.

⁸⁵*Ibid*, lk 66.

puhul toodaks ohvriks lepinguvabadus⁸⁶. Lepinguvabadus tähendab eelkõige lepingute sisulise kujundamise vabadust.⁸⁷ Euroopa Kohus märkis, et „ühepoolselt soodustatud tarbija oleks sellisel juhul vabastatud vastutusest kaaluda enne lepingulise kohustuse võtmist põhjalikult selle eeliseid ja puudusi ning vastavalt sellele mõistlikult käituda. Seadusandja järgitud lähenemine võtab seda põhimõtet, millel on liidu õiguskorras suur tähtsus, selles mõttes piisavalt arvesse, et ta piirdub lepingupoolte võrdsuse loomisel üksnes hädavajalikkuga, nähes samas ülejäänud osas ette lepingupoolte seotuse kehtivate, vabatahtlikult sõlmitud kokkulepetega“.⁸⁸

Euroopa Kohus rõhutas kõnealuses lahendis, et kaubandustegevus saab tekkida ainult seal, kus ettevõtjatele on tagatud õiguskindlus. See hõlmab ettevõtjate õiguspärase ootuse kaitset lepinguliste suhete eksisteerimise osas. Säte, mille kohaselt sõltub lepingu kui terviku kehtivus ainult ühe lepingupoolte huvidest, võib nimetatud usaldust mitte edendada ning lausa pikaajaliselt õhnestada. Samal määral, mil selle tõttu võib väheneda ettevõtja valmidus sõlmida tarbijalepinguid, võib see teatud asjaoludel nurjata siseturu loomise eesmärgi. Seda asjaolu võtab direktiivi 1993/13 artikli 6 säte ka arvesse, piirdudes hooldamisega lepinguliste suhete tasakaalustatuse eest.⁸⁹ Niisiis ei ole Euroopa Kohtu arvates õigustatud tüüptingimust tervikuna lepingu osaks mittesaamine.

Autori hinnangul peab lepinguvabaduse ja tarbijakaitse vahel valitsema tasakaal. Kergekäeliselt tüüptingimuste tervikuna lepingu osaks mittesaamise korral esineb selge oht selle balansi rikkumiseks. Autori arvates tuleb lepinguvabaduse ja tarbijakaitse (laiemas mõttes ka kindlustusvõtjate kaitse) tasakaalu saavutamiseks tüüptingimuste lepingu osaks saamise analüüsil lähtuda üksikutest tingimustest ning analüüsida neist igähte lahus, selgitades välja neist igähte kehtivus eraldivõetult.

VÕS § 39 lg 2 sätestab, et kui tingimuse saab jagada mitmeks üksteisest sõltumatuks osaks, jääb ühe osa tühisuse korral tingimus muus osas kehtima. Eesti õiguses on niisiis aktsepteeritud ka lepinguklausli osaline siduvus.

Autor pooldab seisukohta, kus tüüptingimusi ei peeta tervikuna mittesiduvaks. Kohus peab lepingu sisu üle peetava vaidluse korral selgitama välja poolte tahte, pärast mida saab

⁸⁶ Euroopa Kohtu otsus asjas nr C 453/10. P 63.

⁸⁷ P. Schlechtriem. Võlaõigus. Üldosa. Teine, ümbertöötatud trükk. Tallinn, 1999.. Lk 27.

⁸⁸ Euroopa Kohtu otsus asjas nr C 453/10. p 63.

⁸⁹ *ibid*, p 64.

analüüsida küsimust tingimuse arusaadavusest. Poolte tahet on autori hinnangul alati lihtsam välja selgitada lepingus kokkulepitu abil. Tunnistades tüüptingimused tervikuna lepingus mittesiduvaks, on väga keeruline, kui mitte võimatu, välja selgitada poolte tahet. Kindlustuslepingu näitel – kuidas saab kohus analüüsida, mis on poolte kohustused, kui ükski tüüptingimus ei ole saanud lepingu osaks? Samas tüüptingimustega lepingu puhul on domineeriv tüüptingimuste kasutaja tahe, tingimused on formuleeritud ühepoolset. Seega ei saa vaid tüüptingimustest lähtuvalt poolte tahet sisustada. Siiski tasuks eelistada varianti, kus lepingutingimused loetakse pooltele siduvaks nii suures ulatuses kui võimalik, vältimaks täielikku selgusetust poolte vahel kokkulepitu osas. Kui enamus lepingutingimusi (või osa lepingutingimusest) on kindlustusvõtjale üheselt arusaadavad ning ettenähtavad, puudub autori hinnangul põhjus nende lepingutingimuste kohaldamata jätmiseks.

Omaette probleemküsimus on, mis saab juhul, kui kindlustusjuhtumi definitsioon on arusaamatult sõnastatud ning see ei saagi lepingu osaks. See küsimus võib tõusetuda, kui kindlustusjuhtum on defineeritud näiteks läbi välistuste.

Kindlustusjuhtumi määratlemine on lepingus keskse tähendusega. Kindlustusandja põhikohustuseks on kindlustusjuhtumi toimumisel hüvitada tekkinud kahju.⁹⁰ Kui kindlustusjuhtumi definitsioon ei saa lepingu osaks, on määratlemata lepingu põhiese ehk mille suhtes on kindlustusleping sõlmitud.

PEICL-i järgi jääb leping muus osas kehtima, kui see on mittesiduva tüüptingimusega võimalik. Kui mitte, siis asendatakse mittekehtiv tüüptingimus sellise sättega, mis võiks poolte vahel kehtida.⁹¹ Niisiis lähtudes PEICL-ist võiks kohus ise tuletada, milles võisid pooled soovida kokku leppida. Autori hinnangul võib esmapilgul tunduda liiga radikaalne, et kohus võib asuda lepingutingimusi tagantjärele sisustama. Samas, siinkohal võib abiks olla poliis, mille väljastamine on VÕS § 434 lg 1 kohaselt kohustuslik. Imperatiivse sätte⁹² VÕS § 434 lg 2 kohaselt kajastub poliisil kindlustusliik, kindlustuslepingu eseme määratlus, kindlustusriskide loetelu ja kindlustusjuhtumist teatamise tähtaeg. Näiteks kui kindlustatud riskiks on tulekahju kindlustatud objektil, saab tuletada, et poolte eesmärgiks oli kokku leppida kahju hüvitamine tulekahju aset leidmisel kindlustatud objektil. PEICL-i lähenemist toetab ka VÕS § 23, mille lg 1 kohaselt võivad lepingupoolte kohustused tuleneda ka lepingu olemusest ja eesmärgist. Lepingu olemus ja eesmärk tuleneb poliisilt, millest omakorda saab

⁹⁰ P. Varul jt. Völaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, Juura 2007. Lk 446.

⁹¹ <http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/restatement/sprachfassungen/peicl-en.pdf> p 20.

⁹² P. Varul jt. Völaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. *Supra nota* 60. Lk 469.

tuletada kindlustusjuhtumi määratluse. Niisiis kindlustusjuhtumi määratlemise puhul võiks PEICL-i regulatsioon olla asjakohane ja abistav. Autor on siiski seisukohal, et omaalgatuslik lepingutingimuste sisustamine on õigustatud vaid olukorras, kus lepingus on mittesiduvaks jäänud keskne tingimus ehk juhul, kui tingimuse sisustamine on lepingu täitmiseks mõõdapääsmatu. Lepinguvabadus on üks võlaõiguse kandvamaid põhimõtteid.⁹³ Lepingupoolte vabadust lepingu sisu määrata võidakse erandina piirata eelkõige seaduse imperatiivsete normidega.⁹⁴ Kohtu poolt lepingutingimuste sisustamine on autori hinnangul lepinguvabadusse sekkumine, mida tuleb teha vaid selleks absoluutse vajaduse tõusetumisel.

Antud alapeatüki kokkuvõttena toob autor välja, et tüüptingimuse arusaadavuse nõue on Eesti õiguskorras lepingutingimuse siduvuse kohapealt põhjaneva tähtsusega. Direktiivi nr 1993/13 regulatsioon annab liikmesriikidele võimaluse valida, kuidas sisustada arusaadavuse nõuet ja ebaõigluse kontrolli. Eesti on valinud nn „kaheastmelise“ testi ehk arusaadavuse nõude täitmise olulisus tõusetub lepingutingimuse osaks saamise analüüsil. Kui tingimus on lepingu osaks saanud, kontrollitakse, ega see ei ole ebaõiglane direktiivi nr 1993/13 artikli 3 ja VÕS § 42 lg 1 mõttes. Euroopa Kohus ei ole võtnud ühest seisukohta, kas transparentsuse printsiibiga vastuolus tingimus loetakse ühtlasi ka ebaõiglaseks. Autor leiab, et kui siseriiklikus õiguses ei ole analoogselt Eestiga eraldi kontrolli tüüptingimuse lepingu osaks saamise kohta, tuleb arusaamatu lepingutingimus võrdsustada ebaõiglase klausliga. Vastasel juhul ei ole direktiivi nr 1993/13 artiklil 5, mis sätestab transparentsuse nõude, mingit tähendust, sest tühiseks loetakse vaid sisult ebaõiglast tingimust. Omaette küsimus on, kas arusaamatu lepingutingimuse puhul on kindlustusvõtjale mittesiduv vaid arusaamatu osa või kogu lepingutingimus tervikuna. Autori arvates tuleb eelistada olukorda, kus võimalikult laiaulatuslik osa tingimusest jääb kehtima. Poolte tahte sisustamisel tüüptingimuse lepingu osaks mittesaamisel tuleb lähtuda poliisil sätestatust. Mittesiduva lepingutingimuse asendamine võimaliku kehtiva tingimusega vastavalt poolte taatele võiks autori arvates olla pigem äärmuslik abinõu, kui näiteks lepingu keskne tingimus ei ole siduv.

⁹³ Siinkohal viitab autor VÕS §-le 5.

⁹⁴ Irene Kull jt. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn, Juura 2004. Lk 58.

1.3 Kindlustuslepingus mõistete arusaadavalt formuleerimine

Arusaadavuse sisuline aspekt tähendab nõuet kasutada selgelt ning üldiselt kasutusel olevat tavakeelt. Pikki ning keerukaid lauseid või termineid tuleb võimalikult palju vältida. Arusaadavuse põhimõttest tulenevalt peavad lepingutingimused olema võimalikult lihtsad.⁹⁵

Loomulikult kehtib autori arvates ka selle nõude puhul mõistlikkuse põhimõte – ei ole eeldatav, et spetsiifilise tähendusega termineid ei tohiks üldse kasutada. Nii tõusetubki küsimus piirist, kui palju ja kui lahtiselgitatult võib kindlustuslepingu tüüptingimustes kasutada erinevaid mõisteid.

Üldreeglik on, et kui teatud termini kasutamine on vältimatu, siis see peab olema selgelt väljendatud, lähtudes keskmise mõistliku isiku arusaamast.⁹⁶ Kindlustuslepingu osaks saavad vaid lihtsa keelekasutusega tingimused.⁹⁷ Lepingutes on soovitatav ühes osas komplekselt defineerida tingimustes kasutatavad olulised mõisted.⁹⁸

Ühendkuningriikides leviva tendentsi kohaselt peavad lepingutingimused olema formuleeritud ka vähikule arusaadavalt. Näiteks tuleb vältida väljendi „hüvitis“⁹⁹ kasutamist – sellised viited jäävad tarbijatele arusaamatuks.¹⁰⁰ Saksamaal on kohtud kujundanud kindlustusandjate suhtes veidi leebemat praktikat ning jõutud järeldusele, et kuigi tüüptingimuse kasutaja ülesanne on sõnastada selle sisu selgelt ja arusaadavalt, ei ole alati võimalik keerukamate terminite kasutamist täielikult vältida. Tingimusi tuleb võimalikult palju lahti selgitada¹⁰¹.

Autor nõustub Saksamaa kohtupraktika järeldustega. On mõistlik, kui kindlustusandja kasutab lepingus näiteks mõisteid „vargus“ ja „mäss“ ning ei ürita neid kunstlikult lahti seletada. See tähendab aga ühtlasi, et kindlustusandja peab andma terminitele „vargus“ ja „mäss“ sisu, mis vastavad nende tavakeelsele kasutusele. Autori arvates võiks kindlustusandja küll kasutada ka spetsiifilisi termineid, aga samas need lepingus lahti mõtestada. See tendents aitab vältida vaidlusi.

⁹⁵ British Columbia Law Institute. Unfair Contract Terms: An Interim Report. *Supra nota* 18. Lk 73.

⁹⁶ Euroopa Komisjoni teatis. *Supra nota* 38.

⁹⁷ Oliver Brand. Requirement regarding the transparency of standard terms. *Supra nota* 39. Lk 60.

⁹⁸ Finantsinspektsioon. Nõuded kindlustuslepingu kohta teabe esitamisele. *Supra nota* 35. P 3.2.1.

⁹⁹ *Indemnity*, autori märkus.

¹⁰⁰ Office of Fair Trading Guidance. Kättesaadav: <http://www.offt.gov.uk/Business/Legal/UTCC/guidance.html> .

¹⁰¹ P. Nebbia. Unfair Contract Terms in European Law: A Study in Comparative and EC Law. Hart, 2007.

Positiivseks näiteks kindlustuslepingus mõiste määratlemisest on osa RSA kodukindlustuse tingimusi¹⁰², milles defineeritakse lahti tulekahju mõiste – tulekahjuks loetakse ainult lahtist tuld, mis on süttinud väljaspool selleks ettenähtud kollet või on sealt väljunud ja suudab omal jõul levida.¹⁰³ Autori hinnangul aitab selline defineerimine kaasa kindlustuslepingu tingimustest ühesele arusaamisele. Ka on RSA süstematiseerinud mõistete definitsioonid lihtsalt ja hõlpsasti leitavalt kindlustusjuhtumi üldsätte all. Ka Swedbank P&C Insurance AS on kodukindlustustingimustes lihtsalt ja arusaadavalt selgitanud, mida mõistetakse näiteks hoone, rajatise ja hooneosa all.¹⁰⁴

Samas leiab RSA kodukindlustuse¹⁰⁵ tingimustest ka negatiivse näite - mitmes tingimuses on kasutatud mõistet „ehitustarind“. Selle sisu ei ole lahti selgitatud. Autori hinnangul jääb selline mõiste keskmisele kindlustusvõtjale arusaamatuks ning kindlustusandja peaks termini tähenduse lahti seletama.

Finantsinspeksioon on oma juhistes märkinud, et lepingu koostamisel, selles informatsiooni avaldamisel ja selle esitusviisi valikul peab lähtuma eeldusest, et kindlustusvõtjal puuduvad kindlustusalased eriteadmised, seda muuhulgas kindlustustermine osas.¹⁰⁶ Seega peab kindlustusandja ka kindlustustermineid lepingus lahti selgitama. Näiteks Swedbank P&C Insurance AS,¹⁰⁷ If P&C Insurance AS¹⁰⁸ ja Seesam Insurance AS¹⁰⁹ on kindlustuslepingu üldtingimustes kindlustustermineid lahti mõtestanud. See on autori hinnangul arusaadavuse nõudega kooskõlas käitumine.

Harju Maakohus on leidnud tüüptingimuse arusaadava olevat, kui see ei sisalda erialast terminoloogiat, mille tundmist ei saa keskmiselt kindlustusvõtjalt mõistlikkuse põhimõttest lähtuvalt oodata.¹¹⁰ Eelviidatud tsiviilasjas nr 2-09-64237 tuvastas kohus, et kindlustusvõtja sooviks oli saada kindlustatud objektile kaitse üleujutuse kindlustusrisiki vastu.

¹⁰² RSA kodukindlustuse tingimused. *Supra nota* 37.

¹⁰³ *Ibid*, p 3.3.2.

¹⁰⁴ Swedbank P&C Insurance AS kodukindlustuse tingimused, *supra nota* 73.

¹⁰⁵ RSA kodukindlustuse tingimused. *Supra nota* 37.

¹⁰⁶ Finantsinspeksioon. Nõuded kindlustuslepingu kohta teabe esitamisele. *Supra nota* 35. P 3.1.2.

¹⁰⁷ Swedbank P&C Insurance AS kindlustuslepingute üldtingimused. Kättesaadav: https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/general_conditions_est.pdf.

¹⁰⁸ If P&C Insurance AS kindlustuslepingute üldtingimused. Kättesaadav: <http://tingimused.if.ee/ViewPDF.aspx?ID=1d6efdf9-0353-4a03-ade8-f47da4370d20>

¹⁰⁹ http://www.seesam.ee/uploads/files/%C3%9CIdised%20lepingutingimused%20%2801.07.2008%29_EST_2011.pdf

¹¹⁰ Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-09-64237 p 44.

Kindlustusandja tüüptingimuste kohaselt oli üleujutus riskina kindlustatud vaid siis, kui see tulenes erakordselt pikaajaliselt kestnud paduvihmast, millist Tallinnas ei olnud viimase viie aasta jooksul esinenud. Maakohus märkis, et kindlustusvõtja ei saanud üleujutuse kindlustusrisiki kindlustamisel oodata, et üleujutus kindlustusjuhtumina on kindlustatud vaid üksnes äärmiselt piiratud juhtumitel (ehk kindlustusjuhtumiks on ainult selline üleujutus, mis leiab aset ülimalt pikaajalise paduvihma tagajärjel). Samuti ei saanud kindlustusvõtja ilma erialaseid meteoroloogilisi teadmisi omamata teada, et sademete hulk 30 mm 1 tunni või lühema aja vältel või 50 mm ja üle selle 12 tunni või lühema aja vältel on sedavõrd harva esinev loodusnähtus, et tavapärane paduvihm, mis samuti üleujutusi põhjustada võib, selle alla ei kvalifitseeru.¹¹¹

Autor nõustub maakohtu seisukohtadega. Keskmisele mõistlikule isikule oli arusaadav, et ta on üleujutuse vastu kindlustatud. Paduvihm on tavakeeles kasutatav mõiste, millele on Õiguskeelsussõnaraamatus antud definitsioon „väga tugev vihm“. Nii saabki kindlustusvõtja aru, et kui esineb väga tugev vihm ning sellest tulenevalt tekib üleujutus, on ta kindlustatud asjale tagatud kindlustuskaitse. Kindlustusandja tõlgendusega sarnaselt oleks sellest lepingutingimusest aru saanud vaid meteoroloogiliste eriteadmistega isik. Kindlustusvõtjate kaitse ei ole tagatud, kui kindlustusandja poolt salamisi kindlustavat riski vähendava tingimuse sisestamine lepingusse oleks loetud õiguspäraseks.

Riigikohtu lahendada olnud kaasuses¹¹² oli kodukindlustuse kindlustuspakkumise lisa järgi kindlustusandja kohustatud hüvitama kindlustusobjektile tekkinud kahju, mis on põhjustatud pikaajalistest vihmasadudest. Kindlustusvõtja elamukrunt ujutati pikkade vihmade tulemusel üle ning vesi tungis ka elamusse. Vesi tungis kinnistule kanalisatsioonisüsteemist. Kindlustusandja keeldus tekkinud kahju hüvitamast, väites et kindlustuslepinguga on kaetud ainult looduslikud üleujutused. Inimeste tegevusest tingitud veekahju (ehk kanalisatsiooni ummistus) ei olnud kindlustusandja arvates loodusõnnetuse riski realiseerumisena käsitatavad kindlustusjuhtumid, kuna sellistel juhtudel ei ole tegemist loodusõnnetusega. Kindlustuslepingu kohaselt ei olnud kindlustusjuhtumiks kahju, mis on tekkinud kanalisatsioonisüsteemi kaudu hoonesse tungiva suurvee tagajärjel. Kindlustuslepingu teise punkti kohaselt oli kindlustusjuhtumiks kindlustusobjektile tekkinud kahjud ja sellega seotud kulutused, mille põhjustasid tormist või pikaajalistest vihmasadudest tingitud põhjavee tõus

¹¹¹ Harju Maakohtu ttsus tsiviilasjas nr 2-09-6423. P 44.

¹¹² RKTko 3-2-1-24-09. P 2 ja 13.

või looduslik üleujutus ja selle tagajärjel kanalisatsioonisüsteemi kaudu sissetunginud vesi või reovesi.¹¹³ Riigikohus leidis, et „kindlustuslepingu üleujutust käsitlevad punktid on omavahel vastuolus. Esimesena nimetatud punkti kohaselt ei ole kindlustusjuhtum toimunud siis, kui suurvee tõttu tungib kanalisatsioonisüsteemi kaudu hoonesse vesi. Teise punkti kohaselt on aga kindlustusjuhtum toimunud, kui põhjavee tõusu või loodusliku üleujutuse tõttu tungib kanalisatsioonisüsteemi kaudu hoonesse vesi. Vastuolu tekib kolleegiumi arvates sellest, et ei ole võimalik eristada suurvett ja looduslikku üleujutust, need on põhimõtteliselt samatähenduslikud mõisted. Seega loetakse suurvee sissetungimine hoonesse ühes lepingupunktis kindlustusjuhtumiks, teises punktis aga mitte“. Riigikohus viitas, et selline vastuolu tuleb kõrvaldada kindlustusvõtja kasuks.¹¹⁴

Autor nõustub kohtu järeldustega selles kaasuses. Autor leiab, et keskmine mõistlik kindlustusvõtja saab kõnealustest tingimustest aru nii, et ka kanalisatsiooni ummistustest tekkiv üleujutus on kindlustatud risk. Kindlustusandja peab mõisteid formuleerima ühetähenduslikult ning kindlustustingimustest peab üheselt selguma kindlustatud risk.

Eeltoodud kohtulahenditest tuleneb, et transparentsi ehk arusaadavuse reeglina ei ole kooskõlas, kui kindlustusandja määratleb ka tavakeeles kasutusel olevaid mõisteid nii, nagu neist saab aru vaid eriteadmistega isik. Seega ühelt poolt peab kindlustusandja mõisteid lahti selgitama, kuid ta ei tohi seda kohustust kuritarvitada ehk mõisteid tavapäraselt ja kindlustusvõtja oodatust erinevalt defineerida.

Olavi-Jüri Luik, Magnus Braun ja Margus Poola on leidnud, et ERGO Insurance SE kasutab keskmisele kindlustusvõtjale arusaamatult kodukindlustuse lepingus terminit „loodusjõud“. Tavapärase keskmise isiku jaoks hõlmab antud termin nii tormi, vihma, äikest, lund, rahet, maavärinat, üleujutust jne. Samas piirab kindlustusandja oma tüüptingimuste p-s 13.10 loodusjõudude mõiste vaid rahe (a), rüsi jää (b), tormi (c) ja tormist, sademetest või veekogu üleujutusest põhjustatud loodusliku üleujutusega (d). Seega juhul, kui ERGO Insurance SE ei ava kindlustuspoliisil loodusjõudude kitsendatud mõistet, on tegemist eksitamisega kindlustus kaitse tegeliku sisu suhtes, mistõttu seda tüüptingimust ei saa pidada VÕS § 37 lg 3 alusel lepingu osaks.¹¹⁵ Autor nõustub selle seisukohaga. Kindlustusandja ei tohi nn „peita“

¹¹³ *Ibid*, p 2.

¹¹⁴ *Ibid*, p 12.

¹¹⁵ O-J.Luik jt. Poolte teavitamiskohustus enne kahjukindlustuslepingu sõlmimist, *Juridica*, 2011, nr.2. Lk 116.

kindlustustingimustesse kindlustatava riski kitsendusi. Vastasel juhul peab kindlustusandja arvestama tüüptingimuse lepingu osaks mittesaamisega.

Ringkonnakohtu lahendada oli kaasus¹¹⁶, kus pool oli kindlustanud hoone ning üheks kindlustusriskiks oli loodusõnnetus. Tormi kestel valgus merevesi kindlustusvõtja kasutuses olnud ruumidesse ja kindlustuslepingus märgitud vara sai kahjustusi. Kindlustusandja keeldus hüvitist maksmast, väites et vara ei olnud veetaseme tõusu ja üleujutuse vastu kindlustatud.¹¹⁷ Kohus rõhutas, et kindlustustingimustes ei olnud antud sõnale pinnavesi eritähendust, mis tähendab, et lähtuda tuleb tavapärasest s.o kõigile kättesaadavast tähendusest, milleks on seaduses antud legaaldefiniitsioon. Kohus rõhutas, et veeseadus on üldlevinud allikas, milles kasutatud mõiste „pinnavesi“ on üldlevinud tähendusega.¹¹⁸ Seega rõhutas siinkohal kohus, et kui kindlustusandja ei ole mõistet lepingutingimustes defineerinud, tuleb lähtuda eriseaduses kasutatud mõistest.

Autor nõustub kohtu järeldusega, et kindlustusandja mõistete defineerima asumine alles kohtuvaidluses ei ole aktsepteeritav. Samuti tuleb arvesse võtta, et isegi kui kindlustusandja on mõisted lahti defineerinud, ei tohi ta anda mõistele tavakeeles levinust erinevat sisu. Mõiste „pinnavee“ tähenduseks annab Eesti Õigekeelsussõnaraamat „pinnaveekogude (jõgede, järvede jms) vesi“.¹¹⁹ Veeseaduse¹²⁰ § 2 p 4 kohaselt on pinnavesi maismaavesi, välja arvatud põhjavesi, ning siirdevesi, rannikuvesi ja keemilise seisundi hindamisel ka territoriaalvesi. Seega antud mõiste puhul kattuvad eriseaduses ja tavakeeles termini definitsioon. Autori hinnangul tuleb siiski eriseaduses sätestatud definitsioonist lähtumisse suhtuda kriitiliselt. Igal juhtumil ei pruugi seadusesäte tavakeelse kasutusega kattuda ning eriseaduses sätestatust lähtumine võib panna kindlustusvõtja hoopis kehvemasse positsiooni. Keskmise mõistlik isik lähtub autori arvates siiski mõistete tavakeelselt tähendusest, mitte eriseadusest.

Ringkonnakohtu tsiviilasjas nr 2-05-20012 lahendada olnud kaasuses tõusetus küsimus, kas tüüptingimus, kus kehtestatakse lisaimmobilaiserii paigaldamise nõue, on lepingu osa.

¹¹⁶ Tallinna Ringkonnakohtu 30.10.2007 otsus tsiviilasjas nr 2-06-5145 lk 1.

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ *Ibid.*, p 28.

¹¹⁹ Eesti Õigekeelsussõnaraamat. *Supra nota* 23.

¹²⁰ Veeseadus. RT I, 22.12.2013, 64.

Analüüsiv tүүptingimus sätestas, et sõidu- ja pakiautod peavad vandalismi, varguse ja röövi kindlustuskatte kehtimiseks olema varustatud töökorras autoalarmi ja immobilaiseriga.¹²¹

Ringkonnakohtus leidis, et tүүptingimus on ilma olulise pingutuseta arusaadav ning seega saanud lepingu osaks. Asjaolu, et kasutatud on võõrsõna „*immobilaiser*“, mille tähendust kindlustusvõtja ei pruukinud teada, ei muuda lepingupunkti iseenesest ebatavaliseks või arusaamatuks. Kohus jõudis järeldusele, et tegemist on seadmega, millel puudub kõigile arusaadav maakeelne vaste. Immobilaiserit tähenduste lahtiselgitamiseks lepingus puudus kohtu arvates vajadus, sest lisaimmobilaiserit ei ole võimalik kindlustusvõtjal endal paigaldada. Kohus leidis, et sellega tegelevad sõiduki margi esindused ja spetsiaalsed ärandamisvastaseid seadmeid paigaldavad firmad, kellelt tuleb nõutud seadme paigaldamine tellida.¹²² Viidatud kaasuses vaidlesid pooled, kas kindlustusvõtja paigaldatud seade on immobilaiser kindlustuslepingu tähenduses. Seega oli isegi kohtuvaidluses selgusetu, mis immobilaiser kindlustuslepingu tähenduses on. Tekib küsimus, kuidas oleks kindlustusvõtja pidanud mõistma immobilaiserit tähendust ning kas selle paigaldamise kohustust sätestav tingimus sai kindlustuslepingu osaks.

Autor leiab, et immobilaiserit paigaldamise kohustust sätestav tingimus on arusaamatu, kui mõiste tähendust ei ole tүүptingimustes lahti selgitatud. Kindlustusandja ülesanne on mõiste vaidlusi välistavalt defineerida. Ka asjaolu, et paigaldamist vajava seadme nimetus on võõrsõna või et kindlustusvõtja peab selle seadme tellima kolmandalt isikult, ei muuda kindlustusandja tingimuste selge formuleerimise kohustust. Kindlustusvõtjale peab üheselt ning pingutusi tegemata olema arusaadav lepingust tulenev kohustus. Autor leiab, et antud juhul oli immobilaiserit paigaldamise kohustust sisaldav säte arusaamatu VÕS § 37 lg 3 mõttes.

Näiteks Seesam Insurance AS¹²³ sõidukikindlustuse tingimuste punktis 7.15.1 on defineeritud alarmseade ja immobilaiserit mõiste¹²⁴. Autor leiab, et seadme mõiste tүүptingimustes defineerimise korral on alust rääkida seadme paigaldamise kohustust sätestava tingimuse

¹²¹ Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-05-20012. Lk 1.

¹²² *Ibid*, p 22.

¹²³ Seesam Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 48.

¹²⁴ *Ibid*, tingimuste 17.5.1 alapunktid 1 ja 2 - Alarmseade on elektrooniline seade, mille ülesandeks on anda helisignaali ja optilisi märguandeid, kui volitamata isik avab kas sõiduki ukse, luugi või häirib alarmi andureid (salongiandur, kallutusandur, pörotusandur jne). Immobilaiser on elektrooniline sõiduki käivitamist takistav seade, mis aktiveerub automaatselt juhi tahtest sõltumata pärast mootori väljalülitamist või pärast juhi lahkumist sõidukist.

lepingu osaks saamisest. Samas peab mõiste definitsioon vastama immobilaiseritavatahendusele, kindlustusandja ei tohi sellele terminile muud tähendust omistada.

If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimustes on sätestatud kohustus paigaldada immobilaiser ning teatud juhtudel isegi lisaimmobilaiser ning seadme sisselülitamise kohustus.¹²⁵ Tüüptingimustes ei ole lahti mõtestatud immobilaiseritavatahenduse tähendust. Selliselt tingimusi sõnastades riskib kindlustusandja autori hinnangul tüüptingimuse lepingu osaks mittesaamisega.

Antud alapeatüki kokkuvõttena toob autor välja, et kindlustuslepingus võib küll olla kasutatud eritähenduselisi mõisteid, kuid need tuleb kindlustusvõtjale arusaadavalt lahti selgitada. Tavatahendusest erineva definitsiooni andmine on üldjuhul keelatud, eeskätt kui seeläbi üritab kindlustusandja oma hüvitise tasumise kohustust kitsendada või välistada. Samale järeldusele on jõudnud ka Olavi-Jüri Luik, Magnus Braun ja Margus Poola¹²⁶. Kindlustusterminid tuleb lepingus lahti selgitada, mida mitmed Eestis tegutsevad kindlustusandjad on ka teinud. Autori hinnangul on arusaadavuse nõudega kooskõlas näiteks lepingu preambulas mõiste lahtiselgitamine, sealjuures sisustades mõistet läbi selle tavapärase tähenduse. Mõisted tasub sätestada hõlpsasti leitavalt ja ühes peatükis.

1.4 Tüüptingimuse kohaldamata jätmisel ja kindlustusvõtja kasuks tõlgendamisel vahetegemine

Nagu eelpool märgitud, peab Eesti õiguskorras tüüptingimuse kehtivuse kontrollil kõigepealt analüüsima selle lepingu osaks saamist ning seejärel selle sisu. Kui tüüptingimus on sisult ebamõistlikult kahjustav, siis on see VÕS § 42 lg 1 kohaselt tühine.

VÕS § 39 lg 1 kohaselt tuleb tüüptingimust tõlgendada nii, nagu teise lepingupoolega sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel mõistma pidi. Kahtluse korral tõlgendatakse tüüptingimust tingimuse kasutaja kahjuks. VÕS § 39 lg 2 sätestab, et tühisele tüüptingimusele ei või tõlgendamiseks anda sisu, mille kohaselt tingimus kehtib.

¹²⁵ <http://tingimused.if.ee/ViewPDF.aspx?ID=423901f6-5c57-434e-af9b-461eb0a7fc66> p 57, 119, 122.

¹²⁶ O.-J. Luik jt. Poolte teavitamiskohustus enne kahjukindlustuslepingu sõlmimist. *Supra nota* 115. Lk 116.

VÕS § 39 kuulub kohaldamisele juhul, kui tingimuse sisu on ebaselge või selle sõnastus mitmeti mõistetav ning lepingus endas puuduvad selgitavad viited või definitsioonid, mis võimaldaksid tingimuse sisu kahtlusteta kindlaks teha.¹²⁷ VÕS § 37 lõikes 3 sätestatud arusaadavuse reeglit kohaldatakse juhul, kui tüüptingimused on lepingu osaks saanud lg 1 teise lause alusel.¹²⁸ Ka PEICL-i järgi peab kindlustuslepingut tõlgendama kindlustusvõtja kasuks.¹²⁹

Ühendkuningriikides on tüüptingimuse tõlgendamise aluseks võetud *Contra proferentem* doktriin, mille kasutamise vajalikkus tõusetub tüüptingimuste puhul ehk kui ühel poolel on märkimisväärselt suurem võim lepingutingimuste kujundamiseks. Doktriin võimaldab kohtul tüüptingimustes esinevad ebaselgused lahendada ühe poole kasuks.¹³⁰

Tekib küsimus, mille põhjal teha valik, kas kontrollida tüüptingimuse lepingu osaks saamist arusaamatuse ja üllatuslikkuse puhul ning millal asuda tüüptingimust tõlgendama. Nii VÕS § 37 lg 3 kui ka § 39 lg 1 rakendusallas kuulub tingimuse arusaamatuse olukord. Nähtub, et kohtupraktikas on kohati asutud tüüptingimust hoopis VÕS § 39 lg 1 kohaselt tõlgendama, kuigi saaks ka kontrollida tüüptingimuse lepingu osaks saamist VÕS § 37 lg 3 kohaselt.

Tallinna Ringkonnakohtus on näiteks rõhutanud, et kindlustusjuhtumit defineerivat lepinguklauslit ei tohi tõlgendada kitsendavalt. Näiteks kui kindlustatud riskiks on murdvargus ja kindlustusandja välistab eraldi tingimusega hüvitamise sissemurdmisjälgede puudumise korral, peab kindlustusandja kohtu hinnangul kahju hüvitama ka juhul, kui sissemurdmisjäljed puuduvad. Keskmise mõistlik isik mõistab lepingut nii, et tal on murdvarguse toimepanemisel õigus nõuda kindlustushüvitist.¹³¹ Autor nõustub selle seisukohaga. Antud kaasuses oli tüüptingimustega sätestatud kindlustusjuhtumiks sissemurdmine. Tüüptingimuste tõlgendamisel ei ole alust tõlgendada neid kitsamalt, kui sissemurdmise mõiste sisustamisel vastavalt karistusseadustikule.

Eesti kohtupraktikas on ka tõusetunud küsimus mõiste „vältimatu arstiabi“ sisustamisest.¹³² Sealjuures on huvipakkuv, et Riigikohtus on kaasuse lahendanud hoopis

¹²⁷ P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. *Supra nota* 9. Lk 140.

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ PEICL Article 1:203.

¹³⁰ British Columbia Law Institute. Unfair Contract Terms: An Interim Report. *Supra nota* 18. Lk19.

¹³¹ Tallinna Ringkonnakohtu 20.04.2010 otsus tsiviilasjas nr 2-07-31792, p 29.

¹³² RKTko 3-2-1-178-12 p 15.

tõlgendamiskriteeriume kasutades, samas nentides lepingutingimuse arusaamatust. Autori hinnangul saab selles lahendis kontrollida ka tüüptingimuse lepingu osaks mittesaamist arusaamatu lepingutingimuse tõttu. Igatahes on nii tõlgendamise kui ka lepingu osaks saamise analüüsil sama tulem – kindlustushüvitis kuulub väljamõistmisele. Riigikohtu lahendis nr 3-2-1-178-12 analüüsiti kaasust, kus kindlustusandja Swedbank P&C Insurance AS oli tüüptingimustes sätestanud vältimatule arstiabile kulunud summade hüvitamise. Hageja kukkus ning vigastas põlve. Kohalik arst leidis, et kindlustatud isikule tuleb kiiresti teha põlveoperatsioon, enne mida on talle lennureis tungivalt ebasoovitav. Kindlustusandja arvas, et kuna põlveoperatsiooni saab edasi lükata ning seda teostada Eestis, ei ole tegemist vältimatu arstiabiga.¹³³ Mõistet „vältimatu arstiabi“ sisustas kindlustusandja muuhulgas avalik-õigusliku tervishoiuteenuste korraldamise seaduse sätetega. Kolleegium leidis, et vältimatu arstiabi kulude hüvitamist sätestavat tüüptingimust tuleb VÕS § 39 lg 1 teise lause valguses tõlgendada kindlustusvõtja kasuks ja kindlustusandja kahjuks selliselt, et kindlustusvõtja kantud kulude hüvitamist ei ole kindlustustingimustes sõnaselgelt välistatud. Riigikohus rõhutas, et on kindlustusandja ülesanne formuleerida oma tüüptingimused ühemõtteliselt ja vaidlusi välistavalt. Kindlustusandja pidi kindlustusvõtja välismaal kantud ravikulud, sh põlveoperatsiooni kulud hüvitama.¹³⁴

Autor leiab, et vältimatu arstiabi tavamõistes on selline arstiabi vajadus, kus keskmine mõistlik isik peab arstiabi kasutamist möödapääsematuks. Kõnealuses kaasuses ei olnud tüüptingimustes piiritletud, missugune olukord on vältimatu. Tavakeeles ei mõisteta, et arstiabi kasutamine on vältimatu siis, kui selle mittekasutamise tagajärg on surm või püsiv tervisekahjustus. Autori hinnangul tagab reisikindlustus oluliselt kõrgema meditsiiniabi standardi kui surmaohu ja püsiva tervisekahjustuse vältimine.

Ka kolleegium leidis, et mõiste „vältimatu arstiabi“ kitsas sisustamine tähendab seda, et kindlustusandja ei ole kohustatud kandma mingeid kulusid, kui erakorraline arstiabi on sihtriigis tasuta või kaetud avalik-õigusliku kindlustusega.¹³⁵

On alust arvata, et keskmine kindlustusvõtja lähtub reisikindlustuslepingu sõlmimisel eeldusest, et kui temaga välismaal olles õnnetus juhtub, siis võib ta vigastatuna järgida arstide

¹³³ *Ibid*, p 1.

¹³⁴ *Ibid*, p 18-22.

¹³⁵ *Ibid*, p 22.

korraldusi ja minna ravile. Swedbank Insurance P&C Aktsiaseltsi tõlgendus, et kindlustusvõtja peaks enne ravileminekut kaaluma, kas on võimalik elama jääda ja mitte sandistuda, kui ravist keelduda, ei ole tavalisele tüüptingimusi lugevale tarbijale arusaadav. Tulenevalt eeltoodust peavad kindlustusandjad tüüptingimustele andma vaid ettenähtava ning tavakeelsele tähendusele vastava sisu.

Paraku tuleb tõdeda, et Eestis tegutsevate kindlustusandjate kindlustustingimused on eelviidatud kaasuses tooduga siiani analoogsed. Näiteks BTA Insurance Company SE sätestab reisikindlustuse tingimustes, et erakorraline arstiabi on meditsiiniabi, mille osutamata jätmisel satub kindlustusvõtja elu ohtu.¹³⁶ Autori hinnangul on kaheldav, kas selline määratlus eelviidatud Riigikohtu lahendi valguses ka õiguspärane on. On küsitav, kas näiteks põlve vigastamisel on BTA Insurance Company SE kohustatud hüvitama põlveoperatsiooni kulud. Sisuliselt puudub kindlustusandjal kohustus hüvitada kahju, kui sihtriigis on erakorraline arstiabi andmine tagatud ka reisikindlustuseta. Tekib küsimus, kas kindlustusvõtjale on erakorralise arstiabi mõiste seesugusel defineerimisel üldse tagatud meditsiiniline kindlustuskaitse. Kindlustusselts reklaamib oma kodulehel, et reisikindlustus hõlmab ravikuluid.¹³⁷ Autor leiab, et BTA Insurance Company SE reisikindlustuse tingimustel erakorralise meditsiiniabi seesugune defineerimine võib kindlustusvõtjale olla arusaamatu ning see tingimus ei pruugi saada lepingu osaks. Samas, nagu nähtub Riigikohtu praktikast, võib tingimus olla lepingu osaks, kuid selle tõlgendamise teel jõutakse järelduseni kindlustushüvitise nõude põhjendatusest.

Swedbank P&C Insurance AS reisikindlustuse tüüptingimustes on siiani sätestatud, et kindlustusjuhtum on reisi ajal ootamatult halvenenud tervislik seisund, mille sümptomid ilmnevad esmakordselt reisi ajal ja mille ravimiseks vajab kindlustatu vältimatut arstiabi.¹³⁸ Seega on alust arvata, et Swedbank P&C Insurance AS võib hoolimata tehtud Riigikohtu lahendist edaspidigi analoogsetes olukordades keelduda kindlustushüvitise maksmisest.

¹³⁶ BTA Insurance Company SE Eesti filiaali reisikindlustuse tingimused. Kättesaadav: <http://www.bta-kindlustus.ee/est/private/travel/risks/>. P 1.

¹³⁸ Swedbank P&C Insurance AS reisikindlustuse tingimused. Kättesaadav: https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/insurance/travel/cond_travelins_est.pdf.

Kättesaadav:

Ka RSA¹³⁹ ja Seesam Kindlustuse Aktsiaseltsi¹⁴⁰ reisikindlustuse tüüptingimused on autori hinnangul problemaatilised, sest sätestavad samuti hüvitamise vaid vältimatu arstiabi vajaduse korral. On alust arvata, et ka need kindlustusseltsid tõlgendavad kindlustustingimusi kitsendavalt analoogselt Swedbank P&C Insurance AS-iga. Sellisel juhul keeldutakse õigusvastaselt tarbijale arstiabi kulusid hüvitamast, kuigi keskmise mõistliku isiku jaoks olidki tema ravikulud vältimatud.

VÕS §-s 39 lg 1 sätestatud tõlgendamisstandardit sisustas Harju Maakohus kaasuses¹⁴¹, kus oli sõlmitud õnnetusjuhtumi kindlustusleping. Tingimuste punkti 2.1 kohaselt oli kindlustusjuhtumiks õnnetusjuhtumist tingitud surm, invaliidsus või ajutine töövõimetus. Kindlustusvõtja kukkus ning murdis hamba. Kindlustusandja keeldus talle kindlustushüvitist maksmast, väites, et tegemist on esteetilise vigastusega, mis ei kuulu kindlustuskaitse alla. Kohus leidis, et lepingu ja tingimuste sõnastus peab olema üheselt arusaadav ja kui sõnastus on mitmeti tõlgendatav, siis riski kannab kindlustusandja. Kohus rõhutas, et riski vähendavad lepingu sõlmimisel läbirääkimised ja kui läbirääkimisi ei ole, siis toimub tõlgendamine nõrgema poole kasuks, seega käesoleval juhul hageja kasuks. Seega peab olema üheselt arusaadav, millist teenust kindlustusandja pakub. Kindlustusvõtja peab lepingu sõlmimisel teada saama, milline kindlustuskaitse on tal makstava tasu eest. Kohus leidis, et kindlustusjuhtum oli toimunud ning et kindlustusvõtjal on õigus saada hüvitist. Antud kaasuses leidis kindlustusandja, et kuna kindlustusvõtja on õpilane, puudub tal päevaraha maksmise kohustus. Kohus tõlgendas ka päevaraha reguleerivaid sätteid kindlustusvõtja kasuks ning leidis, et kostja oleks pidanud oma lepingus ja tingimustes sisustama ambulatoorse ravi mõiste koolis õppiva kindlustatu suhtes.¹⁴²

Seega tuleneb eelviidatud kohtulahendist, et kindlustusjuhtum ja sh ambulatoorse ravi mõiste oli jäetud selgelt sõnastamata. See viitab arusaadavuse reegli rikkumisele, mis omakorda tähendab vajadust kontrollida tüüptingimuse lepingu osaks saamist. Ometi on kohus lähtunud hoopis VÕS §-s 39 lg 1 sätestatud tõlgendamisstandardist.

¹³⁹ RSA Eesti filiaali reisikindlustuse tingimused. Kättesaadav: http://www.rsagroup.ee/tingimused/Reisikindlustuse_tingimused_R200-2012.pdf.

¹⁴⁰ 74. Seesam Insurance AS reisikindlustuse tingimused kättesaadavad: http://www.seesam.ee/uploads/files/travel-insurance/Seesam_Reisikindlustuse_tingimused_2_2011_EST.17.05.2013.pdf

¹⁴¹ Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-08-91931 lk 1.

¹⁴² *Ibid*, p 29.

Harju Maakohtu lahendada olnud kaasuses lahendati küsimust, kuidas tõlgendada mõistet „klaaside purunemine“. Kindlustustingimused sätestasid, et kindlustusjuhtumiks loetakse kindlustusobjektile tekkinud kahju, mille põhjuseks on ootamatutel ja ettenägematutel välistel tingimustel tingitud purunemine. Kindlustatakse kindlustuspoliisil loetletud raamitud või alalisele kohale monteeritud klaas- ja peegelseinad, -vitriinid.¹⁴³ Kindlustada olnud hoones leidis aset veekahju. Pakettakende soojapidavus oli veekahju tulemusel kahjustunud. Kindlustusandja maksis hüvitist muude kahjustunud ruumide osade eest, aga mitte akende maksumust. Kindlustusvõtja leidis, et aset on leidnud klaaside purunemine ning nõudis ka akende eest hüvitist. Harju Maakohus leidis, et raamitud või alalisele kohale monteeritud klaasseina purunemine ei erine muudest purunemise liikidest. Tavapäraselt mõistetakse klaasi, sealhulgas ka klaasseina purunemise all seda, kui tulemuseks on klaasikillud või klaasipuru.¹⁴⁴ Seega tõusetus küsimus, kas purunemise all võib mõista seda, kui aknaklaas ei ole katki, aga selle sooja- ning niiskuspidadavus on kahjustunud. Kohus leidis, et antud juhul ei olnud toimunud klaaside purunemist kindlustustingimuste mõistes.¹⁴⁵

Autor nõustub kohtu seisukohaga. Mõiste „purunemine“ all ei mõista autori hinnangul tõepoolest keskmine kindlustusvõtja, et kui aken lekib, siis on toimunud ka purunemine. Selle sõna tavakeelne tähendus on siiski klaasi otsene katkiminek.

Ka mõistet „üleujutus“ on Riigikohus¹⁴⁶ asunud kindlustusvõtja kasuks tõlgendama selle asemel, et analüüsida tingimuse lepingu osaks saamist. Tegemist oli kaasusega, kus oli sõlmitud varakindlustusleping, mille üks tingimus sätestas, et Haapsalus toimunud üleujutus ei ole loodusõnnetuseks ega kindlustusjuhtumiks kindlustuslepingu mõttes, mistõttu ei tule tekkinud kahju hüvitada. Samas sätestasid kindlustustingimused, et kindlustusjuhtumiks loetakse kahju tekkimist loodusõnnetuse tagajärjel, kui selle põhjustas mh torm, mille all mõistetakse tuult tugevusega vähemalt 21 m/sek. Tormist põhjustanud kindlustusjuhtumiks loeti tingimuste kohaselt kahju tekkimist otseselt tormi (keeristormi) tagajärjel, samuti kahju, mis on tekkinud puude, postide vms esemete langemisest kindlustatud varale tormi tagajärjel. Kindlustustingimuste kohaselt ei loetud kindlustusjuhtumiks kahju tekkimist tormi või rahe tagajärjel, kui näiteks tormi tõttu tekkis pinnavete tõus. Kindlustatud hoone sai tormi ja sellega kaasneva üleujutuse tagajärjel kahjustada. Merevesi ujutas üle hoone esimese korruse,

¹⁴³ Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-05-24290 lk 4.

¹⁴⁴ *Ibid.* lk 5 ja 6.

¹⁴⁵ *Ibid.* lk 7.

¹⁴⁶ RKTko 3-2-1-64-07. P 12.

hävitas enamiku seal olnud varast ja lõhkus sillutise. Kindlustusandja leidis, et tal ei ole kohustust kindlustushüvitist tasuda, sest üleujutus ei ole kindlustuslepingu kohaselt kindlustusjuhtum.¹⁴⁷

Riigikohus rõhutas selles kaasuses, et tüüptingimust tuleb tõlgendada nii, nagu hagejaga sarnane mõistlik isik seda samadel asjaoludel mõistma pidi, arvestades muu hulgas VÕS §-s 7 sätestatud mõistlikkuse põhimõttega, mitte aga lähtudes sellest, kuidas tüüptingimuses kasutatud mõisteid on määratlenud teadlased, kes ei ole kindlustusvõtjaga sarnased. Kui tüüptingimus on ebaselge, tuleb seda tõlgendada kindlustusvõtja kahjuks.¹⁴⁸

Autori arvates tõusetub selles Riigikohtu lahendis pigem tüüptingimuse üllatuslikkuse, mitte tõlgendamise probleem. Kindlustatud hoone asus mere ääres. Keskmise mõistlik isik mõistab ilmselt, et kindlustades oma vara loodusõnnetuse vastu, on isik kindlustatud ka tormist tingitud merevee tõusu ja üleujutuse riski vastu. Seega välistades tüüptingimuses üleujutuse olukorras, on autori arvates kindlustusandja tegutsenud tingimusi sõnastades kindlustusvõtja jaoks üllatuslikult. Ka Kadi Aavik on oma magistritöös jõudnud sellekohasele järeldusele.¹⁴⁹

Antud alapeatüki kokkuvõttena toob autor välja, et kohtupraktikast nähtuvalt võib kindlustustingimuses sätestatud mõistete üle vaidlemisel tüüptingimuse lepingu osaks saamise kontrolli asemel asuda lepingutingimusi kindlustusvõtja kasuks tõlgendama. Näiteks on Riigikohus leidnud tüüptingimustes sätestatud mõiste „vältimatu arstiabi“ sisulisely arusaamatu olevat, kuid seda tõlgendanud hoopis kindlustusvõtja kasuks. Sellest võib järeldada, et kohus leidis tüüptingimuse lepingu osaks olevat. Samuti on kohtupraktikas tüüptingimust kindlustusvõtja kasuks tõlgendades mõistetud kindlustushüvitis välja olukorras, kus kindlustusjuhtumi definitsioon oli arusaamatult sõnastatud. Ka on Riigikohus rõhutanud kindlustusvõtja kasuks tõlgendamise olulisust, kuigi kaasuse asjaoludest nähtuvalt võis tõusetuda ka probleem tüüptingimuse üllatuslikkusest. Nähtub, et VÕS § 37 lg 3 ja § 39 lg 1 kohaldamise erisus on Eesti õiguskorras ebaselge ning sõltub õiguse kohaldajast.

¹⁴⁷ *Ibid*, P 1 ja 2.

¹⁴⁸ *Ibid*, p 13.

¹⁴⁹ Kadi Aavik magistritöö. *Supra nota* 10. Lk 38.

2. Tüüptingimuse üllatuslikkus

2.1 Kindlustusvõtja poolt lepingust oodatava sisustamine

Tüüptingimus ei tohi VÕS § 37 lg 3 kohaselt olla ebatavaline ehk üllatuslik. Tingimuse ebatavalisus ei tähenda selle ebaselgust või raskestimõistetavust, vaid ainult üllatavat sisu või asukohta või muud üllatuslikku momenti, mille tõttu ei võinud lepingu pool sellise tingimuse olemasolu lepingus mõistlikkuse põhimõttest lähtuvalt oodata. Lepingulise suhte pooled peavad arvestama teineteise põhjendatud mõistlike ootustega, mis tüüptingimuste puhul tähendab ka seda, et ei kasutata ära võimalust lisada lepingusse tingimusi, mille suhtes selline ootus puudus.¹⁵⁰ Õiguspärasest ootust ei sisustata tüüptingimustega lepingus kirjasolevaga, vaid see viitab teise poole mõistlikule ootusele, mis tuleneb kõikidest asjaoludest, kaasa arvatud lepingu esitamise viis.¹⁵¹

Kindlustuslepingu sõlmimisel on kindlustusandja kohustatud andma kindlustusvõtjale selgitusi, milliseid juhtumeid konkreetne kindlustus hõlmab. See tähendab, et kindlustusvõtja peab teadma, milline kindlustuskaitse on talle lepingu alusel tagatud saab ehk mille eest tasub ta kindlustusmaksid ja millised õnnetusjuhtumid on kaitseta. Eeltoodud kindlustusandja kohustus peaks olema täidetud kõikide kindlustusvõtjate osas sõltumata nende haridusest, ametist jm.¹⁵² Autori hinnangul ei saa vaid selle kohustuse läbi sisustada kindlustusvõtja õiguspärasest ootust lepingu eseme suhtes. Vastasel juhul ei olekski alust rääkida õiguspärasest ootusest, kui kindlustusandja oma selgitamiskohustust ei täida.

Tallinna Ringkonnakohtus¹⁵³ on õiguspärasest ootust sisustanud ka kindlustuspakkumises sisalduva kaudu. Kui näiteks kindlustuspakkumises on välja toodud, et kindlustatud riskiks ehk loodusõnnetuseks on ka tormi tagajärjel tekkinud kahju ning pole toodud selgelt välistust merevee tõusu suhtes, võib eeldada kindlustusvõtja arusaama merevee tõusu lugemisest kindlustusjuhtumiks. Seda eriti olukorras, kus kindlustusvõtja hoone asub mere ääres. Kindlustusvõtja ootab kindlustuspakkumises märgitu tõttu õigustatult lepingust, et loodusõnnetus hõlmab ka merevee tõusu.¹⁵⁴

¹⁵⁰ P.Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. *Supra Nota* 9. Lk 138.

¹⁵¹ P. Nebbia. *Unfair Contract Terms in European Law: A Study in Comparative and EC Law*. Hart, 2007. Lk 130.

¹⁵² Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-08-91931. P 27.

¹⁵³ Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-06-5145, p 22.

¹⁵⁴ *Ibid.*

Autor nõustub kohtu järeldustega. Tavapraktika kohaselt võetakse kindlustusandjailt pakkumisi, otsustamaks, kellega on otstarbekaim sõlmida leping ehk mis kindlustusselts on valmis kindlustama kõik kindlustusvõtja soovitavad riskid parima hinna-kvaliteedi suhtega. Keskmise mõistliku isiku arusaam lepingu eseme suhtes kujuneb seljuhul suuresti lepingupakkumuse pinnalt.

Tingimuse ebaharilikkust tuleb hinnata objektiivselt, võttes arvesse keskmise lepingupoole mõistlikku ootust lepingu sisu suhtes, arvestades lepingu sisu ja sõlmimise eesmärki. Oluline ei ole konkreetse lepingupoole võime tingimusest aru saada ega tema erialane ettevalmistus, vaid keskmise mõistliku heas usus tegutseva lepingupoole eeldatav ootus lepingu sisu suhtes. Samuti tuleb tüüptingimuste lepingu osaks saamisel kontrollida poolte arusaamade ühtivust tüüptingimustes.¹⁵⁵

Seega tuleb tüüptingimuse üllatuslikkust hinnates selgitada välja, kas samas olukorras heas usus tegutseva mõistliku kindlustusvõtja jaoks on selline lepingutingimus ootuspärane, arvestades nii kindlustuslepingu olemust, eesmärki kui ka tavaid, praktikat ja muid asjaolusid. Kui tegemist on ootuspärase lepingutingimusega, saab see lepingu osaks. Keerukalt, arusaamatult ja üllatuslikult formuleeritud tüüptingimused ei saa lepingu osaks. Tegemist on hinnanguliste kriteeriumitega, mida sisustatakse läbi kohtupraktika.

Kindlustusandja poolt kindlustusvõtjale antav teave, sh reklaamimise eesmärgil esitatav informatsioon, ei tohi olla eksitav. Eksitavaks loetakse teavet, mis loob või võib luua ebaõige ettekujutuse tegelikest asjaoludest.¹⁵⁶ Autor arvab, et keskmise kindlustusvõtja ootus lepingust saadava suhtes kujuneb kindlustusandja väljareklaamitu ning antud teabe, aga ka kogemuste põhjal.

Keskmise mõistliku isiku mõiste ei ole üheselt sisustatav. Hindamaks keskmise mõistliku isiku arusaama, tuleb vaadelda kõnealust kindlustusvaldkonda ning sealset tavapärasest praktikast.¹⁵⁷ Ilmselt raskem on õiguspärasest ootust välja selgitada siis, kui teiseks pooleks on tarbija. Keskmise mõistliku tarbija mõiste on väga lai, kuna üldjuhul kõik eraisikud on mõne tehingu tegemisel tarbijad.¹⁵⁸ Autori arvates tuleb õiguspärase ootuse sisustamisel lähtuda kindlustusandja reklaamitust, tema selgitustest kindlustuslepingu sõlmimisel ning ka poliisist.

¹⁵⁵ P.Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. *Supra nota* 9. Lk 138.

¹⁵⁶ Finantsinspeksioon. Üldnõuded kindlustuslepingutele. 2006. Kättesaadav: http://www.fi.ee/failid/Yldnouded_kindlustuslepingutele.pdf P 4.2.4 .

¹⁵⁷ PEICL kommentaarid. *Supra nota* 26. Lk 87.

¹⁵⁸ Laura Sulin bakalaureusetöö. *Supra nota* 13. Lk 22.

Nimelt on poliisil kirjas põhilised kindlustusriskid ning kindlustuslepingu eseme määratlus.¹⁵⁹ Seega saab poliisilt tuletada, mille kindlustamine oli kindlustusvõtja peamine tahe.

ERGO Insurance SE kodulehel näiteks on kirjas, et autoabi hõlmab endas mh järgnevat: „kui kütus on otsa saanud, tuuakse seda tasuta juurde“ ning „kui auto edasi sõita ei saa, pukseeritakse see lähimasse remonditöökohta või hoiukohta ja reisijad viiakse Eesti piires sihtpunkti. Kui Teie reisi sihtpunkt on Eestist kaugemal, siis viiakse Teid soovitud lähimasse punkti, kust reisi jätkate“.¹⁶⁰

Autor leiab, et keskmisele mõistlikule isikule on üheselt mõistetav, et kui ta on sõlminud kaskokindlustuslepingu ERGO Insurance SE-ga, siis bensiinipaagi tühjenemise korral korraldab kindlustusandja talle kütuse toomise. Eeltoodud reklaami põhjal kujuneb kindlustusvõtja õiguspärane ootus. Eeldatavasti ei ole see ERGO Insurance SE jaoks kasulik leping ning on kaheldav, et ERGO Insurance SE tegelikkuses soovib kindlustusvõtjaid autokütusega varustada. Tegemist on kindlustusvõtjate eksitamisega. Reklaami kaudu üritatakse kindlustusvõtjaid keelitada kindlustuslepingut sõlmima ERGO Insurance SE-ga, andes potentsiaalsetele klientidele eksitavat infot. See ei ole õiguspärane tegevus.

Ergo Insurance SE reklaamib oma kodulehel¹⁶¹, et kaskokindlustuslepingut sõlmides saab kindlustusvõtja kiiret abi. ERGO Insurance SE kirjutab, et kindlustusseltsi kahjukäsitus on õiglane ja märgib, et „kaskokindlustusega ei pea muretsema ebameeldivate sündmuste ega nendega kaasnevate ootamatute väljaminekute pärast – ERGO korvab kõik äpardused, mis võivad Sinu neljarattalise sõbraga juhtuda“.

Autori hinnangul saab keskmine mõistlik kindlustusvõtja reklaamist aru nii, et kindlustuslepingu sõlmimisel on talle tagatud abi ning õnnetusjuhtumi korral tasutakse kindlustushüvitis võimalikult kiiresti. Kindlustusvõtja mõistab ilmselt, et kindlustuslepingu sõlmimisel ning oma lepinguliste kohustuse täitmisel ehk kindlustusmaksete õigeaegsel tasumisel saab ta kindlustusjuhtumi toimumisel kiirelt kindlustushüvitist.

¹⁵⁹ VÕS § 434 lg 2 p 2.

¹⁶⁰ Väljavõte ERGO Insurance SE veebilehelt:

<https://www.ergo.ee/erakliendile/soidukikindlustus/kaskokindlustus/ergo-autoabi>

¹⁶¹ ERGO Insurance SE sõidukikindlustuse tingimused.

Kättesaadavad:

<https://www.ergo.ee/erakliendile/soidukikindlustus/kaskokindlustus>.

Paraku nähtub ERGO Insurance SE tüüptingimustest¹⁶², et kiire abi ei olegi tagatud. Kindlustusseltsi sõidukikindlustuse punkti 9.14 kohaselt on Ergo Insurance SE kohustatud tegema kahju hüvitamise või sellest keeldumise otsuse viivitamatult. Algatatud kriminaalasja korral on kindlustusandjal õigus otsuse vastuvõtmist edasi lükata kuni süüdlasele süüdistuse esitamiseni või kriminaalasja lõpetamise või peatamise otsuse kättesaamiseni.

Kriminaalmenetluse pikkus on kindlustuslepingu poolte jaoks ettenägematu. Kriminaalmenetluse seadustiku § 205² sätestab küll menetluse pikkusele mõistliku aja nõude, kuid tegemist on määratlemata õigusmõistega. Näiteks võib kriminaalmenetlus vältada kuus kuud või veelgi kauem. Autori hinnangul on alust arvata, et keskmine mõistlik kindlustusvõtja ei tea, kui kaua vältab kriminaalmenetlus ning ta ei oska oodata, et kindlustusandja jätab endale tüüptingimustes õiguse lükata omapoolse kohustuse täitmist määramata ajaks edasi. Autor leiab, et selline kindlustustingimus on kindlustusvõtjale üllatuslik ning on alust kahelda selle lepingu osaks saamises. Kui kindlustusvõtja on end reklaaminud kui kiirelt kindlustuskaitse tagajat, ei ole oodatav lepingus määramata ajaks kindlustushüvitise tasumise maksmise otsuse edasilükkamine. Ilmselt soovib kindlustusandja sellise sättega jätta endale kaalutlusruumi kindlustushüvitise maksmise osas sõltuvalt kriminaalmenetluse tulemist – kui kriminaalmenetluses tuvastatakse varguse aset leidmine, on toimunud kindlustusjuhtum. Autori hinnangul peab arusaadavuse põhimõttega kooskõlas olema kindlustuslepingus üheselt sätestatud varguse mõiste. Sellest määratlusest lähtuvalt hinnatakse kindlustuslepingu raames kindlustusjuhtumi aset leidmist. Kindlustusandja ei tohi kindlustusjuhtumi toimumist teha sõltuvaks kriminaalmenetluse tulemist. Seega ei või kindlustusandja hüvitise maksmise otsust edasi lükata sõltuvalt kriminaalmenetluse toimingutest. Sellele järeldusele on jõudnud ka Tallinna Ringkonnakohus.¹⁶³

Osa Euroopa Liidu riike, näiteks Saksamaa ja Ühendkuningriigid, on seadnud tüüptingimustele hea usu põhimõttele vastavuse nõude. Ettenähtavuse kriteerium tuleneb suuresti hea usu põhimõttest.¹⁶⁴

Kindlustusandja kohustus käituda heas usus kajastub ka Eesti kohtupraktikas. Riigikohus on rõhutanud, et kindlustuslepingus kokku lepitud kindlustushüvitise maksmisest keeldumine võib teatud juhtudel olla hea usu põhimõtte vastane.¹⁶⁵

¹⁶² *Ibid.*

¹⁶³ Tallinna Ringkonnakohtu Ootsus tsiviilasjas nr 2-06-6604. P 26.

¹⁶⁴ British Columbia Law Institute. Unfair Contract Terms: An Interim Report. *Supra nota* 18.

Ka Tallinna Ringkonnakohus¹⁶⁶ on hea usu põhimõtte kohaldumist tüüptingimuste üllatuslikkuse analüüsimisel jaatanud. Kohtu lahendada oli kaasus, kus kindlustusandja oli tarbijast kindlustusvõtjaga sõlminud vabatahtliku sõidukikindlustuse lepingu. Vastavalt kindlustuspoliisile olid kindlustatud riskideks muuhulgas vandalism ja vargus. Leidis aset kindlustusjuhtum - kindlustusobjektiks olevat sõidukit lõhuti ning varastati sõiduki osi. Selle teo suhtes algatati kriminaalmenetlus. Kindlustusandja keeldus hüvitise väljamaksmisest väites, et veel ei ole tuvastatud kindlustusjuhtumi toimumist. Kindlustusjuhtumi toimumise tõika sidus kindlustusandja eelviidatud kriminaalmenetluse tulemiga.¹⁶⁷ Nii Harju Maakohus kui ka Tallinna Ringkonnakohus leidsid kindlustusandja käitumise hea usu põhimõttega vastuolus olevat.¹⁶⁸ Niisiis nähtub, et kindlustusjuhtumi sidumine kriminaalmenetluse tulemiga ning hüvitise maksmise edasilükkamine kuni kriminaalmenetluse tulemiga on ka hea usu põhimõttega vastuolus ning vastavad sätted ei saa kindlustuslepingu osaks.

Hea usu põhimõttest tulenevalt on autori hinnangul lubamatu, kui kindlustusandja reklaamib end kui ulatuslikku kindlustuskaitse tagajat, kuid samas sisestab n.ö salamisi lepingusse hüvitamist välistavaid tingimusi, mille olemasolu ei saanud keskmine mõistlik kindlustusvõtja eeldada.

If P&C Insurance AS kodulehel on märgitud, et kaskokindlustusleping tuleb sõlmida just selle kindlustusseltsiga, sest If P&C Insurance AS maksab hüvitist ka nende liiklusõnnetuste puhul, mis on juhtunud juhi raske hooletuse tõttu.¹⁶⁹ Keskmine mõistlik kindlustusvõtja saab seega aru, et isegi käitudes raske hooletusega on tagatud kindlustuskaitse ning tal tekib õiguspärane ootus äärmiselt ulatusliku kindlustuskaitse suhtes. If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimuse¹⁷⁰ punktis 136 on sätestatud, et erinevalt “Kindlustuse üldtingimustes” sätestatust on kindlustusandjal kohustus hüvitada teel liiklemise käigus kindlustusobjekti valdaja raske hooletuse tõttu kindlustusobjektile tekkinud kahju. Samas kindlustustingimuste punkti 137 kohaselt ei kuulu raske hooletuse tõttu teel liiklemise käigus tekkinud kahju hüvitamisele, kui selle kahju hüvitamine on välistatud vastavalt punktidele 135 (talverehvide mittekasutamine), ja 144 - 148 (mittenõuetekohane tehniline seisund).¹⁷¹ Niisiis lubab If P&C Insurance AS lepingusõlmijale kindlustuskaitset ka raske hooletuse korral. Samas välistab kindlustusselts

¹⁶⁵ RKTko 3-2-1-120-04 p 15.

¹⁶⁶ Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-06-6604.

¹⁶⁷ *Ibid.* Lk 2.

¹⁶⁸ *Ibid.* Lk 3.

¹⁶⁹ If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 46.

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ *Ibid.*

kahju hüvitamise talverehvide mittekasutamisel ning kui sõiduki tehniline seisund ei vasta nõuetele. Autori hinnangul käitub If P&C Insurance AS hea usu põhimõttega vastuolus ning tema eelviidatud tüüptingimused on keskmisele mõistlikule kindlustusvõtjale üllatuslikud.

VÕS § 452 lg 1 regulatsioon ei keela kokkuleppeid, mille kohaselt kindlustusandja vabaneb kahju hüvitamise kohustusest, kui kindlustusvõtja on põhjustanud kahju raske hooletuse tõttu.¹⁷² Seega võib kindlustusandja tingimustes vastava hüvitusvälistuse sätestada, aga see peab VÕS § 37 lg 3 kohaselt olema arusaadavalt sõnastatud ning keskmisele mõistlikule isikule ettenähtav.

VÕS § 104 lg 2 kohaselt on süü vormid hooletus, raske hooletus ja tahtlus. Raske hooletusega on tegemist siis, kui ei järgita käibes vajalikku hoolt. Objektiivselt tähendab see hoolsuse tavalise määra tunduvat ületamist, mistõttu käitumine peaks rikkujaga sarnasele isikule olema mõistlikult vastuvõetamatu. Sellisteks juhtumiteks võiks näiteks pidada liikluseeskirjade jämedat eiramist.¹⁷³

Talverehvide mittekasutamine ning nõuetele mittevastava tehnilises seisukorras sõidukiga liiklemine on autori hinnangul kindlustusvõtja käitumine vähemalt hooletult. If P&C Insurance AS lubab kindlustusvõtjale lepingu sõlmimisel hüvitada ka raske hooletusega tekitatud kahju. Samas välistab kindlustusselts isegi hooletu käitumise korral oma hüvitamiskohustuse. Autori hinnangul on kindlustusandja hüvitamiskohustust välistavad sätted kindlustusvõtjale üllatuslikud, sest lepingut sõlmides tekkis tal õiguspärane ootus väga ulatusliku kindlustuskaitse osas. Autor leiab, et on alust kahelda If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimuse punkti 137 lepingu osaks saamises. Kindlustusandja on rõhutanud, et leping tuleb sõlmida just temaga, sest ta tagab niivõrd ulatusliku kaitse. Autor leiab, et If P&C Insurance AS käitub kaskokindlustust pakkudes hea usu põhimõttega vastuolus ja kindlustusvõtjat eksitavalt. Selline olukord on lubamatu ning kindlustusandja peab kandma hüvitamisvälistust sätestava tingimuse lepingu osaks mittesaamise tagajärge.

Käesoleva alapeatüki kokkuvõtteks toob autor välja, et tüüptingimuse üllatusliku iseloomu hindamiseks tuleb lähtuda keskmise mõistliku isiku arusaamast. Siinkohal on oluline analüüsida, mida kindlustusvõtja lepingust ootas. Heaks indikaatoriks lepingu õiguspärase

¹⁷² RKTko 3-2-1-144-05. P 11.

¹⁷³ P. Varul jt. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. *Supra nota* 9. Lk 332.

ootuse sisustamiseks on kindlustuspakkumuses lubatu. Kindlustusandjate seas on levinud enda pakutavate kindlustusliikide reklaamimine. Sealjuures toovad kindlustusandjad välja, miks tuleks just nendega leping sõlmida. Keskmise mõistliku isiku arusaam lepingust saadava suhtes kujuneb ilmselt paljuski kindlustusvõtja reklaamitu pinnalt. Reklaam ei tohi olla eksitav ja tüüptingimused peavad vastama väljareklaamitule. Vastasel juhul riskib kindlustusandja tüüptingimuste üllatusliku iseloomu tõttu nende lepingu osaks mittesaamisega. Õiguspärast ootust saab sisustada ka läbi kindlustusandja lepingu sõlmimisel selgitatu, kuid see ei tohi olla ainsaks ootuse sisu hindamise aluseks. Õiguspärast ootust lepingutingimuste suhtes sisustatakse ka läbi hea usu põhimõtte. Kindlustusandjat eksitav käitumine on hea usu põhimõttega vastuolus.

2.2 Kindlustusvõtja hooletus hüvitusvälistusena

If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimuste punktis 102 on sätestatud, et raske hooletuse tõttu teel liiklemise käigus tekkinud kahju ei kuulu hüvitamisele, kui selle kahju hüvitamine on välistatud vastavalt punktidele 100 (talverehvide mittekasutamine) ja 109 – 113 (mittenõuetekohane tehniline seisund).¹⁷⁴

Eelviidatust nähtub, et on levinud kindlustusvõtja hooletuse või raske hooletuse hüvitusvälistusena sätestamine. Samas teatud kindlustusliikide, näiteks vabatahtliku sõidukikindlustuse eesmärgiks on hüvitada kahju, mis tekib sõidukile muuhulgas seoses sõidukijuhiga eksimusega. Põhiline osa vabatahtliku sõidukikindlustuse hüvitistest on seotud kokkupõrgete ja teelt väljasõiduga. Õnnetuste põhjus on autori teada tavapraktikas juhi tähelepanematus, ebaõige kiirus või valed juhtimisvõtted, mida võib pidada hooletuseks. Nii võib kindlustusandja kindlustusvõtjale üllatuslikult keelduda kindlustushüvitist tasumast, kuigi kindlustusandja on end realiseerunud riski vastu kindlustanud.

Kõnealuste tüüptingimuste punktides 100, 109 ja 113 on sätestatud hüvitusvälistused. Tüüptingimustes ei ole üheselt sätestatud, kas nendes punktides sätestatud kohustuste rikkumisel ei kohustu kindlustusandja hüvitist üldse tasuma või on If P&C Insurance AS omapoolse kohustuse täitmisest vabastatud kindlustusvõtja käitumisel raske hooletusega.

Riigikohtu lahendis nr 3-2-1-17-08 analüüsida olnud kaasuses hinnati muuhulgas, millal võib esineda olukord tüüptingimuste üllatuslikkusest. Kindlustusandja oli kindlustusvõtjaga

¹⁷⁴ If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 46.

sõlminud sõidukikindlustuse lepingu, milles lepiti kokku, et kostja hüvitab hagejale veoautole ja haagisele võimalikust liiklusõnnetusest põhjustatud kahju. Kindluslepingu üldtingimuste kohaselt ei pidanud kindlustusandja hüvitama kahju, mille on sõidukile või selle osale põhjustanud kindlustusvõtja raske hooletus, v.a teeliikluses sõidukile tekitatud kahju. Üldtingimuste kohaselt pidi sõidukijuht järgima liikluskorraldusvahendite või õigusaktidega kehtestatud sõidukiiruse piirmäärasid, vastasel korral vabaneb kindlustusandja hüvitamiskohustusest. Toimus liiklusõnnetus, kus veoauto koos haagisega sõitis teelt välja ja paiskus ümber, mistõttu said nii veoauto kui ka haagis ulatuslikult kahjustusi. Kindlustusandja keeldus kahju hüvitamast, sest kindlustusvõtja oli ületanud lubatud piirkiirust. Kohtuvaidluses tuvastati, et avariipaigale lähenedes vähendas sõidukijuht küll veoauto kiirust, sest seal oli asula märk, kuid ei pidurdanud ja hakkas samal ajal avama katuseluuki, mis viis ta tähelepanu kõrvale. Märgates, et veoauto on jõudnud kraavipervele, ei jõudnud ta seda enam tagasi teele juhtida ja sõitis kurvi lõpuosas teelt välja.¹⁷⁵ Kolleegiumi arvates jäi tüüptingimustes ebaselgeks, kas tüüptingimustest tulenevalt on hüvitusvälistuse kohaldamise eelduseks kindlustusvõtja raske hooletus ning kas teeliikluses sõidukile tekitatud kahju hüvitatakse igal juhul või teeliikluses sõidukile kahju tekitamise korral piisab kindlustusvõtja vastutusest vabanemiseks ka kindlustusvõtja tavalisest hooletusest. Riigikohus rõhutas, et sellises olukorras tuleb hinnata, kuivõrd avaldas kiiruseületamine kui kindlustusrisiki suurendamine mõju kindlustusjuhtumi toimumisele. Kindlustusandja oleks Riigikohtu seisukohtadest tulenevalt pidanud selgelt formuleerima, kas sõidukiiruse ületamist loetakse raskeks hooletuseks.¹⁷⁶

Autor nõustub Riigikohtu seisukohtadega. Eeltoodud kohtulahendist nähtuvalt oli tõendatud, et liiklusõnnetuse põhjustas sõidukijuhi tähelepanematus, mitte kiirus. Kaasuselt nähtuvalt oli sõidukijuht tähelepanematu hetkel, kui ta avas katuseluuki. See ei ole autori hinnangul raske hooletus, vaid tavaline eksimus, sest reeglina ei ole selle tagajärjeks liiklusõnnetus. Sõiduki seadmed, aknad ja ka katuseluuk on mõeldud kasutamiseks sõidu ajal. Järelikult ei saa sõidukijuhi tähelepanematust luugi avamise ajal käsitada raske hooletuse ega riskisuurendusena. Kindlustusvõtjale võib olla üllatuslik, et sellises olukorras keeldub kindlustusandja hüvitist maksmast. Kindlustusandja sisustab tüüptingimust sellises olukorras kindlustusvõtjale ettenägematult.

¹⁷⁵ RKTko 3-2-1-17-08 p 1-3.

¹⁷⁶ *Ibid.* P 11.

Kohtupraktikast nähtub, et analoogsete tüüptingimuste puhul ei analüüsita alati nende lepingu osaks saamist. Tallinna Ringkonnakohus¹⁷⁷ on eelviidatud Riigikohtu lahendiga analoogses kaasuses leidnud kindlustusvõtja nõude põhjendamatu olevat. Ka selles kaasuses ületas kindlustusvõtja sõidukiirust ning kindlustuslepingu tüüptingimustes sisaldus säte, mille kohaselt ei hüvitata kahju, mille on sõidukile või selle osale põhjustanud kindlustusvõtja raske hooletus, v.a teeliikluses sõidukile tekitatud kahju. Kindlustusvõtja valduses olevale sõidukile jooksis ette loom ning seetõttu toimus liiklusõnnetus. Kohtud leidsid, et sõidukiiruse piirmäärast kinnipidamise nõue ei saanud sõidukijuhti üllatada. Tallinna Ringkonnakohus ei analüüsinud sellise tüüptingimuse lepingu osaks saamist VÕS § 37 lg 3 kohaselt, kuigi kindlustusvõtja viitas lepingutingimuste ettenägematusele. Kohtute arvates pidi kindlustusvõtjale selge olema, et ta ei tohi käituda hooletult. Aeglasemalt sõites ja sobivaid juhtimisvõtteid kasutades oleks teelt väljasõidu või kokkupõrke risk oluliselt vähenenud, tõenäoliselt ei oleks õnnetust toimunud.¹⁷⁸

Autor ei nõustu selle seisukohaga. Riigikohus on otsuse nr 3-2-1-59-05 punktis 12 asunud seisukohale, et „kindlustusandja vabaneb kindlustushüvitise maksmise kohustusest vaid siis, kui kindlustusvõtja ei ole end konkreetse riski vastu kindlustanud VÕS § 423 lg 2 tähenduses või ta on rikkunud mõnda kokkulepitud kohustust, millel oli mõju kindlustusjuhtumi toimumisele VÕS § 452 lg 2 p 2 tähenduses“.¹⁷⁹ Eelviidatud kaasuse asjaoludest nähtub, et liiklusõnnetuse põhjustas eelkõige looma ootamatu ilmumine sõidutrajektoori. Kindlustatud riskiks oli õnnetusjuhtumi toimumine. Kindlustusvõtja saab ilmselt lepingust aru, et vaid tahtlikult või raske hooletusega tekitatud kahju ei kuulu hüvitamisele. Iga kiiruse suurendamist ei saa pidada raskeks hooletuseks. Eriti, kui liiklusõnnetuse põhjustab äkiliselt teele ilmunud objekt.

Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-35-11 asunud seisukohale, et libedal teelõigul lubatud sõidukiiruse ületamine 5 km/h võrra on raske hooletus. Sõidukijuht, kes ületab libedal teel piirkiirust, on Riigikohtu arvates käibes jätnud järgimata vajaliku hoolsuse olulisel määral, st tema käitumine on vaadeldav raske hooletusena ja sellises olukorras võib kindlustusandja vabaneda kahju hüvitamise kohustusest.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-07-59971. Lk 5 ja 7.

¹⁷⁸ *Ibid.* Lk 5 ja 7.

¹⁷⁹ *Ibid.* P 12.

¹⁸⁰ RKTko 3-2-1-35-11. P 11.

Kohtunik Jaak Luik jäi eriarvamusele. Ta leidis, et sõidukiiruse ületamist iseenesest ei saa pidada raskeks hooletuseks kaasuses esinevate muude asjaolude ning nende seost kahju tekkimisega mitte arvesse võttes. Jaak Luik rõhutas, et eeldusel, et sõidukijuht kasutas õigeid juhtimisvõtteid, sõltus sõiduki teelpüsivus peaaesjalikult tee- ja ilmastikuoludest, veduki ja haagise rehvide seisukorrast ning auto sõidukiirusest. Tema arvates tuleb hoolsuskohustuse järgimisele hinnangu andmisel võtta arvesse nii sõidukiirus kui ka oluline muutus teeludes. Ta nõustub, et talvisel teel ja talvistes ilmastikuoludes on lubatud sõidukiiruse ületamine käsitatav autojuhi hooletusena (autojuht ei käitunud mõistlikult). Jaak Luik leiab, et raske hooletuse hindamisel peab vastama küsimusele, kas äärmiselt libedale teelõigule sattumine pidi olema autojuhile ettenähtav, et asuda aegsasti sõidukiirust vähendama. Teisisõnu, kas antud olukorras käitus hageja autojuht teistele mõistlikele autojuhtidele vastuvõetamatult.¹⁸¹

Autor nõustub kohtuniku Jaak Luik eriarvamusega. Kaasuse asjaolusid ning igaühe neist mõju õnnetusjuhtumi toimumisele tuleb eraldi hinnata. Kaskokindlustuslepingut sõlmides soovib kindlustusvõtja autori hinnangul saada suuremat kaitset kui pakub kohustuslik vastutuskindlustus. Kindlustusandja hüvitamiskohustust ei tohi kergekäeliselt välistada. Autor leiab, et sõidukiiruse ületamist hooletuks või raske hooletusega käitumiseks liigitades tuleb arvesse võtta, kui suur oli kiiruseületamine lubatust. 5 km/h piirikiiruse ületamise puhul saab autori hinnangul rääkida hooletust käitumisest, samas kui kiiruseületamine 25 km/h on ilmselt keskmisele mõistlikule autojuhile vastuvõetamatu ehk käitumine raske hooletusega.

Hooletust käsitlevad tüüptingimused on mõnel kindlustusandjal siiani arusaamatult ning kahetimõistetavalt sõnastatud. Eelviidatud If P&C Insurance AS sõidukikindlustuste tingimustes¹⁸² esineb autori hinnangul probleem põhjusliku seosega kindlustusvõtja kohustuse rikkumise ning kindlustusjuhtumi toimumise vahel. Kui näiteks liiklusõnnetus ei leidnud aset talverehvide kasutamise kohustuse rikkumise tulemil, ei vabane kindlustusandja autori hinnangul VÕS-i sätetest ja Riigikohtu seisukohtadest tulenevalt hüvitamiskohustusest.

Näiteks Ergo Insurance SE¹⁸³ ja Seesam Insurance AS¹⁸⁴ sõidukikindlustuse tingimustes on välja toodud kohustuse rikkumise ning kindlustusjuhtumi asetleidmise vahel põhjusliku seose

¹⁸¹ 85. Riigikohtunik Jaak Luik eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-35-11. Kättesaadav: <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-35-11>.

¹⁸² If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 46.

¹⁸³ ERGO Insurance SE sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 46.

¹⁸⁴ Seesam Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 48.

nõutavus kindlustusandja kohustusest vabanemiseks. Need on autori hinnangul VÕS-i tüüptingimuste regulatsiooniga kooskõlas olevat tüüptingimused.

Viru Maakohtu praktikas¹⁸⁵ oli kaanus, kus sõiduk varastati sellesse sissemurdmise teel. Sõiduki ukсед ja pagasiruum olid lukustatud kesklukuga ja seatud signalisatsiooni alla. Sõiduki pagasiruumi olid jäetud selle võtmed. Sõiduk oli varguse riski vastu kindlustatud.¹⁸⁶ Kindlustusandja keeldus kindlustushüvitist tasumast, väites et kindlustusvõtja ei ole täitnud oma hoolsuskohustust võtmete hoidmisel. Kohus leidis, et sõiduki võtmete sõidukist eemaldamise kohustus on põhjendatav eesmärgiga, et võimalikul sissemurdmisel sõidukisse välistada sõiduki alarmsüsteemi ja immobilisatsiooni neutraliseerimist ja sõiduki ilma raskusteta käivitamist, mis teeks oluliselt lihtsamaks sõiduki varguse ja selle hilisema müümise.¹⁸⁷ Kohus põhjendas seisukohta tingimuse lepingu osaks saamisest selliselt, et kuna sõiduk oli kindlustatud varguse vastu, on mõistlik eeldada, et kindlustusriski maandamiseks peab sõiduk olema maksimaalselt kaitstud kõrvalise isiku sissetungi ja omavolilise kasutamise vastu. Kõrvaliste isikute sõidukisse sisenemise takistamine hoiab ära sõiduki käivitamise või selle juhtimisseadmete kasutamise kõrvaliste isikute poolt. Kohus jõudis järeldusele, et sõidukikindlustuse tingimustes ei ole kasutatud ebatavalist väljendusviisi või esituslaadi, s.o keerulisi lauseid, ebatavalisi sõnu ega erialaseid termineid, mille tundmist keskmiselt lepingusõlmijalt ei saaks oodata. Samuti ei olnud kohtu arvates tegemist üllatusliku tingimusega, mida keskmine lepingusõlmija ei võinud seda laadi lepingust oodata. Kohus leidis, et lepingu tingimusest selgub täpselt, mida kindlustusvõtja peab tegema, et sõidukit lugeda nõuetekohaselt lukustatuks – tuleb sulgeda sõiduki avad ja luugid ning need lukustada, süütevõti või varuvõti tuleb sõidukist eemaldada, s.o süütevõti või varuvõti peavad asuma väljaspool sõidukit ning sõiduki töökorras ärandamisvastased seadmed peavad olema sisse lülitatud. Kui mõni nendest nõuetest on täitmata, siis ei saa lugeda, et sõiduk oleks nõuetekohaselt lukustatud. Kohus järeldas, et keskmise heas usus tegutsev lepingupool võis võtmete sõidukis hoidmise kohustuse olemasolu lepingus mõistlikkuse põhimõttest lähtudes oodata ning samuti võis seda tingimust olulise pingutuseta mõista.¹⁸⁸

Autor ei nõustu kohtu järeldustega antud asjas. Autori arvates oli sellises olukorras kindlustusvõtjale siiski üllatuslik, et hüvitis jäeti täies ulatuses tasumata. Kindlustusvõtja hooletus võtmete sõidukisse jätmisel iseenesest ei põhjustanud vargust. Kaasusest nähtuvalt

¹⁸⁵ Viru Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-07-12394.

¹⁸⁶ *Ibid.* Lk 5.

¹⁸⁷ *Ibid.* Lk 6.

¹⁸⁸ *Ibid.* Lk 8.

murti lukustatud sõidukisse sisse ning on alust arvata, et võtmete sõidukis olek aitas vaid varastatu võõrandamisele kaasa. Vargus ehk kindlustatud risk realiseerus autori arvates hoolimata kindlustusvõtja hooletusest võtmete hoidmisel.

Antud alapeatüki kokkuvõttena leiab autor, et vabatahtliku sõidukikindlustuse puhul soovib kindlustusvõtja end võrreldes kohustusliku liikluskindlustusega laiaulatuslikemate riskide vastu kindlustada. On õiglane, et kindlustusvõtja poolt tahtlikult kindlustusjuhtumi põhjustamise korral ei pea kindlustusandja hüvitist tasuma. Samas hooletuse tõttu tekkinud õnnetusjuhtumi korral peab kindlustushüvitis kuuluma tasumisele. Kui kindlustusandja on lubanud hüvitist tasuda ka raske hooletuse korral, ei saa lepingu osaks tingimus, mis siiski välistab hüvitise tasumise kindlustusvõtja raske hooletuse korral. Kindlustusvõtja hoolsuskohustuste rikkumine ja kindlustusjuhtumi toimumine peavad olema põhjuslikus seoses. Kui juhtum toimub sõltumata rikkumisest, peab tasuma kindlustushüvitise. Riigikohus on leidnud, et juba 5 km/h kiiruseületamine libedal teel võib olla käsitletav raske hooletusega käitumisega. Autor ei nõustu selle järeldusega ning leiab, et käitumisel raske hooletuse iseloomu tuvastamisel tuleb hinnata kaasuse asjaolusid kogumis ning lähtuda sellest, mida peab keskmine mõistlik isik vastuvõetamatuks käitumisega. Kui tegemist on keskmisele isikule vastuvõetamatu käitumisega, siis on tegemist raske hooletusega.

2.3 Kindlustusjuhtumi defineerimine läbi välistuste

Nagu eelpoolgi mainitud, on kindlustuslepingus kindlustusjuhtumi aset leidmise määratlemine tsentraalse tähtsusega. Tekib küsimus, kas kindlustusjuhtumi läbi välistuste määratlemise olukorras on alust leida tüüpitingimus üllatuslik olevat.

Kindlustusjuhtum ja kindlustusriskid peavad lepingus olema täpselt ja selgelt määratletud. Kindlustusjuhtumi ja kindlustusriskide määratlemine peab maksimaalselt toimuma läbi positiivsete tunnuste, mitte läbi negatiivsete tunnuste e. välistuste. Viimaste kasutamisel tuleb esitada välistuste ammendav ja lõplik loetelu.¹⁸⁹ Välistuste kasutamisel peavad need olema selged ja asuma loogiliselt ning kõikehõlmavalt vastava positiivse kindlustusjuhtumi või – riski määratluse juures. Välistused ei tohi olla ebamõistlikud, arvestades kindlustuslepingu eesmärki. Peidetud välistuste kasutamine on keelatud. Välistus peab kindlustusvõtjale olema ettenähtav.¹⁹⁰ Tallinna Ringkonnakohus on rõhutanud, et kindlustusandja alles kohtumenetluses esitatavaid väiteid hüvitusvälistuste kohta ei tule arvesse võtta, kui need

¹⁸⁹ Finantsinspektsioon. Üldnõuded kindlustuslepingutele *Supra nota* 156. P 4.5.1.

¹⁹⁰ *Ibid.* P 4.5.2.

välised ei olnud lepingusse sisestatud. Kindlustusandja ei tohi pärast lepingu sõlmimist ning kindlustusjuhtumi toimumist asuda kindlustushüvitise tasumist välistama.¹⁹¹

Arusaamatu riskivälisuse vältimiseks peavad tüüptingimused olema selged ja välised asuma loogiliselt vastava kindlustusega kaetud kindlustusriski/kindlustusjuhtumi määratluse juures. Näiteks juhul, kui kindlustusandja on tüüptingimustes kindlustusriske ja kindlustusjuhtumeid käsitletud esimeses peatükis, aga välistusi viimases peatükis, võib tegemist olla kindlustusvõtja jaoks üllatava välistusega, mida ei peeta VÕS § 37 lõike 3 kohaselt lepingu osaks.¹⁹² Karl Haavasalu ja Olavi-Jüri Luik arvates ei ole Eestis tegutsevad kindlustusandjad kindlustuslepingute tüüptingimustes kindlustusandja täitmise kohustusest vabanemise aluste ja riskivälisuste eristamisel olnud järjekindlad.¹⁹³

Riigikohus on märkinud, et seadus ei keela kindlustusandjal tüüptingimustes ette näha piiranguid, millistel juhtudel või milliseid kulusid ta ei hüvita.¹⁹⁴ Samas on Riigikohus rõhutanud, et lepingu osaks saavad olla üksnes mõistlikult ootuspärase sisuga tüüptingimused. Kindlustuslepingu tüüptingimus on sisult VÕS § 37 lg 3 mõttes üllatuslik juhul, kui see on sedavõrd ebatavaline, et kindlustusvõtja ei võinud sellise tingimuse olemasolu lepingus mõistlikkuse põhimõttest lähtudes oodata. Kohus rõhutas, et tüüptingimuse üllatuslikkust hinnates tuleb VÕS § 7 abil välja selgitada, kas samas olukorras heas usus tegutseva mõistliku kindlustusvõtja jaoks oleks selline lepingutingimus ootuspärane, arvestades nii kindlustuslepingu olemust ja eesmärki kui ka tavasid, praktikat ja muid asjaolusid.¹⁹⁵

Riigikohtu analüüsida olnud kaasuses¹⁹⁶ olid pooled sõlminud sõidukikindlustuse lepingu. Kindlustatud riskiks oli muuhulgas vargus. Kindlustusandja sätestas tüüptingimustes, et kindlustusjuhtum on välistatud, kui kahjujuhtum on tingitud muuhulgas sõiduki võtmete vargusest või kaotsiminekest. Samuti vabanes kindlustusandja tüüptingimuste järgi hüvitamiskohustusest, kui sõiduki võtmeid on hoitud sellises kohas või sellisel viisil, mis võimaldab nende vargust. Teisisõnu defineeris kindlustusandja kindlustusjuhtumit läbi välistuste.

¹⁹¹ Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-06-5145. P 27.

¹⁹² 12. O-J.Luik, K.Haavasalu. Kindlustusriski mõiste sisustamine ja kasutamine kindlustuslepingute tüüptingimustes, *Juridica*, 2008, nr.3. Lk.166.

¹⁹³ *Ibid.* Lk.169.

¹⁹⁴ RKTko 3-2-1-178-12. P16.

¹⁹⁵ RKTko 3-2-1-76-07. P 21.

¹⁹⁶ RKTko 3-2-1-76-07.

Kindlustusvõtja valduses olev sõiduk ärandati eelnevalt varastatud sõiduki võtmete abil ja kindlustusandja keeldus juhtunut kindlustusjuhtumiks tunnistamast.¹⁹⁷ Riigikohus rõhutas, et üllatusliku iseloomu tõttu ei saa lepingu osaks tüüptingimus, mis määratleb vargusena vaid olukorra, kus sõiduki võtmed on selle seadusliku valdaja käes. Sellisel juhul on kindlustusandja andnud mõistele „vargus“ sisu, mis ei vasta selle tavakeelsele tähendusele. Keskmise mõistliku isiku jaoks on vargus olukord, kus sõiduki valdus on võetud omavoliliselt. Tavakeeles ei sisalda sõiduki varguse mõiste nõuet, et sõiduki võtmed peavad jääma selle seadusliku valdaja kätte.¹⁹⁸ Autot varguse vastu kindlustades ei pidanud kindlustusvõtja eeldama, et kindlustusandja välistab kindlustusriskina varguse alati, kui sõiduki võtmed ei ole seadusliku valdaja valduses. Selline tüüptingimus, millega on välistatud kindlustusjuhtumi saabumine juhul, kui auto varastatakse selleks eelnevalt varastatud võtmete abil, on heas usus tegutsevale mõistlikule kindlustusvõtjale sedavõrd ootamatu, et sellist tüüptingimust ei saa VÕS § 37 lg 3 järgi lugeda kindlustuslepingu osaks.¹⁹⁹ Kolleegiumi arvates võivad sellised välistavad tingimused omavahel ja kindlustuspoliisiga koosmõjus olla arusaamatud VÕS § 37 lg 3 mõttes, sest neist ei ole võimalik mõistlikul isikul üheselt aru saada, kas sõiduki vargus, mis on toime pandud sõiduki omanikult või valdajalt varastatud võtmeid kasutades, on kindlustusjuhtum, kui kindlustusvõtja on täitnud oma hoolsuskohustuse sõiduki võtmete hoidmisel.²⁰⁰

Kohtupraktika kohaselt viitab hüvitusvälistust sätestav tingimus, mille kohaselt peavad sõiduki võtmed olema kindlustusvõtja valduses, pigem kindlustusvõtja hoolsuskohustusele, mitte aga sellele, et eelnevates üldtingimuste punktides on sõiduki võtmete omaniku valdusest väljumise tõttu toimunud vargus välja arvatud kindlustusriskide hulgast.²⁰¹ Näiteks kontorisi võtmete hoidmisel on kindlustusvõtja täitnud oma hoolsuskohustuse.²⁰²

Autori hinnangul on õiguspärane ja kindlustusvõtjale ootuspärane, kui kindlustusjuhtum loetakse toimunuks juhul, kui sõiduki enda valdusesse saamisel on kolmas isik toime pannud kuriteo. Hoides sõiduki võtmeid töökohas jope taskus, on kindlustusvõtja täitnud käibes tavapärasest hoolt, et võtmed ei satuks kolmandate isikute kätte. Sellega on sõiduki ja selle võtmete heaperemehelikku hoidmise ja hoolsuskohustused autori hinnangul täidetud.

¹⁹⁷ *Ibid.* P 1.

¹⁹⁸ *Ibid.* P 22.

¹⁹⁹ *Ibid.* P 21.

²⁰⁰ *Ibid.* P 22.

²⁰¹ Tallinna Ringkonnakohtu 06.03.2007 otsus tsiviilasjas nr 2-05-17012. Lk 7.

²⁰² RKTko 3-2-1-76-07 p 22.

Ka lahendis nr 3-2-1-59-05²⁰³ analüüsis Riigikohus tüüptingimuste lepingu osaks saamist. Pooled olid kõnealuses kaasuses sõlminud sõidukikindlustuse lepingu superkasko kindlustusvariandiga. Kindlustuslepingus oli tüüptingimus, mis sätestas, et kui sõiduki vargus on korda saadetud võtmeid kasutades, hüvitatakse kahju juhul, kui teo toimepanija on sõiduki võtmed oma valdusesse saanud röövimisega või hoonesse sissemurdmisega, millega kaasnevad sissemurdmisjäljed.²⁰⁴ Niisiis defineeris kindlustusandja kindlustusjuhtumi toimumist läbi välistuste. Kõnealuses kaasuses varastati sõiduk. Kindlustusvõtjale kuuluvast elamust varastati kõigepealt sõiduauto süütevõti koos signalisatsioonipuldiga, mida kasutades varastati elumaja hoovile pargitud sõiduk. Kostja keeldus tekkinud kahju hüvitamast, sest sõidukil puudusid sissemurdmisjäljed.²⁰⁵ Riigikohus rõhutas, et kindlustuslepingu alusel tuleb kahju hüvitada juhul, kui kindlustusvõtja on teinud temalt kõik mõistlikult eeldatava oma vara ning elu ja tervise kaitseks. Riigikohtu seisukohtadest tuleneb, et kindlustusvõtjale võib olla üllatuslik kindlustusandja tüüptingimustes sätestatud tingimus, et kahju saab hüvitatud vaid sissemurdmisjälgede olemasolul. Kindlustusvõtja mõistab lepingut sõlmides, et ta on kindlustatud sõiduki varguse riski vastu. Ta ei oska lepingust oodata sissemurdmisjälgede ettenäitamiskohustust hüvitise maksmise eeldusena. Selline tingimus ei saa kindlustuslepingu osaks.²⁰⁶

Kadi Aavik on oma magistritöös leidnud, et kui isik kindlustab oma vara varguse vastu, siis mõistliku isiku seisukohast ei pea ta eeldama, et sissemurdmise ehk tõkke kõrvaldamise korral peaks ilmtingimata kaasnema ka sissemurdmisjäljed. Kadi Aaviku arvates võib sissemurdmisjälgede olemasolu nõue tulla kindlustusvõtjale üllatusena.²⁰⁷

Autor nõustub selle seisukohaga ning leiab, et sissemurdmisjälgede ettenäitamise nõude näol on tegemist lubamatu tingimusega ka sellest aspektist, et kindlustusjuhtum defineeritakse üllatuslikult läbi välistuste. Kindlustusandja kitsendab seesugust välistust sätestades üllatuslikult kindlustusriski. Samuti defineerib kindlustusandja seesuguste tingimustega tavakeeles levinust erinevalt mõistet „vargus“. Selle mõiste tähendus ei ole kõnekeeles ega ka karistusseadustiku mõttes asja ebaseaduslik omastamine jälgi jättes. Keskmisele mõistlikule isikule on kindlustuslepingut sõlmides arusaadav, et varguse või röövi puhul on tema vara kindlustatud. Keskmise kindlustusvõtja jaoks on arusaadav kindlustusjuhtumi aseleidmine,

²⁰³ RKTko 3-2-1-59-05.

²⁰⁴ *Ibid.* P 1.

²⁰⁵ *Ibid.* P 2.

²⁰⁶ *Ibid.* P 13.

²⁰⁷ Kadi Aavik. Magistritöö. *Supra nota* 10. Lk 37.

kui ta sõiduk on varastatud või röövitud. Nähtub, et eelmärgitud Olavi-Jüri Luik ja Karl Haavasalu seisukoht Eesti kindlustusseltside heitlikkusest hüvitusvälistuste sätestamisel on õige.

Tallinna Ringkonnakohtu menetluses oli kaasus,²⁰⁸ kus poolte vahel oli sõlmitud kodukindlustusleping. Murdvargus oli üks kindlustatud riskidest.²⁰⁹ Kindlustusandja jättis kindlustusvõtja taotluse koduvarakindlustuse lepingu alusel kahju hüvitamiseks rahuldamata, sest korteri sisemisel välisuksel ei olnud muukimisjälgi. Kindlustusandja väitis, et sissemurdmisjälgede tõttu ei ole vargusega põhjustatud kahju kindlustuslepingu alusel hüvitatav.²¹⁰ Sisuliselt oli kindlustusandja kindlustusjuhtumi mõistet läbi välistuste kindlustusvõtjale üllatuslikult kitsendanud. Tõusetus esile küsimus, mis risk oli kindlustatud ehk millal loetakse kindlustusjuhtum toimunuks ning kas kindlustustingimused olid saanud lepingu osaks.

Kohus rõhutas, et kindlustusriski mõiste sisustamisel tuleb lähtuda tavapärase inimese arusaamast ja kindlustusandja ei tohi anda tavapärastele keelelistele terminitele tavainimesele ootamatuid tähendusi ega kitsendada kindlustusriski definitsiooniga mõistete tavapärast sisu. Kindlustusandja tõlgendus tähendas kohtu arvates sisuliselt seda, et kindlustusvõtjale on pandud kohustus näidata varguse toimumise korral sissemurdmisjälgi korteri uksele ning nende puudumisel kindlustusandja kahju ei hüvita, kuigi on tungitud hageja korterisse ja varastatud asju, mis olid kindlustatud, ei oleks ikkagi tagatud nn kindlustuskaitse varguse vastu, kuna puuduvad sissemurdmisjäljed.²¹¹ Kindlustusvõtja ei võinud mõistlikkuse põhimõttest lähtudes oodata sellise tingimuse olemasolu. Kindlustusvõtja ei pidanud kohtu arvates korterit ja vara varguse vastu kindlustades eeldama, et kindlustusandja välistab kindlustusriskina korterisse sissetungimisega toimepandud varguse juhul, kui puuduvad selged sissemurdmisjäljed ja selline vargus ei olegi kindlustusjuhtum, olenemata sellest, kas kindlustusvõtja oli rikkunud kindlustuslepingu tingimusi või mitte.²¹²

Autor nõustub kohtu järeldustega. Võib eeldada, et kogenud vargad ei jätagi sissemurdmis- ehk muukimisjälgi. Antud kohtulahendist nähtub, et kindlustusvõtja korteril oli mitu ust,

²⁰⁸ Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-07-31792 p 1.

²⁰⁹ *Ibid.*

²¹⁰ *Ibid.* P 5.

²¹¹ *Ibid.* P 27.

²¹² Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-07-31792 p 28.

sealjuures ühel neist isegi esinesid kindlustusandja nõutavad sissemurdmisjäljed. Keskmiselt mõistlikult isikult ei saa eeldada, et ta saaks aru, et kindlustusandja tahab tüüptingimustes sätestada tingimust, mille järgi amatöörlikult tegutseva varga tekitatud kahju hüvitatakse, kuid professionaalsemalt tegutsenud varga tekitatud kahju jäetakse hüvitamata. Seda eriti olukorras, kus kindlustustingimustes ei ole sätestatud piirangut, et sissemurdmise lugemiseks kindlustusjuhtumiks peab olema kõrvaldatud mitu takistust ehk lõhutud mitu ust, lukku jne. Selline tingimus ei vasta keskmise mõistliku õiguspärasele ootusele lepingust saadava suhtes ning ei ole seega lepingu osa.

Kohtupraktikas on analoogse kaasuse analüüsimisel rõhutatud, et sõiduautode vargus eelnevalt varastatud võtmeid kasutades on levinud ning kindlustuslepingu sõlminud isik saab mõistlikult eeldada, et tal on taolise juhtumi korral kindlustuskaitse. Keskmise mõistlik kindlustusvõtja ei oska oodata, et tüüptingimustes võib sisalduda säte, mille kohaselt puudub tal kindlustuskaitse olukorras, kus sõiduauto võtmed võidakse varastada.²¹³ Isegi kui kindlustustingimuste kohaselt ei saa lugeda kindlustusjuhtumiks kahjujuhtumit, mis on tingitud sõiduki võtmete vargusest või kaotsiminekest, on kindlustushüvitise väljamaksmisest keeldumine ja kindlustusjuhtumi toimumuks mitte lugemine VÕS § 6 kohaselt hea usu põhimõtte vastane, kuna taoline säte annaks kindlustusandjale õiguse lugeda kindlustusjuhtum mitte toimumuks ja keelduda hüvitise välja maksmisest sõltumata sellest, kas isik oli rikkumises süüdi ning ei arvesta kindlustusvõtjast olenevaid asjaolusid.²¹⁴

Hea usu põhimõttega ei ole kooskõlas kindlustusandja tegutsemine viisil, kus poliisis on kokku lepitud kindlustusriskiks vargus, kuid lepingu tüüptingimused kitsendavad kindlustusandjale soodsal viisil oluliselt riski.²¹⁵ VÕS § 37 lg 3 järgi ei saa lugeda kindlustuslepingu osaks sõidukikindlustuse tingimusi osas, kus on sätestatud, et vargusega tekitatud kahjujuhtum loetakse kindlustusjuhtumiks ainult juhul, kui kõik mehaanilised ja elektroonilised, kaasa arvatud alarmsignalisatsiooni ja immobilisaatori distantsvõtmed, on ainult omaniku või seadusliku valdaja valduses, ja punkti, mille kohaselt ei loeta kahjujuhtumiks mistahes kahjujuhtumit, mis on tingitud sõiduki võtmete, immobilisaatoripultide või signalisatsioonipultide vargusest või kaotsiminekest.²¹⁶

²¹³ *Ibid.* Lk 5.

²¹⁴ *Ibid.* Lk 5.

²¹⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 06.03.2007 otsus tsiviilasjas nr 2-05-17012 lk 7.

²¹⁶ *Ibid.*

Autori hinnangul väärib siinkohal rõhutamist, et mõiste „vargus“ sisustamisel tuleb lähtuda mõiste tavakeelselt tähendusest, aga ülalviidatud kaasuste puhul on kindlustusandjad mõistet lubamatult kitsendanud. Kui poliisil on märgitud kindlustusriskina vargus, siis saab keskmine mõistlik aru, et kuriteo toimepanemise läbi kindlustatud esemest ilmajäämise korral tasutakse talle hüvitist.

Tallinna Ringkonnakohtu lahendada olnud kaasuses²¹⁷ oli murtud sisse sõiduki valdaja elukohta ning sealt varastatud sõiduki võtmed ja registreerimistunnistus. Seejärel varastati majaesiselt platsilt sõiduk. Kindlustusandja arvates ei leidnud murdvarguse toimumise fakt kinnitust.²¹⁸ Kindlustusandja oli formuleerinud tüüptingimused, mille kohaselt on kindlustusandjal varguse korral õigus keelduda hüvitise maksmisest, kui kindlustusvõtja ei esita sõiduki registreerimisdokumente, võtmeid (sh immobilaiser'i võtmeid) ning signalisatsiooni distantsjuhtimispulte, sh juhul kui võtmed või signalisatsiooni distantsjuhtimispuldid olid varastatud või kaotatud, v.a kui kriminaalmenetluses leiab tuvastamist, et need hõivati röövimise või murdvarguse teel, millest viimaseks ei loeta juhtumit, kui need varastatakse riietuseseme taskust, sh lukustatud, kinninööbitud vm viisil suletud taskust. Murdvarguse all mõistetakse p 4.1.4 kohaselt kindlustusobjektiks oleva vara vargust selle asukohta pääsemist takistanud tõkke või lukustuse kõrvaldamisega lõhkumise või lahtimuukimise teel. Lahtimuukimisena mõistetakse lukustuse õigusvastast avamist või selle kõrvaldamist muukraua vms vahendi abil selliselt, et muukimine on tuvastatav. Lahtimuukimiseks ei loeta lukustuse avamist luku originaalvõtme või selle jäljendiga.²¹⁹ Ringkonnakohus leidis, et kindlustusandja käitumine kindlustushüvitise tasumisest ei olnud kooskõlas hea usu põhimõttega: kindlustusvõtja on täitnud kõik muud kindlustuslepingust tulenevad kohustused, kuid ei suuda näidata murdvarguse jälgi. Ka pidi kolleegium vajalikuks mõiste "...tõkke või lukustuse kõrvaldamine lõhkumise või lahtimuukimise teel..." täpsustusega, et "muukimine on tuvastatav", tõlgendamisel analüüsida VÕS § 37 lg-t 3, mille kohaselt ei loeta lepingu osaks tüüptingimusi, mille sisu, väljendusviis või esituslaad on niivõrd ebatavaline või arusaamatu, et teine lepingupool ei võinud selle tingimuse olemasolu lepingu mõistlikkuse põhimõttest lähtudes oodata või seda tingimust olulise pingutuseta mõista.²²⁰

²¹⁷ *Ibid.*

²¹⁸ Tallinna Ringkonnakohtu 03.05.2006 otsus tsiviilasjas nr 2-04-2076 lk 1.

²¹⁹ *Ibid.* P 8.

²²⁰ Tallinna Ringkonnakohtu 03.05.2006 otsus tsiviilasjas nr 2-04-2076 p 17.

Seega on kohtupraktikas leitud, et üllatuslik hüvitusvälistus ei saa lepingu osaks ning üllatuslikuks tuleb lugeda tingimust, mida keskmine mõistlik kindlustusvõtja ei osanud lepingust oodata. Autori hinnangul on see õiglane lahendus. Kindlustusvõtjale peab olema üheselt arusaadav, millal ta saab kindlustushüvitist. Kindlustusjuhtumi läbi välistuste defineerimine ning tüüptingimustes salamisi kindlustusvõtjale sissemurdmisjälgede ettenäitamise kohustuse sätestamine on ka hea usu põhimõttega vastuolus – keskmine mõistlik kindlustusvõtja ei oska sellist tingimust lepingust oodata.

Paraku leidub kohtupraktikas ka negatiivseid näiteid, millega autor ei saa nõustuda. Viru maakohus lahendas kaasust,²²¹ kus lukustatud sõiduk varastati sellesse sissemurdmise teel. Sõiduki võtmed asusid pakiruumis. Vargus oli kindlustatud risk. Kindlustusandja oli sätestanud tingimuse, mille kohaselt ei tohtinud võtit pakiruumis hoida. Selles kaasuses leidis kohus, et kindlustusjuhtumit ei olegi toimunud, sest sõiduk ei olnud nõuetekohaselt lukustatud. Sellele järeldusele jõudis kohus, analüüsides kindlustusandja tüüptingimust, mille kohaselt oli kindlustusjuhtum eelnevalt kokkulepitud sündmus, mille toimumise korral peab kindlustusandja täitma oma lepingust tuleneva täitmise kohustuse.²²²

Autor leiab, et eelviidatud kaasuses ei sisustanud kohus kindlustusjuhtumi toimumist õigesti. Nähtub, et antud kaasuses oli kindlustatud risk ehk vargus realiseerunud ning seega oli tegemist kindlustusjuhtumiga. Kindlustusandja välistas hüvitamise, kui sõiduki võtmed asuvad pakiruumis. Esiteks ei ole kindlustusvõtjale ettenähtav, et võtme pakiruumis hoidmist ei peeta sõiduki nõuetekohaseks lukustamiseks. Mõistlikule isikule on arusaadav, et kui sõiduk on lukustatud, siis ongi võetud kasutusele nõuetekohased meetmed varguse ärahoidmiseks. Võtme pakiruumis hoidmine ja lukustamine ei ole samaväärsed mõisted. Kindlustusandja oli autori hinnangul kindlustusjuhtumit lubamatult läbi välistuste defineerinud ja kohus nõustus sellega põhjendamatult.

Kohtupraktikas on jõutud järeldusele ka kindlustusjuhtumi läbi välistuse defineerimise õiguspärasusest. Harju Maakohtu menetluses oli kaasus²²³, kus kindlustatud oli veos. Sõlmitud oli koguriskikindlustuse leping. Transpordi käigus roostetas osa kaubast, mida hageja pidas kindlustusjuhtumiks. Sõlmitud kindlustuslepingu tingimustes oli klausel, mis sätestas, et kindlustuslepingu alusel ei hüvitata kahjusid, mis ei ole põhjustatud

²²¹ Viru Maakohtu 28.05.2009 otsus tsiviilasjas nr 2-07-12394 lk 1.

²²² *Ibid.* Lk 8.

²²³ Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-09-50903. Lk 1.

kindlustusjuhtumist või mis tekivad seoses veose loomupärase omaduse, vea või defektiga.²²⁴ Poliisi kohaselt olid roostetamisest, oksüdeerumisest ja värvimuutusest tingitud kahju kaetud kindlustusega juhul, kui riskid, mille tõttu roostetamine, oksüdeerumine või värvimuutus on tekkinud, on kaetud kindlustusega.²²⁵ Seega võis kindlustustingimusi mõista nii, et teatud juhtudel on roostetamise risk kindlustatud. Kohus leidis, et kindlustuslepingu tingimused on arusaadavad VÕS § 37 lg 3 mõttes.

Selles kaasuses oli kindlustusandja kindlustusjuhtumit määratlenud muuhulgas läbi välistuste ja nagu näha, leidis kohus sellise tüüptingimuse sõnastamise õiguspärase olevat. Antud kaasuses näib autori hinnangul siiski kindlustustingimuste eelviidatud tingimused olevat üsna segaselt ning ettenägematult sõnastatud. Autor leiab, et tuleb taunida kindlustusjuhtumi defineerimist läbi välistuste ning selle maakohtu otsuse puhul võis siiski tegemist olla olukorraga, kus kindlustustingimused olid keskmisele mõistlikule kindlustusvõtjale üllatuslikud. Tingimuste sõnastus oli äärmiselt viiteline, mis annab alust kahelda tingimuste arusaadavuses. Keskmise mõistlik kindlustusvõtja võis siiski tüüptingimustest aru saada, et ka roostetamise risk on kaetud.

Käesoleva alapeatüki kokkuvõttena leiab autor, et kindlustusandjal on lubatud sätestada hüvitusvälistusi, aga need peavad olema väga selgelt sõnastatud ning olema kindlustusvõtjale ettenähtavad. Taunitav on kindlustusjuhtumi sõnastamine läbi välistuste. Ometi on see kindlustusandjate seas levinud praktika. Kohtupraktika kohaselt ei saa lepingu osaks hüvitusvälistust sätestav tüüptingimus, mille kohaselt ei loeta varguseks sõiduki ärandamist selleks eelnevalt varastamist võtmete abil. Samuti ei saa lepingu osaks tingimus, mille kohaselt makstakse kindlustusvõtjale hüvitist vaid juhul, kui ta näitab ette sissemurdmisjäljed.

2.4 Kohtupraktika järelduste kasutamine kindlustustingimustes ning kindlustusvõtjate kaitse tagamine

Eeltoodust ilmnevalt tuleneb kohtupraktikas üheselt, milliseid hüvitusvälistusi ei tohi kindlustusandjad sätestada. Autori eelmises alapeatükis käsitletud kohtulahendid on tehtud juba mitmeid aastaid tagasi. Seega ei ole tegemist värskete järelduste ega uudsete seisukohtadega. Kuid kas kindlustusandjad on kohtulahenditest ka õppust võtnud? Direktiivi nr 1993/13 eesmärgiks on tarbijate kaitse. Ühelt poolt saab selle direktiivi eesmäärke täita

²²⁴ *Ibid.* P 13.

²²⁵ *Ibid.* P 10.

siseriikliku seadusregulatsiooni kehtestamisega. Nagu ülal mainitud, teenib võlaõigusseaduse regulatsioon neid eesmärke. Teisalt on autori hinnangul direktiivi nr 1993/13 eesmärkide täitmiseks vajalik, et mitte ainult läbi kohtumenetluse ei saaks kindlustusvõtjad õiglust jalule seatud, vaid et kindlustusandjad käituks vastavalt kohtupraktika järeldustele ning järgiks tüüptingimuste sõnastamisel võlaõigusseaduse §-st 37 lg 3 tulenevat arusaadavuse ning ettenähtavuse nõudeid.

Ergo Insurance SE sõidukikindlustuse tingimuste punkt 7.5.4²²⁶ sätestab, et pagasi varguse korral hüvitatakse kahju ainult siis, kui kindlustatud esemed asusid sõiduki lukustatud pagasiruumis või salongis varjatud kohal ja sisse murti tõkke kõrvaldamise teel (v.a röövi korral). Autor leiab, et vaid tõkke kõrvaldamise teel sissemurdmisel kindlustushüvitise maksmine võib kindlustusvõtjale olla üllatuslik. Kohtupraktika valguses on alust eeldada, et selline tüüptingimus ei saa lepingu osaks. Kindlustusvõtja on lepingut sõlmides mõistnud, et sõidukis asuv pagas on varguse toimumisel kindlustatud.

If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimuste punkt 74 sätestab, et murdvarguseks ei loeta hoone lukustuse avamist originaalvõtme või originaalpuldiga, sh juhul, kui võti või pult varastati riietuseseme taskust (sh lukustatud, kinninööbitud või muul viisil suletud taskust), käe-, vöö- või seljakotist, kohvrast, mapist vms. Sõidukikindlustuse tingimuste punkti 77.3 kohaselt ei loeta võtmete ja pultide murdvarguseks ega röövimiseks olukorda, kui võtmed ja puldid on varastatud riietuseseme taskust (sh lukustatud, kinninööbitud või muul viisil suletud taskust), käe-, vöö- või seljakotist, kohvrast, mapist vms. If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimuste punkti 70 kohaselt ei ole vargus kindlustusjuhtum, kui kindlustusobjekt varastatakse pärast kindlustusobjekti võtmete või pultide vargust.²²⁷

If P&C Insurance AS kodukindlustuse tingimuste punkti 9.2. kohaselt on kindlustusjuhtumiks kindlustusobjekti vargus hoonesse sissemurdmise teel (murdvargus). Punkti 10 kohaselt ei loeta murdvarguseks hoone lukustuse avamist originaalvõtme või selle jäljendiga, v.a juhul, kui võtmed hangiti murdvarguse või röövimisega. Murdvarguse mõistet ei ole kindlustusandja lahti selgitanud.

²²⁶ Ergo Insurance SE sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 53.

²²⁷ If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 46.

Autori hinnangul ei ole eelviidatud tingimuste näol tegemist selgelt ja ettenähtavalt sõnastatud tingimustega. Kindlustusandja jätab endale otsustusruumi, kas lugeda vargus kindlustusjuhtumiks. Eeldatavasti langetab kindlustusandja otsuse enda kasuks ehk ei nõustu hüvitist tasuma, mis tähendab, et sissemurdmise korral peab kindlustusvõtja suure tõenäosusega kindlustushüvitise saamiseks kohtusse pöörduma, vaidlustades kindlustusandja keelduva otsuse.

Seesam Insurance AS-i sõidukikindlustuse tingimuste punkti 8.2.3 kohaselt tuleb sõiduki varguse või röövi korral esitada kõik sõiduki võtmed.²²⁸ Swedbank P&C Insurance AS kodukindlustuse tingimuste kohaselt on vargus koduse vara äravõtmine, kui sellega kaasnes sissetungimine kindlustuskohta. Kindlustusjuhtumiks ei ole sissetungimine ehitisse originaalvõtme või selle jäljendi abil.²²⁹ Swedbank P&C Insurance AS jätab endale sõidukikindlustuse tingimustes õiguse jätta vargusega tekitatud kahju hüvitamata juhul, kui sõiduki võtmed jäeti seltskonnas järelevalveta või kolmandatele isikutele võimaldati võtmete juurdepääs.²³⁰ BTA sõidukikindlustuse tingimuste punkti 2.3.1.9 on kindlustusandjal õigus hüvitise maksmisest keelduda, kui pärast sõiduki vargust ei anta BTA-le üle kõiki sõiduki valmistajatehase poolt antud võtmekomplekte.²³¹ Salva Kindlustustuse AS kodukindlustuse tingimuste p 11.5.1. kohaselt on kuritegu kindlustatud eseme vargus, kui sellise tegevuse käigus lõhutakse, muugitakse lahti või demonteeritakse tõke või kinnitus.²³² ERGO Insurance SE kodukindlustuse tingimuse punkti 8.6.1 kohaselt hüvitatakse kindlustusobjektile tekitatud kahju, mille põhjuseks on sissemurdmine, mille all mõistetakse vargust suletud ja lukustatud kindlustuskohta pääsemist takistanud tõkke või lukustuse kõrvaldamise, lõhkumise või lahtimuukimise teel. Tõkke või lukustuse kõrvaldamine, lõhkumine või lahtimuukimine peavad olema tuvastatavad.²³³ ERGO Insurance SE sõidukikindlustuse tingimuste punkti 8.5 kohaselt tuleb sõiduki varguse korral tuleb kindlustusandjale esitada sõiduki registreerimistunnistuse kõik osad ja kõik võtmekomplektid. Tingimuste punkti 11.1.9

²²⁸ Seesam Insurance AS-i sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 48.

²²⁹ Swedbank P&C Insurance AS kodukindlustuse tingimused. *Supra nota* 73.

²³⁰ Swedbank P&C Insurance AS sõidukiindlustuse tingimused. Kättesaadavad: https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/insurance/home/cond_cascoins_est_2013_09_19.pdf

²³¹ BTA Insurance Company SE Eesti filiaali sõidukikindlustuse tingimused. Kättesaadav: http://www.bta-kindlustus.ee/files/11596_S%C3%B5idukikindlustuse%20tingimused%20NR%20A6-02.pdf

²³² 76. Salva Kindlustuse AS kodukindlustuse tingimused. Kättesaadav: <http://www.salva.ee/public/files/kodukindlustuse%20tingimused%20KKT-11%2010.pdf>

²³³ ERGO Insurance SE kodukindlustuse tingimused. Kättesaadav: https://www.ergo.ee/files/Kodukindlustuse_tingimused_KT.0909.13.pdf

kohaselt vabaneb kindlustusandja hüvitamiskohustusest, kui vargusvastased seadmed ei rakendu varguse aset leidmisel.²³⁴

Autori hinnangul on kõik eeltoodud tüüptingimused VÕS § 37 lg 3 regulatsiooni ja kohtupraktika järeldustega vastuolus. Kindlustusandjad nõuavad endiselt kindlustusvõtjatelt sissemurdmisjälgede ettenäitamist ning välistavad sõiduki varguse korral kindlustushüvitise tasumise, kui sõiduk varastakse selleks eelnevalt varastatud sõiduki võtmete abil. Nii on Eestis kindlustusvõtjad olukorras, kus nad tasuvad heausklikult kindlustusmakseid ja teavad, et nii nende sõidukid kui ka kodud on sissemurdmise ja varguse vastu kindlustatud, kuid võivad sattuda olukorda, kui kindlustusandja ei tasu üllatuslikult kindlustushüvitist. Tekib küsimus, kas nõrgema poolte kaitse arusaamatute ja üllatuslike tüüptingimuste kasutamisel on ka tegelikkuses tagatud. Keskmise kindlustusvõtja jaoks on kohtusse pöördumine seotud ilmselt väga suurte kuludega. Väiksema kindlustushüvitise puhul võivad kohtusse pöördumise kulud olla suuremad kui väljamõistetav summa, võttes arvesse, et Vabariigi Valitsuse 04.09.2008 määruse nr 137²³⁵ kohaselt on madala hagihinna puhul lepingulise esindaja kulutuste hüvitamise piirmäär üsna ahtake. Keskmise isik vajab ilmselt õigusabi, pöördumaks oma õiguste kaitseks kohtusse.

Hans-W.Micklitz leiab, et on liikmesriikide ülesanne kindlustada ebaõiglaste tüüptingimuste kasutamise tõkestamine.²³⁶ Euroopa Kohus on jõudnud järeldusele, et direktiiviga nr 1993/13 kooskõlas käitumiseks peab siseriiklikul kohtul olema võimalus analüüsida tüüptingimuse kehtivust oma initsiatiivil olenemata poole tuginemisest tüüptingimuse lepingu osaks mittesaamisele või tühisusele.²³⁷ Riigikohus on rõhutanud, et kui pooled vaidlevad tüüptingimuste üle, peab kohus kontrollima tüüptingimuste kehtivust ka siis, kui pooled ise ei ole sellele tuginenud.²³⁸ Kohtu kohustus realiseerub aga vaid juhul, kui kindlustusvõtja leiab endal olevat vahendeid kohtusse pöördumiseks.

Igal pool Euroopa riikides on ebaõiglaste lepingutingimuste üle kontrollimine tarbijakaitse kohustus.²³⁹ Tarbijakaitseaduse § 17 lg 2 p 8 kohaselt on Tarbijakaitseameti pädevuses

²³⁴ ERGO Insurance SE sõidukikindlustuse tingimused. *Supra nota* 53.

²³⁵ Vabariigi Valitsuse 04.09.2008 määrus nr 137 „Lepingulise esindaja kulude teistelt menetlusosalistelt sissenõudmise piirmäärad“. RT I, 03.12.2010, 8.

²³⁶ Hans-W. Micklitz . The Proposal on Consumer Rights and the Opportunity for a Reform of European Unfair Terms Legislation in Consumer Contracts. August 2010 EU LAW Working Paper No. 2010/12 . p 39.

²³⁷ British Columbia Law Institute. Unfair Contract Terms: An Interim Report. *Supra nota* 34. Lk 65.

²³⁸ RKTko 3-2-1-106-13. P 24.

²³⁹ Hans-W. Micklitz. *Supra nota* 236. Lk 7.

nõuda maakohtu kaudu tarbijate kollektiivseid huve ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste ja ebaausate kauplemisvõtete kasutamise keelamist ning tarbija õigusi rikkuva muu tegevuse lõpetamist. Paraku ei nähtu kohtulahendite andmebaasist,²⁴⁰ ühtki lahendit, kus Tarbijakaitseamet oleks nõudnud kahjustavate tüüptingimuste kasutamise lõpetamist. Autori mitteformaalsele pöördumisele vastuseks teatas Tarbijakaitseamet, et puuduvad rahalised vahendid tarbijate nimel kohtusse pöördumiseks.²⁴¹ See viitab, et riiklikult ei ole eraldatud piisavalt raha, tagamaks tarbijate kaitset arusaamatute ning üllatuslike tüüptingimuste kasutamise eest. Direktiivi nr 1993/13 regulatsioonist tuleneb liikmesriikidele kohustus tagada tarbijate kaitse. Autor on seisukohal, et jättes tarbijate kaitseks hagide esitamiseks vajaliku raha eraldamata, ei ole Eestis direktiivi nr 1993/13 regulatsioonist tulenev tarbijate kaitsekohustus piisavalt täidetud.

Tarbijakaitseaduse § 17 lg 2 punkti 8 grammatiliselt tõlgendades võib jõuda järeldusele, et amet saab kohtusse pöörduda vaid juhul, kui tüüptingimus on tühine vastavalt VÕS §-le 42 lg 1. Objektiiv- teleoloogilisel tõlgendamisel võetakse arvesse seadusandja eesmärke normi loomisel.²⁴² Autori hinnangul on direktiivi nr 1993/13 eesmärke arvesse võttes alust arvata, et seadusandja eesmärgiks oli anda Tarbijakaitseametile pädevus tarbijate kaitseks kohtusse pöörduda ka juhul, kui tüüptingimus on üllatuslik või arusaamatu VÕS § 37 lg 3 mõttes ning ei saa seega lepingu osaks. Kui Tarbijakaitseamet saaks kohtusse pöörduda vaid tüüptingimuse sisulise ebaõigluse korral, tuleb taunida Eesti õiguskorras tüüptingimuse kontrolli mitmeastmelisust. Sellisel juhul muutub direktiivi nr 1993/13 artikkel 5 tarbijakaitse sisutühjaks, sest arusaamatu ning ettenägematu tingimuse korral ei saagi Tarbijakaitseamet tingimuse kasutamise lõpetamiseks kohtusse pöörduda. Tarbijakaitseametil peab olema pädevus nõuda arusaamatu ning üllatusliku lepingutingimuse kasutamise lõpetamist.

Direktiivist nr 1993/13 ei tulene, mis peaks liikmesriigiti olema eelistatumaks – kas tüüptingimuste kasutajale ettekirjutuse tegemine või tarbijate individuaalsed hagid. Saksamaal on arutelu tulemil jõutud järelduseni, et kui on tehtud kohtuotsus mingi tüüptingimuse ebamõistliku iseloomu kohta, ei tule tarbijal enam tüüptingimuse mittesiduvuse või tühisuse tuvastamiseks hagi esitada.²⁴³ Sellisel juhul ei peaks näiteks ERGO Insurance SE-ga kodukindlustuslepingu sõlminud kindlustusvõtja eraldi hagi esitama, sest mitmetes

²⁴⁰ https://www.riigiteataja.ee/kohtuteave/maa_ringkonna_kohtulahendid/main.html

²⁴¹ Tarbijakaitseameti vastus on autori valduses.

²⁴² Raul Narits. Õiguse entsüklopeedia. Tallinn, Juura 2004. Lk 157.

²⁴³ Hans-W. Micklitz. *Supra nota* 236. Lk 8.

kohtulahendites²⁴⁴ on üheselt tuvastatud sissemurdmisjälgede olemasolu nõudva tüüptingimuse lepingu osaks mittesaamine.

Austria praktika kohaselt ei tohi ebaõiglaseks kuulutatud lepinguklauslit tarbijatega sõlmitud lepingus enam kasutada.²⁴⁵ Saksamaal võivad tarbijad vaidlustes kindlustusandjatega tugineda tüüptingimuse ebaõigluse üle otsustavale kohtulahendile eesmärgiga lõpetada kindlustusandja poolt tingimuse kohaldamine.²⁴⁶ Ka Eestis võivad kindlustusvõtjad tugineda varemtehtud lahenditele (eeldusel, et nad sellistest kohtuotsustest teadlikud on), kuid see ei too kaasa kindlustusandjalt hüvitise väljamõistmist.

Praktikas kujuneb siiski välja kollektiivse kaebuse ja individuaalse hagimenetluse erinevus. Individuaalne tarbija ei saa otsest kasu kollektiivsest kohtuasjast. Ta peab vaidluse puhul kindlustusandjaga eraldiseisvalt kohtusse pöörduma. Kaks kontrollisüsteemi on üksteisest eraldi.²⁴⁷ *Res judicata* doktriini vaatevinklist tuleb kollektiivne ja individuaalne menetlus eraldi hoida. Kollektiivne kaebus on riigivõimu rakendamise alla kuuluv. Kollektiivses menetluses tehtud lahendi võimalik siduvus eraldiseisvale tarbijale kätkeb endas õiguslikku konflikti. Riigivõimu teostamine ja hagimenetluses tehtud kohtulahend peavad olema eraldiseisvad.²⁴⁸ Ka Ühendkuningriikides seisavad kaks kontrollimehhanismi teineteisest eraldi.²⁴⁹

Tarbijakaitseametil on vastavalt tarbijakaitseaduse §-le 17 lg 2 p 8 õigus nõuda tarbijat kahjustava tüüptingimuse kasutamise lõpetamist. Kui kindlustusvõtja soovib kindlustushüvitist, saab vaid tema ainuisikuliselt õigussuhete relatiivsuse põhimõttest ja VÕS §-st 108 lg 1 ning kahjukindlustuse puhul VÕS §-le 476 lg 1 tuginevalt esitada lepingu täitmise nõude. Tarbijakaitseamet ei saa tarbija kaasuks hüvitise väljamõistmist nõuda.

Saksamaa paistab silma erakordselt aktiivse kontrolliga tarbijakaitse üle. Tehtud on üle 10 000 ebaõiglasi tüüptingimusi käsitleva kohtulahendi, seda nii kollektiivsetes kui ka individuaalsetes hagides. Võib arvata, et kuskil 1/10 neist lahenditest on tehtud kollektiivsetes hagimenetlustes. Sealsed tarbijad ei tugine kollektiivsetes menetlustes tehtud lahenditele. Võiks arvata, et kohtupraktika vähesus ei ole tarbijate kaitse seisukohalt hea. Saksamaa näide

²⁴⁴ Vt nt eelmainitud Tallinna Ringkonnakohtu lahendit tsiviilasjas nr 2-07-31792, RKTKo 3-2-1-59-05.

²⁴⁵ Hans-W. Micklitz. *Supra nota* 236. Lk 8.

²⁴⁶ *Ibid.*

²⁴⁷ *Ibid.* Lk 9.

²⁴⁸ *Ibid.* Lk 11.

²⁴⁹ *Ibid.* Lk 13.

on vastupidine. Tarbija ja tema õigusnõustaja peaksid teadma kõiki kollektiivsetes menetlustes tehtud lahendeid, vaidluse all olnud lepingupooli ning kontrollima jõustunud lahendiga tuvastatud ebamõistlikku tüüptingimuse sarnasust tema enda sõlmitud lepingus sätestatud tüüptingimusega. Et puudub ühtne kohtulahendite register, on tarbija jaoks äärmiselt keerukas ning kulukas varasemat praktikat enne kohtusse pöördumist läbi töödelda. On tõenäoline, et tüüptingimuse kasutaja võib pärast kollektiivses menetluses tehtud lahendit ning sanktsioneerimist olnud muutnud rakendatavat tüüptingimust veidi tarbijakesksmaks, kuid siiski säilitanud selle ebamõistliku iseloomu.²⁵⁰ Sellisel juhul ei saa tarbija varemtehtud lahendile siiski tugineda, sest tingimused ei ole identsed. Seega võib teatud juhul praktika paljususe tõttu kindlustusvõtjate seas segadusttekitav. Abiks võiks olla eraldiseisva tühiseid ning mittesiduvaid lepingutingimusi käsitlevate kohtulahendite andmebaasi loomine.

Näiteks Poolas on sellekohane abinõu tarvitusele võetud. Loodud on ebaõiglaste lepingutingimuste andmebaas. Selles lahendi registreerimise hetkest võivad kolmandad isikud ehk kohtumenetluses mitteosalenud tarbijad sellele tugineda.²⁵¹

Autori hinnangul on sellise andmebaasi loomine mõistlik vahend kindlustusvõtjate teavitamiseks. Eestis on küll loodud Riigi Teataja ning Riigikohtu kodulehel kohtulahendite andmebaas, kuid kui eraldi on välja selekteeritud kindlustusõigust või kas või erinevates valdkondades kasutatavaid tüüptingimusi puudutavad lahendid, aitab see kindlasti kaasa kindlustusvõtjate teavitamisele. Näiteks eeltoodud sissemurdmisjälgi ning sõidukite võtmete vargust käsitlevad lahendid on üsna identsed. Kui kindlustusvõtja teab, et analoogses olukorras on kindlustushüvitis välja mõistetud, on tal ilmselt rohkem sookust kohtusse pöördumiseks.

Varssavi konkurentsi- ja tarbijate kaitsele spetsialiseerinud kohus on märkinud, et tarbija saab varemtehtud lahendile tugineda ka juhul, kui kõnealuses kaasuses ei ole tegemist identse tingimusega. Piisab nende tingimuste sarnasusest.²⁵² Poola lähenemise kohaselt peab kohtunik hagi esitamise korral ebaõiglaste lepingutingimuste andmebaasist kontrollima, kas analoogse tingimuse kohta on juba lahend tehtud. Kui vastus on jaatav, võrdleb kohus vaidlusaluse

²⁵⁰ *Ibid.* Lk 9.

²⁵¹ *Ibid.*

²⁵² The ruling of the Supreme Court of Poland of 6 October, 2004 I CK 162/04, Monitor Prawniczy 2004, Nr. 21, poz 966.

tingimuse olemust ja väärtust ning jõuab siis järelduseni selle sisulisest sarnasusest varemanalüüsitud tüüptingimusega.²⁵³

Sellisel juhul jõutakse ilmselt kiiremini kohtulahendini. On alust arvata, et kiirem kohtumenetlus julgustab samuti kindlustusvõtjaid kohtuse pöörduma.

Käesoleva alapeatüki kokkuvõttena märgib autor, et kuigi kohtupraktika järeldustest tuleneb üheselt, et teatud tingimused, näiteks sissemurdmisjälgede ettenäitamise nõudmine või hüvitise maksmine välistamine, kui sõiduk varastatakse eelnevalt varastatud võtmete abil, ei saa lepingu osaks, nähtub siiski nende kasutamine kindlustusandjate poolt. VÕS-i regulatsioon ning kohtupraktika ei ole piisav, muutmaks kindlustusandjate kindlustusvõtjaid kahjustavat praktikat tüüptingimuste formuleerimisel. Tarbijakaitseametile on küll antud pädevus tüüptingimuste kasutamise keelamiseks kohtusse pöörduda, kuid sellekohane kaitsemeede ei ole praktikas realiseerunud.

²⁵³ Hans-W. Micklitz. *Supra nota* 236. Lk 10.

Kokkuvõte

Autor analüüsis arusaadavuse nõude sisustamist ning milliseid tüüptingimusi loetakse üllatuslikuks ehk keskmisele mõistlikule kindlustusvõtjale ettenägematuks. Leidub arvukalt kohtupraktikat, kus on üheselt selgitatud, milline tüüptingimus ei saa kindlustuslepingu osaks. Ometi kasutavad kindlustusandjad rahumeeli kindlustuslepingutes arusaamatuid ja üllatuslikke tüüptingimusi. Isegi kindlustusseltside kaupa saab tuua paralleelse kohtulahendiga, kus on tuvastatud teatud tüüptingimuse mittesiduvus, mida seesama kindlustusselts edasi kasutab. Autor leiab sellise praktika lubamatu olevat. Direktiivi nr 1993/13 kohaselt peab siseriiklikul tasandil olema tagatud kaitse arusaamatu ja üllatusliku tüüptingimuse kasutamise eest. Autor jõudis käesolevas töös järeldusele, et vaid VÕS-i regulatsioonist ning kindlustusvõtjate kasuks tehtud kohtulahenditest ei ole senini piisanud kindlustusandjate mõjutamiseks ebamõistlike tüüptingimuste kasutamise lõpetamiseks. Autori arvates peab Tarbijakaitseamet astuma täiendavaid samme, saavutamaks vähemalt tarbijatest kindlustusvõtjate parem kaitse.

Autor järeldas, et tüüptingimuse arusaadavuse ehk transparentsi reegel tuleneb VÕS-i sätetest. Selle printsiibi kohaselt peab lepingu osaks saav tüüptingimus olema koostatud lihtsas keeles, kergesti ja üheselt mõistetav ning täpne. Arusaadavad on tüüptingimused, milles on kindlustusandja kohustused üheselt määratletud. Kindlustusandjale ei tohi tüüptingimuste pinnalt jääda kaalutlusruumi kindlustusjuhtumi aset leidmise osas. Teatud tüüpi tingimused peavad transparentsi reegli kohaselt sisalduma ühes peatükis. Pidev ristviitamine tüüptingimuste siseselt ja osutamine kolmandatele allikatele, näiteks õigusaktidele, ei ole arusaadavuse nõudega kooskõlas. Õigusaktides sisalduvad definitsioonid peab kindlustusandja autori arvates kindlustuslepingu tüüptingimustes lahti selgitama.

Niisiis on tüüptingimuse arusaadavuse nõude täitmine tüüptingimuse lepingu osaks saamise puhul väga oluline. Direktiivi nr 1993/13 regulatsiooni kohaselt saab liikmesriik valida, kuidas täpsemalt sisustada arusaadavuse nõuet ja ebaõigluse kontrolli. VÕS-i kohaselt tõusetub arusaadavuse nõude täitmise olulisus lepingutingimuse osaks saamise analüüsil. Alles siis, kui tingimus on lepingu osaks saanud, kontrollitakse, ega see ei ole sisult ebaõiglane ehk üht lepingupoolt ebamõistlikult kahjustav direktiivi nr 1993/13 artikli 3 või VÕS § 42 lg 1 mõttes. Seeläbi on täidetud direktiivi nr 1993/13 regulatsiooni täitmine.

Euroopa Kohtu praktikast ei tulene üheselt vastust küsimusele, kas transparentsuse printsiibiga vastuolus tingimus on ühtlasi ka ebaõiglane. Autor jõudis järeldusele, et kui siseriiklikus õiguses ei ole sarnaselt VÕS-i regulatsiooniga kehtestatud eraldi vaheetappi tüüptingimuse lepingu osaks saamise kontrolliks, tuleb arusaamatu lepingutingimus ühtlasi lugeda ebaõiglaseks. Vastasel juhul muutub direktiivi nr 1993/13 artiklist 5 tulenev transparentsuse nõuet kehtestav regulatsioon sisutühjaks. Autor leidis siinkohal, et Eestis kasutusel olev mitmeastmeline test tüüptingimuse lepingu osaks saamisel ja selle tühisuse tuvastamisel on õigustatud ning täidab väga hästi direktiivi nr 1993/13 eesmärgi.

Problemaatiline on, kas tüüptingimusest ei saa lepingu osaks vaid arusaamatu osa või on tüüptingimus kindlustusvõtjale tervikuna mittesiduv. Autor eelistab lähenemist, kus võimalikult laialdane osa tüüptingimusest loetakse lepingu osaks. Kui tüüptingimus ei ole saanud lepingu osaks, saab poolte tahet sisustada näiteks poliisil sätestatu kaudu. Kohtu poolt iseseisev lepingutingimuse sisustamine selle kaudu, mida pooled oleks võinud mittesiduva tüüptingimuse asemel kokku leppida, on autori arvates pigem äärmuslik abinõu, mida tuleb kasutada vaid tungiva vajaduse tõusetumisel selleks, näiteks kui mittesiduv on keskne lepingutingimus – näiteks kindlustusjuhtumi definitsioon. Lepingutingimuste tagantjäreli sisustamine kohtu poolt riivab autori hinnangul tugevalt lepinguvabadust.

Tekib küsimus, kuivõrd võib arusaadavuse nõudega kooskõlas käitumiseks kindlustuslepingus kasutada eritähendusega mõisteid. Autor leiab, et kindlustuslepingus võib kasutada spetsiifilisemaid termineid, kuid need tuleb kindlustusvõtjale arusaadavalt lahti selgitada. Mõistele tavakeeles levinust erineva tähenduse omistamine kindlustusandja poolt on üldjuhul keelatud, eriti kui kindlustusandja üritab seeläbi oma hüvitamiskohustust välistada. Kindlustusandja ja –võtja vaidluse korral mõiste sisu tõlgendamise üle võib lähtuda ka eriseaduses sätestatud definitsioonist, kuid seda vaid juhul, kuid seda autori hinnangul vaid juhul, kui leegaaldefiniitsioon vastab tavakeeles levinud tähendusele. Ka kitsalt kindlustusõigust puudutavad terminid tuleb lepingus lahti selgitada, mis on kindlustusandjate seas pigem levinud tendents. Mõisted tuleb sätestada hõlpsasti leitavalt ja ühes peatükis.

On märkimisväärne, et Eesti kohtupraktikas on mõneti tüüptingimuse lepingu osaks saamise kontrollimise asemel asunud tüüptingimusi VÕS § 39 lg 1 kohaselt kindlustusvõtja kasuks tõlgendama. Näiteks tõlgendas Riigikohus mõistet „vältimatu arstiabi“ kindlustusvõtja kasuks, aga ei tõstatanud küsimust mõistet sisaldava tüüptingimuse lepingu osaks saamisest. Sellest võib järeldada, et kohus leidis arusaamatu tüüptingimuse olevat lepingu osa. Ka on

tüüptingimust kindlustusvõtja kasuks tõlgendades mõistetud kindlustushüvitis välja kohtuvaidluses, kus kindlustusjuhtumi definitsioon oli arusaamatult sõnastatud. Riigikohus on toonitanud tüüptingimuse kindlustusvõtja kasuks tõlgendamise vajadust olukorras, kus tõusetus ka küsimus tüüptingimuse üllatuslikkusest. Autor järeldas, et VÕS § 37 lg 3 ja § 39 lg 1 kohaldamise erisus on Eesti õiguskorras ebaselge ning sõltub õiguse kohaldajast. Siiski on peamine, et kindlustusvõtja jaoks saavutatakse õiguspärane olukord ehk näiteks arusaamatu hüvitusvälistuse korral mõistetakse siiski välja kindlustushüvitis.

Tüüptingimuse üllatusliku natuuri hindamisel lähtutakse keskmise mõistliku isiku arusaamast. Siinkohal tuleb hinnata kindlustusvõtja lepingust oodatut. Õiguspärast ootust saab sisustada näiteks kindlustuspakkumuses sisalduva kaudu, samuti mida on kindlustusandja vastava kindlustusliigi puhul välja reklaaminud. Autor on seisukohal, et keskmise kindlustusvõtja ootus lepingust saadava kohta kujuneb paljuski kindlustusvõtja poolt reklaamitu pinnalt. Reklaam ei tohi kindlustusvõtjat eksitada ning kindlustuslepingu sisu peab vastama väljareklaamitule. Vastasel juhul on alust kahelda tüüptingimuse lepingu osaks saamises. Kindlustusvõtja õiguspärast ootust lepingu sisu suhtes saab välja selgitada ka läbi kindlustusandja lepingu sõlmimisel selgitatu, kuid see ei tohi autori arvates olla ainsaks ootuse sisu hindamise aluseks, sest kindlustusandja võib vastavad selgitused andmata jätta. Õiguspärast ootust sisustatakse ka analüüsid, mida võis kindlustusvõtja lepingust hea usu põhimõttest lähtuvalt oodata. Üllatuslike tüüptingimuste kindlustuslepingusse sisestamine on hea usu põhimõttega vastuolus.

Autor otsis vastust küsimusele, millal on kindlustusvõtjale üllatuslik tema hooletu käitumise sätestamine hüvitusvälistusena. Autor leiab, et vabatahtliku sõidukikindlustuse puhul soovib kindlustusvõtja end võrreldes kohustusliku liikluskindlustusega laiaulatuslikemate riskide vastu kindlustada.

Autor peab õiglaseks, et kindlustusvõtja poolt tahtlikult kindlustusjuhtumi põhjustamise korral ei pea kindlustusandja hüvitist tasuma. Kindlustusvõtja hooletus ei ole üldjuhul hüvitise tasumata jätmise aluseks. Kindlustusandja peab tasuma hüvitist ka kindlustusvõtja raske hooletuse korral, kui ta on sellekohase lubaduse andnud.

Tekib küsimus, kuidas diferentseerida hooletut ja raskelt hooletut käitumist. Keskmisele isikule vastuvõetamatut käitumist loetakse raskeks hooletuseks. Et kindlustusandja saaks vabaneda kindlustushüvitise tasumise kohustusest, peab kindlustusvõtja hoolsuskohustuste rikkumise ja kindlustusjuhtumi toimumise vahel esinema põhjuslik seos. Tüüptingimustes

peab olema väga selgelt sõnastatud, mis on kindlustusvõtja kohustused seoses hoolsusega ning kuidas need hüvitise tasumata jätmisega seonduvad.

Kindlustusandja võib kindlustusvõtjaga tüüptingimustes kokku leppida hüvitusvälistustes, aga need peavad olema väga selgelt sõnastatud ning mitteüllatuslikud. Kindlustusjuhtumit ei tohiks autori arvates defineerida läbi välistuste, mis paraku on kindlustusandjate seas levinud praktika. Kohtupraktikas on mitmeti leitud, et lepingu osaks ei saa tüüptingimus, mille kohaselt ole sõiduki ärandamine selleks eelnevalt varastatud võtmete abil vargus. Samuti ei saa lepingu osaks tingimus, mis nõuab kindlustushüvitise tasumise tingimusena sissemurdmisjälgede ettenäitamist.

Kuigi kohtupraktika järeldusest tuleneb üheselt, et teatud tingimused ei saa lepingu osaks, kasutavad kindlustusandjad siiski samu tüüptingimusi edasi. Tuleb järeldada VÕS regulatsiooni ning kohtupraktika ebapiisavust kindlustusandjate kindlustusvõtjaid kahjustava praktika lõpetamisel. Tarbijakaitseametil on pädevus nõuda kahjustavate tüüptingimuste kasutamise lõpetamist kohtus, kuid sellekohane kohtupraktika puudub. Loodetavasti on tegemist tulevikus paraneva olukorraga.

Standard terms deemed as a part of the non-life insurance contract: Summary

Insurance law influences more or less most of the grown-up population. It has become usual practice to conclude an insurance contract to insure one's vehicle or home. It is also for example common to conclude an insurance contract when travelling. People want to insure themselves for various unpleasant accidents, which could happen. They want to be sure that their damages in case of an unexpected event are as minimal as possible. They wish to attain peace of mind by concluding an insurance contract.

There is a reason to believe that the average insured person cannot really influence the insurance contract content. The insured person just has to accept the terms formulated by the insurer. The insured person pays insurance premiums in good faith, believing that the insurer compensates the damages in case of an insured event.

Unfortunately a situation could emerge where the insurer refuses to pay the insurance indemnity under a standard term in the insurance contract. For example the insurer may have defined the insured event in a way which is translucent only to a person with specified knowledge (an expert). Moreover, there could be exemptions eliminating the possibility of compensation, which were not foreseeable for the insured person. In this kind of situation the insured person apprehends unfairness – he has fulfilled his contractual obligations, but the insurer refuses to perform its obligation to pay the compensation.

In the economic and professional activity the main goal is earning profit. Thus, it is in the insurer's interests to minimize the number of cases which would require paying the insurance indemnity. Law of Obligations Act (hereinafter: LOA) stipulates the presumption that all the expenses are covered with insurance. Insurer may appoint the exemptions of insurance indemnity, but these have to be worded very clearly. The insured person has to be informed and be aware of the situations which could eliminate all possibilities for restitution.

LOA § 35 section 1 stipulates that a contract term which is drafted in advance for use in standard contracts or which the parties have not negotiated individually for some other reason, and which the party supplying the term uses with regard to the other party who is therefore not able to influence the content of the term, is deemed to be a standard term.

Insurance contract regulation in Estonia contains more imperative provisions than any other contract regulation.. The aim of this strict regulation is the protection of the insured person.

According to LOA § 37 section 3 the contents, wording or presentation of standard terms which are so uncommon or unintelligible that the other party cannot, based on the principle of reasonableness, have expected them to be included in the contract or which the party cannot understand without considerable effort are not deemed to be part of the contract. So according to the law surprising and unintelligible standard terms are not deemed as a part of the insurance contract. This regulation concerns both consumers and entrepreneurs.

This research aims to analyze, how to define the intelligibility requirement and how to make sure whether the standard term has a surprising nature. Author concentrates on non-life insurance contracts.

Author has analysed Estonian and European court practice concerning unclear and surprising standard terms. Author has found numerous Estonian court judgments, which clearly state which standard terms are not deemed to be a part of the insurance contract. Nonetheless, many insurers still use these terms, probably hoping that the policyholders will not submit a petition to the court claiming the insurance indemnity.

Author deems this practice unlawful. The European Council Directive 93/13 of 5 April 1993 (hereinafter: Directive 1993/13) on unfair terms in consumer contracts stipulates that member states have to insure that the consumers are protected from the usage of unfair, surprising and unintelligible terms. Author found, that the LOA regulation and court practice alone are not enough to guide the insurers towards legitimate standard terms.

According to the Consumer Protection Act § 17 section 2 The Estonian Consumer Protection Board has the capacity to demand through county courts that the application of standard terms which cause unfair harm to the collective interests of consumers and unfair commercial practices be prohibited and that any other activities which violate consumer rights be terminated.

Despite the possibility and authority deriving from this provision to the Estonian Consumer Protection Board, there is no court practice, where the Board has used that right to protect the consumers. Additional steps need to be taken so that this provision would emerge from its ostensible state and a higher standard of consumer protection could be achieved.

However, claims of the Consumer Protection Board are of fractional significance to the policyholder who has concluded an insurance contract in its economic activity. In this case the insured person has to turn to the court to seek defense against surprising or intelligible standard term usage and refusal of paying the insurance indemnity.

Author finds that the international transparency principle deriving from Directive 1993/13 also stems from the LOA. The prerequisites of transparency are comprehensibility, unambiguity and certainty. In insurance contract this means that the legal rule must be comprehensible for the policyholder, i.e. the average policyholder. A legal rule is unambiguous, when and if the framing of a rule does not facilitate the use of several possible interpretations. Unambiguity is the absence of any reasonable doubt concerning the interpretation of a provision.

The standard terms are transparent when and if the insurer's obligations are single-valuedly determined. Standard terms may not leave any discretion on whether the insured event has occurred or not. Terms with standard nature must be stipulated in one caption. Continuous cross-referencing in standard terms and reference to laws should be avoided. The insurer must define all the definitions contained in legal acts.

Pursuant to Directive 1993/13 a state member may choose, how to fulfill the transparency requirement and control unfairness. According to the LOA the question about the term being non-transparent and surprising raises when analyzing, has the standard term become a part of the contract i.e. it is not surprising or unintelligible. After it is clear that the term is not surprising or unintelligible, it is determined whether it causes unfair harm to the other party (unfair standard term) and is therefore null and void. Through this two-step control the main objectives of Directive 1993/13 are fulfilled.

European Court practice does not give an undubious answer to the question, whether a non-transparent standard term is automatically deemed unfair. Author has concluded that if a member state does not regulate a two-step standard term control similarly with the Estonian LOA, then the unintelligible standard term has to be deemed unfair by its nature. Otherwise the goal of article 5 from Directive 1993/13 stipulating the usage of plain and intelligible language, is not achieved.

It is problematic, whether an unintelligible term can be partly binding. Author prefers the interpretation by which the standard term is binding to the extent possible. When the standard

term is not deemed as a part of the contract, the will of the parties could be defined by policy. Independent standard term replacement by what parties could have agreed by court is a rather extensive interference with the contractual freedom. Thus it should be used only when there is inevitable need. This need would rise for example, when the definition of insured event is not deemed as a part of the contract.

Author analyzed, to which extent is the use of specific concepts allowed in a provision of contract. Author concluded, that the use of such concepts is permissible in an insurance contract, but as such they must be plainly defined in the contract. It is prohibited to give a term another meaning than used in everyday language, especially if the insurer uses such definitions regarding to exemptions for paying the insurance indemnity. The specific terms used in insurance law must also be defined in a contract.

It is remarkable, that in Estonian court practice it is not always analyzed, whether the unintelligible standard term is a part of the contract. Courts have sometimes interpreted the standard term for the benefit on the insured person according to the LOA § 39 section 1 instead. For example the Estonian Supreme Court has interpreted the term “*inevitable medical help*” for the benefit of the insurer, but did not raise the question whether the unclear standard term was a part of the insurance contract. It can be concluded, that court deemed this non-transparent standard term as a part of the insurance contract. Also in case where the insured event was not plainly defined the court only interpreted the clause and did not analyze whether all the standard terms are deemed as a part of the contract. Author concluded, that the appliance of LOA § 37 section 3 or § 39 section 1 is pretty much dependent on who applies the law. The most important thing is, that for the insured person the legitimate situation is achieved and in case of non-transparent clause the compensation is paid.

When judging whether the standard term has a surprising nature, the origination point is the average reasonable person’s point of view. Legitimate expectation about the contract could be judged by what is stipulated in the insurance offer. Author finds that insured person’s expectations also derive from the insurer’s commercials. The commercial should not be misleading and content of the insurance contract has to be in conformity with what the insurer advertised. Otherwise the terms may be deemed to have a surprising nature. The legitimate expectation may also be determined by what the insurer explained to the insured person when concluding a contract, but in the author’s opinion it should not be the only indicator, because the insurer may have not explained anything specific to the insured person. The legitimate

expectation may also be analyzed by what the insured person could have expected from the contract deriving from the good faith criterion. Formulating surprising terms in the insurance contract does not comply with the good faith principle.

Author researched in which cases could negligent behaviour be a surprising compensating exemption. Author found, that in case of optional vehicle insurance the insured person expects to have a wider insurance cover in comparison with the obligatory liability insurance.

Author has deemed it fair, that the insurer ought not to pay the insurance indemnity when the insured event has been caused intentionally. Insured person's carelessness is generally not a basis for not paying the insurance indemnity. Insurer also has to pay the compensation in case of gross negligence, when so promised.

It is questionable, how to define negligence and gross negligence. Behaviour not acceptable for an average reasonable person is considered gross negligence. Insurer is released of the obligation to pay the compensation only if the insured person's grossly negligent behavior has caused the insured event. In the standard terms it has to be clearly stipulated, what are the insured person's obligations bound with diligence and care.

Insurer may stipulate the exemptions from compensating, but these standard terms have to be very clearly worded and foreseeable. Author finds, that the insured event should not be defined through exclusions. Unfortunately it is usual practice among insurers. In numerous court judgments it has been found, that a standard term stipulating that stealing a vehicle with previously stolen keys is not a theft, is not deemed part of an insurance contract. According to the court practice a standard term, which stipulates the responsibility to show physical evidence of burglary as a condition to get an insurance indemnity shall not be binding.

Kasutatud allikad

Kasutatud kirjandus

1. K.Aavik. Kindlustusandja täitmiskohustuse piirangud vabatahtlikus kahjukindlustuses. Magistritöö. Juhendaja: Villu Kõve. Tartu, 2009.
2. A.Borselli. Unfair Terms in Insurance Contracts. *European Insurance Law Review*, No. 2, 2011 Bocconi Legal Studies Research Paper No. 2078866.
3. O.Brand. Requirement regarding the transparency of standard terms. Istanbul, 4th May 2012.
4. M.Braun. Kindlustusvõtja lepingueelne teavitamiskohustus ja kindlustusrisiki suurendamine. Magistritöö. Juhendaja: J. Lahe. Tartu 2010.
5. M.Ebers. Consumer Law Compendium. Comparative Analysis. Unfair Contract Terms Directive (93/13). Bielefeld, 2008.
6. C.Ginter. Tüüptingimustest VÕS ja direktiivis 93/13/EMÜ, *Juridica*, 2001, nr.7.
7. R.J.A. Hooley., L.S.Sealy. Commercial law: text, case and materials. Oxford, 2005.
8. I.Kull jt. Võlaõigus I. Tallinn, Juura 2004.
9. J.Lahe. Kindlustusõigus. Tallinn, Juura 2007.
10. M.B.M.Loos. Standard Contract Terms Regulation In The Proposal For A Common European Sales Law. Amsterdam Law School Legal Studies Research Paper No. 2012-65. Centre for the study of European Contract Law Working paper No. 2012-04. Amsterdam 2012.
11. O-J.Luik jt. Poolte teavitamiskohustus enne kahjukindlustuslepingu sõlmimist, *Juridica*, 2011, nr.2, lk.109-117.
12. O-J.Luik, K.Haavasalu. Kindlustusrisiki mõiste sisustamine ja kasutamine kindlustuslepingute tüüptingimustes, *Juridica*, 2008, nr.3.
13. H-W.Micklitz. The Proposal on Consumer Rights and the Opportunity for a Reform of European Unfair Terms Legislation in Consumer Contracts. August 2010 EUI LAW Working Paper No. 2010/12.
14. M.Möller. Kindlustusrisiki suurenemine ja selle mõju kindlustusandja täitmiskohustusele. Magistritöö. Juhendaja: Olavi-Jüri Luik. Tallinn, 2013.
15. R.Narits. Õiguse entsüklopeedia. Tallinn, Juura 2004.

16. P. Nebbia. *Unfair Contract Terms in European Law: A Study in Comparative and EC Law*. Hart, 2007.
17. *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*. Prepared by the Project Group: Restatement of European Insurance Contract Law, established by: Fritz Reichert-Facilides; Chairman: H.Heiss. Edited by the Drafting Committee: J. Basedow, J. Birds, M. Clarke, H. Cousy, H. Heiss in cooperation with L. D. Loacker. sellier. european law publishers GmbH, Munich 2009.
18. M.T.Schaper. Competition regulation, open markets and small business. *European Competition Law Review*. 2012, 33(8).
19. P. Schlechtriem. *Võlaõigus. Üldosa*. Teine, ümbertöötatud trükk. Tallinn, 1999.
20. M.Schillig. Directive 93/13 and the 'price term exemption': a comparative analysis in the light of the 'market for lemons' rationale. *International and Comparative Law Quarterly* 2011/60/4.
21. L.Sulin. Ebaõigluse kontrollist välistatud lepingu põhiobjekti ja hinda määratlevate tüüptingimuste tõlgendamiskriteeriumid. Bakalaureusetöö. Juhendaja: Mari-Ann Simovart. Tallinn, 2013.
22. M.Tenreiro. *Fairness in Consumer Contracts: The Case of Unfair Terms*. Cornwall, 2007.
23. S.Ulusoy. *Transparency concerning online insurance*. Transparency in Insurance Law. Istanbul, 2012.
24. P.Varul jt. *Võlaõiguseadus I kommenteeritud väljaanne*. Tallinn, Juura 2006.
25. P.Varul jt. *Võlaõiguseadus II. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn, Juura 2007.

Kasutatud kohtupraktika

26. Euroopa Kohtu otsus asjas nr C-473/00.
27. Euroopa Kohtu otsus asjas nr C 453/10.
28. Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-05-24290.
29. Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-08-91931.
30. Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-09-50903.
31. Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-09-64237.
32. Harju Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-12-56396.
33. RKTKo 3-2-1-144-95.
34. RKTKo 3-2-1-120-04.

35. RKTko 3-2-1-59-05.
36. RKTko 3-2-1-76-07.
37. RKTko 3-2-1-64-07.
38. RKTko 3-2-1-17-08.
39. RKTko 3-2-1-24-09.
40. RKTko 3-2-1-35-11.
41. RKTko 3-2-1-178-12.
42. RKTko 3-2-1-106-13.
43. Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-04-2076.
44. Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-05-20012.
45. Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-05-17012.
46. Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-06-5145.
47. Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-06-6604.
48. Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-07-31792.
49. Tallinna Ringkonnakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-07-59971.
50. Viru Maakohtu otsus tsiviilasjas nr 2-07-12394.
51. The ruling of the Supreme Court of Poland of 6 October, 2004 I CK 162/04, Monitor Prawniczy 2004, Nr. 21, poz 966.

Kasutatud õigusaktid

52. Eesti NSV Tsiviilkoodeks. Saadaval www.riigiteataja.ee.
53. Ehitusseadus. RT I, 04.07.2013, 8.
54. Euroopa Nõukogu 05.04.1993 direktiiv nr 93/13/EEC ebaõiglaste tüüptingimuste kohta tarbijatega sõlmitud lepingutes.
55. Karistusseadustik. RT I, 26.02.2014, 6.
56. Tarbijakaitseseadus. RT I, 31.12.2013, 7.
57. Vabariigi Valitsuse 04.09.2008 määrus nr 137 „Lepingulise esindaja kulude teistelt menetlusosalistelt sissenõudmise piirmäärad“. RT I, 03.12.2010, 8.
58. Veeseadus. RT I, 22.12.2013, 64.
59. Võlaõigusseadus. RT I, 29.11.2013, 4.

Kasutatud tüüptingimused

60. BTA Insurance Company SE Eesti filiaali reisikindlustuse tingimused. Kättesaadav: http://www.bta-kindlustus.ee/files/15650_Kindlustustingimused_15EE_ET.pdf
61. BTA Insurance Company SE Eesti filiaali sõidukikindlustuse tingimused. Kättesaadav: http://www.bta-kindlustus.ee/files/11596_S%C3%B5idukikindlustuse%20tingimused%20NR%20A6-02.pdf
62. Codan Forsikring A/S Eesti filiaali kodukindlustuse tingimused. Kättesaadav: https://www.rsagroup.ee/tingimused/Kodukindlustuse_tingimused_K100-2013-EST.pdf
63. Codan Forsikring A/S Eesti filiaali reisikindlustuse tingimused. Kättesaadav: http://www.rsagroup.ee/tingimused/Reisikindlustuse_tingimused_R200-2012.pdf
64. If P&C Insurance AS kindlustuslepingute üldtingimused. Kättesaadav: <http://tingimused.if.ee/ViewPDF.aspx?ID=1d6efdf9-0353-4a03-ade8-f47da4370d20>
65. If P&C Insurance AS kodukindlustuslepingute tingimused. Kättesaadav: <http://tingimused.if.ee/ViewPDF.aspx?ID=37237de2-fecf-475a-a48f-cb4bf149ee13>
66. If P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. Kättesaadav: <http://tingimused.if.ee/ViewPDF.aspx?ID=423901f6-5c57-434e-af9b461eb0a7fc66>
67. ERGO Insurance SE sõidukikindlustuse tingimused. Kättesaadav: <https://www.ergo.ee/erakliendile/soidukikindlustus/kaskokindlustus>
68. ERGO Insurance SE kodukindlustuse tingimused. Kättesaadav: https://www.ergo.ee/files/Kodukindlustuse_tingimused_KT.0909.13.pdf
69. Seesam Insurance AS kindlustuslepingute üldtingimused. Kättesaadavad: http://www.seesam.ee/uploads/files/%C3%9CIdised%20lepingutingimused%20%20801.07.2008%29_EST_2011.pdf
70. Seesam Insurance AS kodukindlustuse tingimused. Kättesaadav: [http://www.seesam.ee/uploads/files/household-insurance/Kodukindlustuse_tingimused_varakindlustus_1_2013_\(15.11.2013\)_EST.pdf](http://www.seesam.ee/uploads/files/household-insurance/Kodukindlustuse_tingimused_varakindlustus_1_2013_(15.11.2013)_EST.pdf)

71. Seesam Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. Kättesaadavad: [http://www.seesam.ee/uploads/files/carinsurance/S%C3%B5idukikindlustuse_tingimused_1_2012_\(22032012\)_EST.pdf](http://www.seesam.ee/uploads/files/carinsurance/S%C3%B5idukikindlustuse_tingimused_1_2012_(22032012)_EST.pdf)
72. Seesam Insurance AS reisikindlustuse tingimused kättesaadavad: http://www.seesam.ee/uploads/files/travel-insurance/Seesam_Reisikindlustuse_tingimused_2_2011_EST.17.05.2013.pdf
73. Salva Kindlustuse AS kodukindlustuse tingimused. Kättesaadav: <http://www.salva.ee/public/files/kodukindlustuse%20tingimused%20KKT-11%2010.pdf>
74. Swedbank P&C Insurance AS kodukindlustuse tingimused. Kättesaadavad: https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/insurance/home/cond_homeins_est_2013_04_01.pdf
75. Swedbank P&C Insurance AS kindlustuslepingute üldtingimused. Kättesaadavad: https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/general_conditions_est.pdf
76. Swedbank P&C Insurance AS reisikindlustuse tingimused. Kättesaadavad: https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/insurance/travel/cond_travelinsest.pdf
77. Swedbank P&C Insurance AS sõidukikindlustuse tingimused. Kättesaadavad: https://www.swedbank.ee/static/pdf/private/insurance/home/cond_cascoins_est_2013_09_19.pdf

Kasutatud internetiallikad

78. British Columbia Law Institute. Unfair Contract Terms: An Interim Report. Kättesaadav: http://www.eu-consumer-law.org/consumerstudy_part2c_en.pdf
79. Finantsinspeksioon. Nõuded kindlustuslepingu kohta teabe esitamisele. 2013. Kättesaadav: http://www.fi.ee/public/Soovituslik_juhendNouded_kindlustuslepingu_kohta_teabe_esitamisele.pdf
80. Finantsinspeksioon. Üldnõuded kindlustuslepingutele. 2006. Kättesaadav: http://www.fi.ee/failid/Yldnouded_kindlustuslepingutele.pdf
81. Euroopa Komisjoni teatis - Tegevusraamistiku „ühenduse õigustiku ajakohastamine ja lihtsustamine” rakendamine. Arvutivõrgus kättesaadav: www.eur-lex.eu
82. Office of Fair Trading. Consumer contracts. February 2011. Kättesaadav: http://www.offt.gov.uk/shared_offt/market-studies/consumercontracts/oft1312.pdf

83. Office of Fair Trading Guidance. Kättesaadav:
<http://www.offt.gov.uk/Business/Legal/UTCC/guidance.html>
84. Riigikohtunik Jaak Luik eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-35-11. Kättesaadav:
<http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-2-1-35-11>
85. Restatement of European Insurance Contract Law. Kättesaadav:
<http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/restatement/sprachfassungen/peicl-en.pdf>
86. The final report of the Law Commission and the Scottish Law Commission on unfair terms in contracts. Kättesaadav:
http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/lc292_Unfair_Terms_In_Contracts.pdf
87. Eesti Õigekeelsussõnaraamat. Kättesaadav:
<http://www.eki.ee/dict/qs/index.cgi?Q=pinnavesi&F=M>

Kasutatud lühendid

KarS - karistusseadustik

VÕS - Võlaõiguseseadus

RSA - Codan Forsikring A/S Eesti filiaal

PEICL - The Principles of European Insurance Contract Law

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Grete-Maarja Stelmak, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Tüüptingimuse kahjukindlustuslepingu osaks saamine“, mille juhendaja on *magister iuris* Olavi-Jüri Luik, järgnevalt:

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 30.04.204